

UNIVERZA V LJUBLJANI
BIOTEHNIŠKA FAKULTETA
ODDELEK ZA KRAJINSKO ARHITEKTURO

Nejc FLORJANC

**SANACIJA IN ZASNOVA PROGRAMSKE IN
PROSTORSKE UREDITVE ZA DEGRADIRANO
OBMOČJE ZNOTRAJ JESENIC**

DIPLOMSKO DELO

Univerzitetni študij

Ljubljana, 2010

UNIVERZA V LJUBLJANI
BIOTEHNIŠKA FAKULTETA
ODDELEK ZA KRAJINSKO ARHITEKTURO

Nejc FLORJANC

**SANACIJA IN ZASNOVA PROGRAMSKE IN PROSTORSKE
UREDITVE ZA DEGRADIRANO OBMOČJE ZNOTRAJ JESENIC**

DIPLOMSKO DELO
Univerzitetni študij

**RECLAMATION AND PLAN OF PROGRAMME AND SPATIAL
RENEWAL OF A DEGRADED SITE INSIDE JESENICE**

GRADUATION THESIS
University studies

Ljubljana, 2010

Diplomsko delo je zaključek študija krajinske arhitekture.

Študijska komisija Oddelka za krajinsko arhitekturo je za mentorico diplomskega dela imenovala prof. dr. Ano Kučan.

Komisija za oceno in zagovor:

Predsednik: doc. dr. Mojca GOLOBIČ
Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta,
Oddelek za krajinsko arhitekturo

Član: prof. dr. Ana KUČAN
Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta,
Oddelek za krajinsko arhitekturo

Član: prof. Alojzij DRAŠLER
Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta,
Oddelek za krajinsko arhitekturo

Datum zagovora:

Naloga je rezultat lastnega raziskovalnega dela. Podpisani se strinjam z objavo svoje naloge v polnem tekstu na spletni strani Digitalne knjižnice Biotehniške fakultete. Izjavljam, da je naloga, ki sem jo oddal v elektronski obliki, identična tiskani verziji.

Nejc Florjanc

KLJUČNA DOKUMENTACIJSKA INFORMACIJA

ŠD	Dn
DK	UDK 711.168:711.454:712.25(497.4 Jesenice) (043.2)
KG	urejanje prostora/industrijska mesta/degradirana območja/mestna krajina/sanacija/javni prostor/Jesenice
AV	FLORJANC, Nejc
SA	KUČAN, Ana (mentor)
KZ	SI-1000 Ljubljana, Jamnikarjeva 101
ZA	Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za krajinsko arhitekturo
LI	2010
IN	SANACIJA IN ZASNOVA PROGRAMSKE IN PROSTORSKE UREDITVE ZA DEGRADIRANO OBMOČJE ZNOTRAJ JESENIC
TD	Diplomsko delo (univerzitetni študij)
OP	XI, 63, [8] str., 1 pregl., 48 sl., 3 pril., 53 vir.
IJ	sl
JI	sl/en
AI	Diplomska naloga se na primeru Jesenic ukvarja s problematiko pojava degradiranih urbanih območij v industrijskih mestih v postindustrijski dobi. Predmet obravnave je programsko, ekonomsko in vizualno razvrednoteno bivše industrijsko zemljišče, ki s svojo prisotnostjo ovira razvoj in ureditev mestnega prostora Jesenic. Po drugi strani pa območje zaradi svoje ugodne lokacije blizu mestnega središča predstavlja priložnost, da se ga programsko in prostorsko prestrukturira in s tem pripomore h kakovostnejšemu bivalnemu okolju. Naloga najprej prouči okoliščine nastanka degradiranih območij v mestih, ki so se, tako kot Jesenice, razvila na temeljih industrije. Nadalje se posveti teoretskim izhodiščem sanacije in revitalizacije industrijskih degradiranih urbanih območij. Z namenom ugotavljanja osnovnih izhodišč in smernic urejanja so predstavljeni nekateri primeri uspešnega programskega in prostorskega razvoja bivših razvrednotenih območij. Pri tem se izkaže, da sta za učinkovito vključevanje tovrstnih območij v mestni prostor ključnega pomena dobra dostopnost ter javna raba prostora. Naloga posebej ugotavlja in analizira še programske potrebe Jesenic in prostorske potenciale, ki jih obravnavan prostor ponuja. Osnovne smernice urejanja industrijskih razvrednotenih območij, prostorske analize ter lokalne programske potrebe in prostorski potenciali predstavljajo osnovo za izdelavo nove programske in prostorske zasnove obravnavanega območja.

KEY WORDS DOCUMENTATION

DN	Dn
DC	UDC 711.168:711.454:712.25(497.4 Jesenice) (043.2)
CX	spatial design/industrial towns/degraded areas/urban landscape/reclamation/public open space/Slovenia/Jesenice
AU	FLORJANC, Nejc
AA	KUČAN, Ana (supervisor)
PP	SI-1000 Ljubljana, Jamnikarjeva 101
PB	University of Ljubljana, Biotechnical Faculty, Department of Landscape Architecture
PY	2010
TI	RECLAMATION AND PLAN OF PROGRAMME AND SPATIAL RENEWAL OF A DEGRADED SITE INSIDE JESENICE
DT	Graduation Thesis (University studies)
NO	XI, 63, [8] p., 1 tab., 48 fig., 3 ann., 53 ref.
LA	sl
AL	sl/en
AB	The graduation thesis treats a problem of degraded former industrial areas inside industrial towns in post-industrial era. Main subject under discussion is economically and visually devaluated site inside the city of Jesenice. Its presence hinders the development and organization of Jesenice urban setting. On the other hand, good location of the site presents an opportunity for its spatial and programme reconstruction, which could contribute to improvement of Jesenice living environment. First, the graduation thesis closely examines circumstances under which degraded sites in industrial towns have developed. Furthermore it deals with theoretical guidelines for revitalization and reclamation of devaluated urban areas. At this point, some successful Slovenian and international examples of spatial and programme renewal are presented. It turns out that most effectively revitalized areas have two common essential features - good accessibility and public open space. Thesis also analyzes programme needs of Jesenice and identifies spatial potential of the site. Basic guidelines for revitalization of degraded urban areas, spatial analysis and local programme needs form the basis for new programme and spatial plan of degraded area inside Jesenice.

KAZALO VSEBINE

	str.
Ključna dokumentacijska informacija	III
Key words documentation	IV
Kazalo vsebine	V
Kazalo preglednic	VIII
Kazalo slik	IX
Kazalo prilog	XI
1 UVOD	1
1.1 OPREDELITEV PROBLEMA	1
1.2 DELOVNA HIPOTEZA	2
1.3 CILJ NALOGE	2
1.4 METODE DELA	3
2 RAZVOJ IN ZATON INDUSTRIJSKEGA MESTA	4
2.1 JESENICE PRED INDUSTRIJSKO REVOLUCIJO	4
2.2 INDUSTRIALIZACIJA	4
2.2.1 Vloga krajine v industrijskem mestu	7
2.3 NOVO RAZVOJNO OBDOBJE V SODOBNIH MESTIH (POSTINDUSTRIJSKO MESTO)	8
2.3.1 Prostor postindustrijskega mesta	10
2.3.2 Spremenjena vloga krajine v mestu postindustrijske dobe	10
2.4 JESENICE DANES	11
3 SANACIJA RAZVREDNOTENIH INDUSTRIJSKIH OBMOČIJ	13
3.1 DEGRADACIJA	13
3.2 DEGRADACIJA KOT RAZVOJNA PRILOŽNOST	14
3.3 SANACIJA	14
3.4 SANACIJA TAL ODLAGALIŠČA ODPADKOV	15
3.5 PRIMERI SANACIJ DEGRADIRANIH OBMOČIJ	15
3.5.1 Sanacija ugrezninskega območja premogovnika Velenje	15
3.5.2 Metode in primeri reaktiviranja pasivnega stanja degradiranih urbanih območij	17

4	PREDSTAVITEV ZNAČILNOSTI TER PROSTORSKA ANALIZA OBMOČJA OBRAVNAVE	22
4.1	GEOGRAFSKE ZNAČILNOSTI ŠIRŠEGA OBMOČJA	22
4.2	PROSTORSKA UMESTITEV OBMOČJA OBRAVNAVE	23
4.3	GEOMORFOLOGIJA IN TOPOGRAFIJA OBMOČJA	24
4.4	RABA TAL IN TRENUTNO STANJE	24
4.5	KONTEKST/UMESTITEV OBRAVNAVANEGA OBMOČJA V PROSTOR JESENIC	25
4.5.1	Navezava na okoliška stanovanjska območja ter prometna vpetost v mestni prostor	25
4.5.2	Navezava na reko Savo Dolinko	26
4.6	ANALIZA GRAJENIH STRUKTUR OBMOČJA OBDELAVE IN NJEGOVE OKOLICE	27
4.6.1	Območje na pobočju	28
4.6.2	Območje mestnega jedra	28
4.6.3	Območje obravnave	29
4.7	OBMOČJE OBDELAVE V OBČINSKIH PROSTORSKIH NAČRTIH	29
4.8	ANALIZA MOREBITNIH POTREB PO NOVIH ŠPORTNIH POVRŠINAH NA JESENICAH	31
4.8.1	Stanje	31
4.8.2	Ugotavljanje potreb	32
5	IZHODIŠČA RAZVOJA OBMOČJA OBDELAVE	34
5.1	PROGRAMSKE SMERNICE	34
5.2	PROSTORSKE SMERNICE	35
6	CELOSTNO PREOBLIKOVANJE OBMOČJA OBDELAVE – PREDLOG UREDITVE	37
6.1	PROGRAMSKI PREDLOGI	37
6.2	VREDNOTENJE PROGRAMSKIH PREDLOGOV	37
6.2.1	Storitvene dejavnosti	37
6.2.2	Stanovanja	37
6.2.3	Urejene mestne zelene površine	37
6.2.4	Zunanje in pokrite športno-rekreacijske površine	38
6.2.5	Urbano vrtničkarstvo	38
6.2.6	Dom starejših občanov	38
6.2.7	Mladinski hotel / kulturni center / dijaški dom	39
6.2.8	Urejena obala reke	39
6.2.9	Daljinska kolesarska pot	39
6.2.10	Ohranitev vitalnih delov obstoječe proizvodne dejavnosti	39
6.2.11	Prometne površine	39
6.3	PROSTORSKE ZAHTEVE NOVIH PROGRAMOV	39

6.4	UMESTITEV NOVIH PROGRAMOV V PROSTOR OBRAVNAVE	41
6.4.1	Stanovanjsko-poslovno območje	42
6.4.2	Železniški park	46
6.4.3	Vrtičkarska območja	46
6.4.4	Športno-rekreacijski park	47
6.4.5	Obvodni park	48
6.4.6	Dom starejših občanov	49
6.4.7	Športna dvorana	50
6.4.8	Otroška igrišča	50
6.4.9	Restavracija nad kanjonom reke	50
6.4.10	Razgledna pot nad kanjonom reke	50
6.4.11	Ohranjena proizvodna objekta	50
6.5	UREDITEV DOSTOPNOSTI IN PROMETA	51
6.5.1	Peš / kolo	51
6.5.2	Avto	51
6.6	KONČNI PREDLOG UREDITVE	53
7	SKLEP	55
8	POVZETEK	59
9	VIRI	60
	ZAHVALA	

KAZALO PREGLEDNIC

	str.
Preglednica 1: Preglednica prostorskih zahtev predlaganih programov	40

KAZALO SLIK

	str.
Slika 1: Gornjesavska dolina v času razmaha fužinarstva	4
Slika 2: Prehod iz tradicionalnega, strnjenega naselja v industrijsko mesto je bil najbolj zaznamovan s povečano vlogo prometne infrastrukture ter izgradnjo industrijskih obratov	5
Slika 3: Izsek iz Reambulančnega katastra za Kranjsko za območje Jesenic iz leta 1868 (Arhiv Slovenije, 2009)	6
Slika 5: Primer zasnove povojnega stanovanjskega naselja na Plavških travnikih na Jesenicah avtorjev N. Brežnika in K. Grasselli. Zasnova upošteva velik odmik med posameznimi objekti, med katerimi se pojavlja veliko zelenih površin. Večino zgoraj prikazanih zelenih površin danes zasedajo dodatni stanovanjski bloki in stolpiči (Pogačnik, 1983)	8
Slika 6: Shematski prerez skozi Gornjesavsko dolino v območju Jesenic, ki kaže tipično razporeditev mestnih območij in zasedenost dolinskega dna	8
Slika 7: Proces prehoda iz industrijskega v postindustrijsko mesto je zaznamovalo opuščanje industrijskih površin znotraj mesta. Urbane površine so se širile in postajale vse bolj razpršene	9
Slika 8: Mestna krajina je s svojo sociološko, ekološko in morfološko vlogo v sodobnem mestu pridobila na svojem pomenu, njeno načrtovanje pa je postalo enakovredno načrtovanju grajenega mestnega tkiva	11
Slika 9: Današnja podoba Jesenic, ki jo v veliki meri zaznamujejo deloma opuščene nekdanje industrijske površine v sredini urbanega tkiva (Jesenice iz zraka, 2009)	12
Slika 10: Sanacija je izkoristila rekreacijski, turističen in okoljski potencial Šaleških jezer (Šaleška jezera, 2009)	16
Slika 11: Opuščeno območje nekdanje nivojske železnice v New Yorku (New York's High ..., 2009)	17
Slika 12: Območje nekdanje nivojske železnice po vzpostavitvi nove rabe (New York's High ..., 2009)	18
Slika 13: IBA Emscher Park. Nekdanje industrijske prostorske prvine (npr. opuščeni industrijski objekti in naprave, kupi jalovine...) so večinoma ostale ohranjene ter uporabljene v funkciji nove rabe (nova parkovna in stanovanjska območja, prostori za kulturne in rekreacijske dejavnosti, »landmark art« itd.) (IBA – A selection ..., 1999)	19
Slika 14: Regionalno gledano je projekt IBA Emscher Park med seboj povezal zelene površine 17 mest in jih združil v 70 km dolg zeleni sistem celotne regije Emscher (Kohler, 1999)	20
Slika 15: Struga reke Isar skozi München pred in po renaturaciji (Arzet in Joven, 2009)	21
Slika 16: Gornjesavska dolina	22
Slika 17: Vetrna roža za samodejno meteorološko postajo Rateče – Planica za obdobje 2000 – 2003. Prevladuje smer vetra vzporedno s smerjo poteka Gornjesavske doline (Agencija Republike ..., 2009)	22
Slika 18: Značilni prerez skozi Gornjesavsko dolino v območju mestnega jedra Jesenic in osenčenost doline dne 21. decembra, ko je sonce najnižje	23
Slika 19: Umestitev območja obdelave v širši prostor Jesenic (kartografska podlaga Geopedia, 2009)	24

Slika 20: Prostorski prikaz (3d model in maketa terena) območja obdelave. Vidne so tri izrazite višinske ravni/terase	24
Slika 21: Karta rabe tal in prometne dostopnosti območja obdelave	25
Slika 22: Karta stanovanjskih, industrijskih in rekreacijskih površin okolice območja obdelave	26
Slika 23: Fotografija in značilni prerez Gornjesavske doline v območju obdelave na območju odlagališča inertnih odpadkov	27
Slika 24: Strukturna karta območja obdelave in njegove neposredne okolice	28
Slika 25: Karta grajenih struktur na južnem pobočju Karavank	28
Slika 26: Karta grajenih struktur na dolinskem dnu v območju mestnega jedra Jesenic	29
Slika 27: Karta grajenih struktur v območju obdelave	29
Slika 28: Shematski prikaz načrtovane poslovne cone Jesenice. Jasno je viden način zapolnjevanja izpraznjenega bivšega industrijskega prostora (Poslovna cona Jesenice, 2003)	30
Slika 29: Predvidena trasa cestne in kolesarske povezave v obravnavanem območju	31
Slika 30: Koncept spremembe industrijskega značaja obravnavanega območja	34
Slika 31: Diagram oblikovanja programa	35
Slika 32: Tri prostorske enote območja obdelave	36
Slika 33: Koncept zasnove novega značaja obravnavanega območja. Sosledje po višinskih ravneh	41
Slika 34: Predlagana razmestitev programskih območij	42
Slika 35: Struktura, smer in razvrstitev stavb poslovno-stanovanjskega območja izhajajo iz postavitve nekdanjih industrijskih objektov. Takšna razmestitev omogoča ugodno orientacijo stanovanjskih enot, hkrati pa je ustrezna tudi glede na prevladujočo smer vetra	43
Slika 36: Shematski prikaz tlorisov značilnih etaž objektov z večjimi stanovanji in objektov z manjšimi oziroma varovanimi stanovanji. Na desni je shematski prerez bloka z večjimi stanovanji	44
Slika 37: Programska razmestitev ter višine novih objektov v poslovno-stanovanjskem območju in njegovi neposredni okolici	44
Slika 38: Osončenost širšega območja poslovno-stanovanjske cone ob 9.30, 10.30, 11.30 in 13.30 dne 21. decembra, ko je sonce najnižje	45
Slika 39: Strukturna zasnova železniškega parka temelji na obstoječih železniških tirih in obstoječem železniškem objektu	46
Slika 40: Shematski prikaz značilne umestitve polja z vrtički	46
Slika 41: Shematski prikaz terasaste zasnove območja športnega in obvodnega parka	47
Slika 42: Shema zasnove dostopnosti in razporeditve območij športnega parka	47
Slika 43: Shematska prerez območja dostopa v športni park. Delno vkopan garderobni objekt je umeščen med parkirišče in športne površine	48
Slika 44: Shematski prikaz zasnove obvodnega parka	49
Slika 45: Karta zasnove prometnih površin ter površin za kolesarje in pešce – varianta A	52
Slika 46: Karta zasnove prometnih površin ter površin za kolesarje in pešce v širšem območju poslovno-stanovanjske cone – varianta B	53
Slika 47: Predlog ureditve (s prometno zasnovo varianta B) M 1:5000	54
Slika 48: Alternativni predlog ureditve M 1:5000	57

KAZALO PRILOG

Priloga A: Predlog ureditve

Priloga B: Značilni prerezi

Priloga C: Prostorski prikazi

1 UVOD

1.1 OPREDELITEV PROBLEMA

Ekonomске, tehnološke in družbene spremembe so od sredine sedemdesetih let 20. stoletja dalje povzročile prestrukturiranje evropskih (predvsem industrijsko usmerjenih) mest. Sestavni oziroma spremljajoči del takšnega prestrukturiranja so začasna razvrednotenja in opuščanja območij. Tudi v slovenskih naseljih najdemo opuščena območja nekdanjih rab prostora oziroma površine z manj ustrezno (ekonomsko nerentabilno, ekološko sporno itd.) rabo. To so tako imenovana degradirana urbana območja, ki s svojo prisotnostjo v dani situaciji ovirajo oziroma zavirajo razvoj in ureditev mestnega prostora. Jesenice s svojo industrijsko preteklostjo niso izjema. Današnjo podobo kraja je zaznamoval nekdanj aktiven program železarne, ki je zavzemala centralno lego znotraj Jesenic. Železarska industrija je za seboj pustila vidne sledove, le-ti pa se odražajo tudi v obliki razvrednotenih območij.

Degradiran prostor, ki ga bo obravnavala naloga, se nahaja znotraj Jesenic ob levem bregu Save Dolinke. Prvi del problema obsega opredelitev potrebe po sanaciji. Del območja ob levem bregu Save Dolinke se je namreč ob proizvodnji železa in jekla uporabljal za odlaganje talilniških odpadkov (predvsem žlindre), del območja pa so zasedali industrijski objekti železarne. Teh funkcij območje danes več nima, tako da je prostor programsko, vizualno, ekološko in ekonomsko razvrednoten. Njegova podoba je rezultat odlaganja odpadkov in porušitve dela industrijskih objektov. Na območju odlaganja odpadkov tla niso prekrita z zemljo ali ozelenjena, zato bi bila za kakršnokoli drugo rabo naprej potrebna sanacija. Območja porušenih industrijskih objektov pa so prepuščena spontanemu zaraščanju, kar že samo po sebi lahko velja za proces sanacije. Vendar je, zaradi ugodne mestne lege in s tem povezanih potencialov, za obravnavano območje ustrežnejše, da je sanacija vključena v načrt prostorskega strukturiranja novih rab.

Drug vidik problema se nanaša na trenutno stanje mestnega prostora Jesenic. V občini Jesenice namreč primanjkuje kakovostnih urbanih zelenih površin (parkov, športno-rekreacijskih con, otroških igrišč ipd.), kar je razvidno iz dokumenta Program varstva okolja za občino Jesenice (ERICo, 2004).

Dodaten problem, ki pa hkrati ponuja tudi izreden potencial, je moč prepoznati v dejstvu, da območje leži neposredno ob reki. Sava Dolinka tukaj teče skozi nekakšen kanjon, ki z zdajšnje ravni mesta omogoča le minimalen videzni stik z vodno površino, fizični kontakt pa je praktično onemogočen. Trenutno reka v tem delu Jesenic deluje kot fizična ovira, njena prisotnost pa ne pripomore k večji kakovosti mestnega prostora. Našteto dela obravnavano območje še bolj privlačno za preureditev v javno zeleno površino oziroma vzpostavitev rekreacijske cone. Iz literature, ki se ukvarja s tematiko urejanja urbanih obvodnih površin (Waterfronts ..., 2001; Fisher, 2004), je moč razbrati, da si mesta dandanes vse bolj prizadevajo spremeniti značaj nekdanj nedostopnih obal vodotokov v mestih. Obvodni prostori se tako spreminjajo v cone, ki predstavljajo prostor za kombinacijo komercialnih, kulturnih in rekreativnih dejavnosti. Pri tem je bistvenega pomena splošna javna dostopnost območja, podkrepljena z umeščanjem programov

javnega značaja. Gre torej za površine, ki naj bi v več vidikih, socialnih, kulturnih in ekonomskih, prispevale k boljši kakovosti življenja v mestu.

Če povzamem Ogrina (1995), lahko izpostavim, da pomeni prostorski pojav, kakršen je reka, v svoji izvorni zgradbi ob zgoraj opisanem potencialu tudi nenadomestljivo in enkratno okoljsko vrednost. Reka Sava Dolinka in ozelenjen pripadajoč obrečni prostor predstavljata namreč priložnost za vzpostavitev »zelene hrbtenice«, ki bi se kot zeleni klin zajedala v urbano tkivo Jesenic. S tem bi bil omogočen stik zelenih površin znotraj Jesenic s kulturno krajino zunaj mesta. Narejen bi bil prvi korak k obnovitvi obsavskega ekološkega koridorja vzdolž gornjesavske doline. Le-ta je trenutno prekinjen zaradi zgoščenih urbanih površin, ki mestoma segajo vse do bregov Save Dolinke.

Jedro problema torej zaznamuje dejstvo, da je površina degradirana in jo je smiselno sanirati, po drugi strani pa ima zaradi svoje ugodne lege sredi Jesenic velik potencial za to, da bi jo preuredili v mestno zeleno površino. Naloga bo preverila in predstavila možne programske usmeritve in določila značaj nove mestne površine.

1.2 DELOVNA HIPOTEZA

S sanacijo razvrednotenega območja znotraj Jesenic, ki bi bila v prvi vrsti usmerjena v ureditev športno-rekreacijske oz. parkovne površine, bi izboljšali percepcijsko-videzne, programske in ekonomske kakovosti območja, povečali pogostnost obiskov ter izboljšali športno-rekreacijsko ponudbo za lokalno skupnost. Pripomogli bi tudi k reševanju problema pomanjkanja kakovostnih urbanih zelenih površin na Jesenicah. Ureditev bi hkrati pripomogla k vključevanju reke kot naravnega elementa v še prisotno industrijsko podobo urbaniziranega centra Jesenic. Le-to bi povečalo kakovost mestnega prostora, povečala pa bi se ekološka vrednost ozelenjenega obrečnega prostora.

S sanacijo vmesnega območja med obrečnim prostorom in mestnim jedrom Jesenic, kjer se danes nahajajo večinoma opuščeni industrijski objekti, bi uredili nove stanovanjske in poslovne površine. Z vzpostavitvijo poslovno-stanovanjske cone bi omogočili boljšo povezanost obsavskega in mestnega prostora, območju pa bi se povečali tudi ekonomska in programska vrednost.

1.3 CILJ NALOGE

Z ukrepi sanacije in izborom vsebin, ki bi dovoljevale vpetost območja v mestno življenje, omogočiti razvoj zapuščenega (med)prostora znotraj Jesenic. Nadaljnji cilj je vključiti doslej izoliran tok reke Save Dolinke in njej pripadajoče obrečno ozemlje v prostor mesta. Ob tem velja poudariti lastnosti rečnega toka kot naravnega elementa, ki trenutno nastopa v opoziciji zoper mestno podobo, nastalo na podlagi filozofije izkoriščanja naravnih virov, povzdigovanja človeške (pre)moči nad naravo in dosežkov, povezanih z industrijskim razvojem. Cilj je torej izkoristiti prostorski in okoljski potencial, ki ga v mestno strukturo Jesenic vnaša ozelenjen obrečni prostor.

1.4 METODE DELA

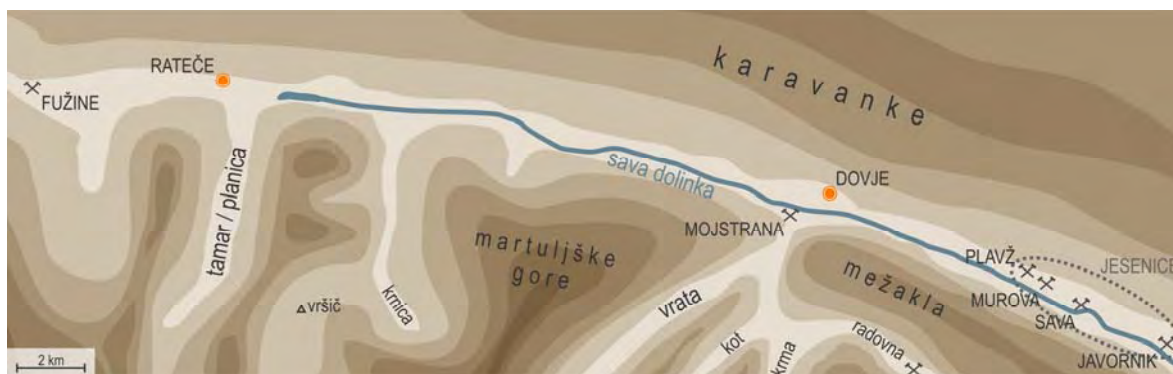
V diplomskem delu je najprej pojasnjen kontekst nastanka industrijskih razvrednotenih območij. Potem so podane splošne ugotovitve glede urejanja in sanacije tovrstnih območij, ki so podprte z nekaterimi primeri ureditev v situacijah, primerljivih z območjem obravnave. Nadaljnje metode dela zajemajo: analizo stanja območja obravnave, opredelitev degradiranega urbanega območja - določitev meja, kontekst (navezave na obstoječa in predvidena stanovanjska območja, ceste, naravne prvine, druge športno-rekreacijske površine itd.), identifikacijo interesnih skupin (npr. športna društva, občina itd.) in ugotavljanje njihovih potreb ter pripravo in vrednotenje programskih predlogov. Končni izdelek je predlog nove programske in prostorske ureditve obravnavanega območja znotraj Jesenic.

2 RAZVOJ IN ZATON INDUSTRIJSKEGA MESTA

Problematika območja, ki ga diplomska naloga obravnava, je posledica procesov industrializacije in kasnejše deindustrializacije Jesenic, zato bom v začetku podal nekaj izhodišč, povezanih z zgodovino prostorskega razvoja tega mesta. Poleg tega bom naštel nekaj splošnih značilnosti povezanih z razvojem industrijskih mest od časov začetka industrijske revolucije do danes ter izpostavil, kako so se ti procesi odražali na podobi Jesenic.

2.1 JESENICE PRED INDUSTRIJSKO REVOLUCIJO

Kot je mogoče razbrati iz virov Naselbinska kultura na Slovenskem (Šumi, 1994) in Razvoj oblikovanja industrijskih območij in objektov na Slovenskem v 19./20. st. (Košir, 1987), je bila poselitev Gornjesavske doline relativno pozna in je potekala počasi. Najstarejši naselji naj bi bili Rateče in Dovje, ki naj bi nastali nekje v 11. stoletju. Medtem ko je ekonomski temelj srednjeveškega življenja za večino slovenskih vasi in mestec predstavljalo kmetovanje, nadgrajeno z obrtjo in trgovino, so se na nekaterih območjih pojavljale dejavnosti, ki niso ne mestne ne vaške – rudarstvo in fužinarstvo. Ti dve dejavnosti sta izoblikovali svojsko zvrst ne-vaških oziroma ne-mestnih naselbin - fužin. Arhitektura naselbin je bila podeželska, saj sta se mlin (žaga) in kovačnica združila v »fužino« (= plavž + kovačnica) (Košir, 1987). Tako naj bi tudi Gornjesavska dolina prvi razvoj in s tem tudi večjo poselitev doživela v 14. stoletju, ko sta se okrog Jesenic in Mojstrane razmahnila rudarstvo in fužinarstvo. Na območju današnjega mesta so se fužine razvile na Savi, Javorniku, Plavžu in Murovi (Šumi, 1994). Fužine niso bile tako strogo organizirane kakor vasi. Slednje so bile, kar zadeva prostor, ponavadi v svojem najožjem okolju locirane zelo obzirno in varčno. Nasprotno so rudarsko-fužinarska naselja svoje okolje včasih že zelo intenzivno in brezobzirno izkoriščala (Košir, 1987). Lokacija fužin je bila vezana na surovinske in energetske vire – rudo, vodno moč in gozdove kot vir kuriva. Dobra prometna povezanost za razvoj fužin ni bila najpomembnejša.

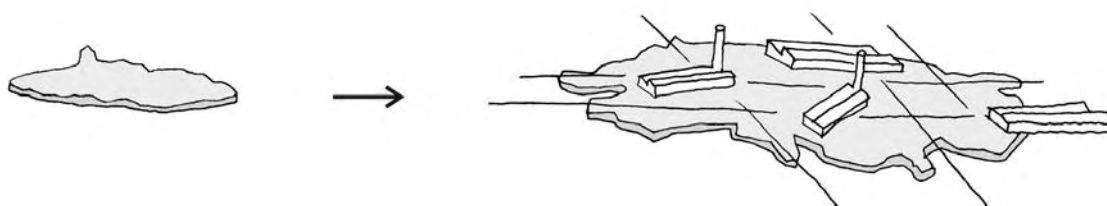
Slika 1: Gornjesavska dolina v času razmaha fužinarstva

2.2 INDUSTRIALIZACIJA

Razvoj podobe Jesenic, kot jih poznamo danes, se je začel šele v drugi polovici 19. stoletja, ko so se tudi na tem območju začeli čutiti vplivi industrijske revolucije.

V splošnem sta na razvoj mest v času industrijske revolucije odločilno vplivala dva vidika, in sicer promet ter industrija. Najbolj so se razvila mesta, ki so imela naravni potencial za razvoj industrije (lega ob reki, rudna bogastva itd.), poleg tega pa so se nahajala na prometno ugodnih legah ob transportnih koridorjih.

Poleg prometne infrastrukture je postal glavni generator podobe mest industrijski obrat. Slednji je prevzel vlogo osnovnega nosilca novega družbenega reda in novih družbenih razmerij. Simbolna vloga industrijskega obrata se je v nekaterih primerih, kjer so prostorski pogoji to dovoljevali, odražala celo v njegovi simetrični in praviloma ortogonalni prostorski zasnovi. Primer na naših tleh je ljubljanska Tobačna tovarna iz leta 1870, ki ima »strogo simetrično, prostostoječe postavljene objekte med železnico in cesto z zelenico pred njo« (Pogačnik, 1983: 45). Kljub močni simbolni vlogi in s tem povezanimi prostorskimi zasnovi območij tovarn, pa je bil za umestitev industrijskih objektov v mestni prostor odločilnega pomena vendarle funkcionalni vidik. Industrijski obrati so imeli svoje prostorske zahteve, ki so bile vezane predvsem na njihovo optimalno delovanje.

Slika 2: Prehod iz tradicionalnega, strnjenegega naselja v industrijsko mesto je bil najbolj zaznamovan s povečano vlogo prometne infrastrukture ter izgradnjo industrijskih obratov

Če se v kontekstu industrijske revolucije ozremo na zgodovinski razvoj Jesenic, je ta čas pomenil konec rudarstva, na temeljih tradicionalnega fužinarstva pa se je razvila železarska industrija. Objekt železarne je zasedel za svoje delovanje najugodnejša zemljišča na dnu doline neposredno ob Savi Dolinki. V prostor doline so močno zarezale infrastrukturne povezave, najprej predvsem dva kraka železnice. Gorenjska proga je leta 1870 povezala Ljubljano in Trbiž, turska proga pa je bila leta 1906 skozi karavanški predor speljana iz Avstrije in povezana z bohinjsko progo. Bregant (2007) ugotavlja, da je železnica skupaj z železarno zarezala v urbanistično strukturo Jesenic. Ločila je namreč staro tržno jedro (Jesenice) od Save. Problem omenjene prostorske zareze je ostal prisoten vse do danes. Del tega problema je predmet obravnave diplomske naloge – območje industrijske cezure, ki deli mestni prostor Jesenic.

Slika 3: Izsek iz Reambulančnega katastra za Kranjsko za območje Jesenic iz leta 1868 (Arhiv Slovenije, 2009)

Tako kot v drugih manjših mestih, ki so doživljala vzpon v prvi dobi industrializacije, so se tudi na Jesenicah mestne površine začele močno širiti. Poleg gradnje tovarn je k temu, kot logična posledica, pripomogla še zidava delavskih naselij - kolonij, najemnih blokov... V tem času naj bi, ugotavlja Pogačnik (1983), na Jesenicah prišlo tudi do radikalne preureditve starega vaškega jedra.

Proces nagle industrializacije urbanizacije se je nadaljeval tudi v obdobju med obema vojnoma. Za primer Košir (1987) navaja, da je bilo na slovenskih tleh v 22 letih odprtih sto tisoč novih delovnih mest v 250 tovarnah. Priča hitrega razvoja Jesenic je tudi pridobitev statusa mesta. Leta 1929 so ga Jesenice namreč pridobile brez vmesne trške faze – naravnost iz vasi.

Še večji razvoj pa so Jesenice doživele po drugi svetovni vojni. Prej omenjeni procesi so se nadaljevali, vendar v še večjem obsegu in v drugačnih družbenopolitičnih razmerah. Nova država je povečini nastala na ruralnih temeljih, zato je industrija, še bolj kot prej, postala simbol, »ikona« ter znak napredka in razvoja. Ob dejstvu, da je tovarna postala osrednji element in generator mestnega razvoja, lahko potegnemo vzporednico z Garnierjevo urbanistično teorijo Cité Industrielle iz začetka 20. stoletja, kjer se v podobi mesta industrijski obrati (npr. plavži železarne, elektrarniški jezi itd.) pojavijo tudi kot likovni poudarek. V splošnem naj bi, po Pogačniku (1983), zasnove novih mestnih površin temeljile predvsem na zapovedih Cité Industrielle in funkcionalizma. Slednje naj bi se odrazilo predvsem v poskusih coniranja funkcij ter reševanja konflikta med prometom, industrijo in stanovanji v ozkem dolinskem prostoru. Uvedle naj bi se tranzitne ceste v zelenih pasovih, ki bi ločile stanovanjske predele od železnice in tovarne, zelena pobočja Karavank in Mežakle pa naj bi se »prelivala« v zelenje med visokimi in dobro osončenimi stavbami novih stanovanjskih območij. Toda realizacija omenjenih urbanističnih prizadevanj je bila, zaradi ozkega dolinskega prostora, lokacije tovarne in množice

Slika 4: Turistični plakat iz povojnega obdobja (Trpin 1949) priča o takratni ideologiji, kjer se industrija pojavlja kot »ikona« družbenega razvoja (Kučan, 1998)

infrastrukturnih povezav, slaba (Pogačnik, 1983). Bregant (2007) ugotavlja, da je povojno obdobje zaznamovala intenzivna pozidava vseh še prostih površin mesta. Na področju Plavža, polj pod Koroško Belo ali zemljišč na desnem bregu Save so nastale nove stanovanjske soseske ter nekateri športni objekti in naprave. Bivše vasi (Plavž, Jesenice, Sava, Slovenski Javornik, Koroška Bela) so se začele združevati v nekakšno »somesstje« Jesenice.

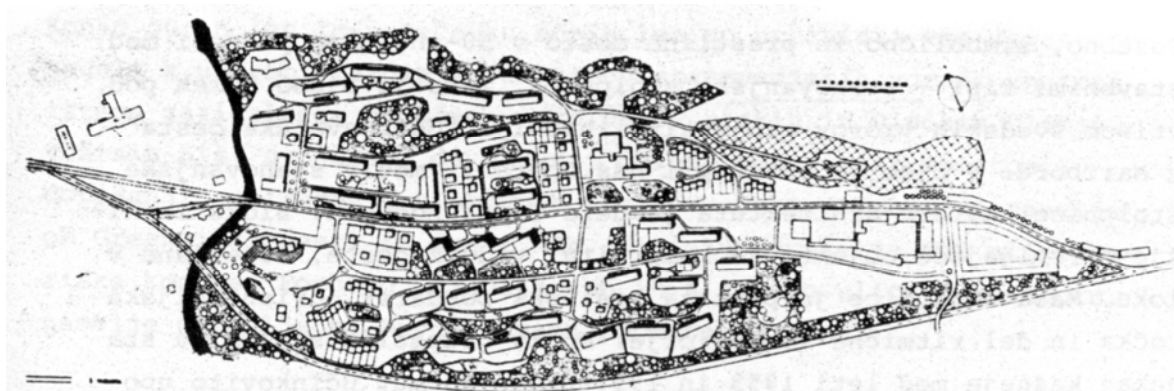
2.2.1 Vloga krajine v industrijskem mestu

Kot je bilo že omenjeno, je večina prostora Jesenic, kot jih poznamo danes, nastala pod vplivom industrijske revolucije, njej posledične urbanistične teorije Cité Industrielle ter logičnega nadaljevanja - funkcionalizma. Vsaka od omenjenih urbanističnih teorij je zelenim površinam v mestu dala določeno vlogo.

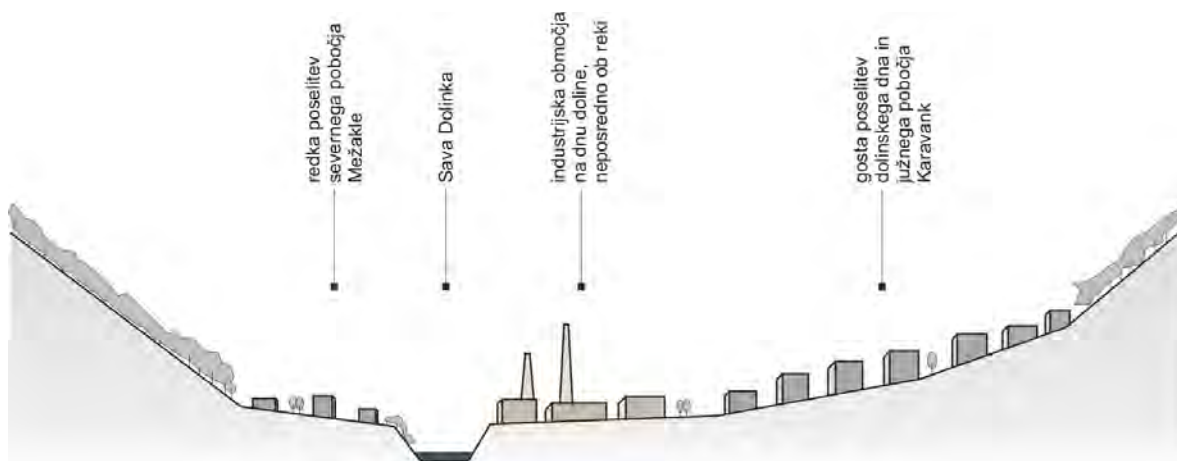
Industrijska revolucija je s seboj prinesla naraščajoče onesnaževanje ter slabe razmere, v katerih je živel delavski razred. Zato so kot logična posledica zelene površine v industrijskem mestu prvenstveno nastopale v t.i. sanacijski vlogi. Choay (1978) pravi, da je bil pri principu Cité Industrielle izpostavljen pomen zelenih površin predvsem v smislu t.i. »izolacijskih elementov«, ki naj bi fizično in vizualno razmejevali posamezne mestne cone. Z vidika izboljševanja življenjskih pogojev so postajale vse bolj pomembne javno dostopne mestne zelene površine za preživljanje prostega časa. Vloga zelenja v smislu zagotavljanja prostora za rekreacijo je pridobivala na pomenu, tako da je v obdobju funkcionalizma rekreacija, poleg stanovanja, proizvodnje in prometa, postala eden izmed štirih temeljnih kategorij razdelitve mesta. Poleg tega je za funkcionalizem značilna še gradnja visokih objektov, »utopljenih« v zelenje.

Tovrstni principi uporabe mestnega zelenja so se, kot je bilo že omenjeno, odražali tudi v prizadevanjih prostorskih načrtovalcev povojnih Jesenic. V smislu zadovoljevanja človekovih potreb in izboljšanja bivanjskih pogojev, bi kot protiutež industrijski krajini na Jesenicah pričakovali veliko zelenih površin. Vendar so bila v tem pogledu, kot pravi Pogačnik (1983), prizadevanja povojnih načrtovalcev slabo realizirana. Glavni razlog za manjši obseg urbanih zelenih površin gre verjetno iskati v dejstvu, da je Gornjesavska

dolina v predelu Jesenic ozka in je količina mestnih površin omejena. Najprimernejša zemljišča na dnu doline so bila zasedena z industrijo in stanovanjskimi območji. Tako je v ozki dolini ostalo malo zemljišč primernih za rekreacijske in druge urbane zelene površine. Po drugi strani pa je potrebno omeniti še neposredno bližino naravnega zaledja, ki ga predstavljajo pobočja Karavank in Mežakle. Ta območja so najbrž zadovoljevala osnovne potrebe prebivalstva po zelenem okolju, saj zaradi svoje lege neposredno ob mestu omogočajo prebivalcem hiter umik iz industrializirane mestne krajine. Tudi zato so bile verjetno količine, strukture in podobe odprtega prostora znotraj mesta bolj ali manj prepuščene naključju.

Slika 5: Primer zasnove povojnega stanovanjskega naselja na Plavških travnikih na Jesenicah avtorjev N. Brežnika in K. Grasselli. Zasnova upošteva velik odmik med posameznimi objekti, med katerimi se pojavlja veliko zelenih površin. Večino zgoraj prikazanih zelenih površin danes zasedajo dodatni stanovanjski bloki in stolpiči (Pogačnik, 1983)

Slika 6: Shematski prerez skozi Gornjesavsko dolino v območju Jesenic, ki kaže tipično razporeditev mestnih območij in zasedenost dolinskega dna

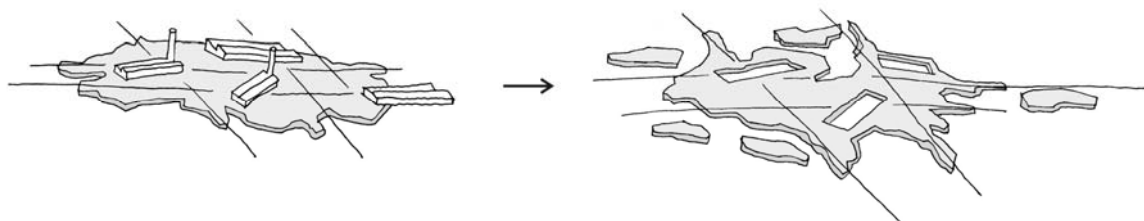
2.3 NOVO RAZVOJNO OBDOBJE V SODOBNIH MESTIH (POSTINDUSTRIJSKO MESTO)

Ekonomске, tehnološke in družbene spremembe so povzročile prestrukturiranje evropskih (predvsem industrijsko usmerjenih) mest od sredine sedemdesetih let 20. stoletja dalje. Bole (2008) v knjigi Ekonomska preobrazba slovenskih mest ugotavlja, da so se mesta začela soočati s pojavoma deindustrializacije in terciarizacije. Gre za tesno povezana in

sočasna procesa, v katerih se pomen industrije spreminja in zmanjšuje, povečuje pa se pomen storitev, ki lahko postanejo temelj mestnega gospodarstva. Do sprememb je prišlo predvsem zaradi globalizacije proizvodnje in distribucije, redistribucije težišč proizvodnje ter kapitala itd. Posledice omenjene preobrazbe so se odrazile v spremenjenih družbenih razmerjih in nenazadnje v spremenjeni podobi mest. »V visoko razvitih državah je razmah deindustrializacije sprožil zaostajanje tradicionalnih industrijskih in stabilnih zaposlitvenih centrov, ki se kaže v upadanju prebivalstva, visoki stopnji nezaposlenosti in v opuščanju razsežnih industrijskih con« (Koželj, 1998: 13).

Tudi v našem prostoru so se ekonomske spremembe, tako kot v drugih kapitalističnih državah, začele počasi odvijati v sedemdesetih in osemdesetih letih 20. stoletja. »Kljub vsemu pa največje spremembe segajo v čas velike družbeno politične preobrazbe ob koncu osemdesetih in na začetku devetdesetih let prejšnjega stoletja« (Bole, 2008: 214). Največji korak v smislu deindustrializacije je v slovenskem prostoru sprožila osamosvojitve. Le-ta je prinesla spremembe državnega in političnega sistema, tržno prestrukturiranje gospodarstva, prenos upravljanja iz javnega v zasebni sektor, lastninsko preoblikovanje podjetij, konkurenčno politiko itd. S tem je večina tehnološko zastarelih in nekonkurenčnih industrijskih panog zašla v krizo, kar se je na ravni mesta lahko odrazilo v opuščanju proizvodne rabe. To pa lahko vodi bodisi v degradacijo mestnih območij in njihovo kasnejšo funkcijsko preobrazbo (npr. stanovanjska, trgovska območja) bodisi v gospodarsko revitalizacijo območja. Slednje zaznamuje nastanek novih, ustvarjalnih podjetij ali drobnih obrtnikov, raznih visoko specializiranih ali preprostejših osebnih storitev in podobno. Po Boletovem (2008) mnenju je torej deindustrializacija kot proces ekonomske družbene in prostorske preobrazbe nujno potrebna za prehod na storitveno stopnjo – terciarizacijo.

Če se v kontekstu deindustrializacije obrnemo na Jesenice, predstavlja največji problem dejstvo, da je bilo praktično celotno mesto odvisno le od ene industrijske panoge. Kriza tovrstne panoge je zato v »monokulturnem« industrijskem mestu pomenila pravo socialno katastrofo, ki se je kmalu odrazila tudi na sami podobi mesta. Medtem ko Bole (2008) ugotavlja, da so se danes v povprečju slovenska mesta terciarizirala, zlasti pomembne pa so postale tržne storitve, je del slovenskih mest še vedno »na prehodu« med industrijsko in postindustrijsko fazo. Nekatera mesta ne zmorejo priti na storitveno stopnjo in se soočajo z brezposelnostjo, nekatera imajo bolj neofordističen¹ značaj – med njimi tudi Jesenice, Ajdovščina, Idrija, itd.

Slika 7: Proces prehoda iz industrijskega v postindustrijsko mesto je zaznamovalo opuščanje industrijskih površin znotraj mesta. Urbane površine so se širile in postajale vse bolj razpršene

¹ Neofordizem pomeni, da mesta iščejo nove proizvode in tehnologije na starih »fordističnih« (fordizem - kapitalizem velike tovarne, tekočega traku, množične proizvodnje in množične porabe) tradicijah.

2.3.1 Prostor postindustrijskega mesta

Zgoraj omenjene probleme opuščanja rabe znotraj mest je v postindustrijski dobi začelo spremljati še hitro širjenje urbanih območij. Slednje je posledica razvoja komunikacij – tako prometnih kot tudi elektronskih. Možnost izbora lokacij se je tako povečala, pojavljati pa so se začela t.i. razpršena mesta. Pri nas so se s tem problemom spopadali na Fakulteti za arhitekturo. Že leta 1980 je Mušič (1980: 231) zapisal, da »urbanizem sega preko mestnih »zidov« v pokrajino in vaška naselja«. Do danes je ta misel postala le še bolj aktualna. Koželj (2008) trdi, da je prehod iz industrijskega - strnjenegega v postindustrijsko - razpršeno mesto pomenil, da so se nekdanje strogo postavljene meje med mesti in med mestom ter podeželjem začele brisati, ločitve med posameznimi rabami so se začele stapljati, različne dejavnosti pa so se med seboj začele mešati in prepletati. Čerpesova (2008) dodaja, da se je strog coning z ločevanjem funkcij, značilnost industrijskih mest, začel izgubljati, monofunkcionalne cone pa so se začele cepiti.

2.3.2 Spremenjena vloga krajine v mestu postindustrijske dobe

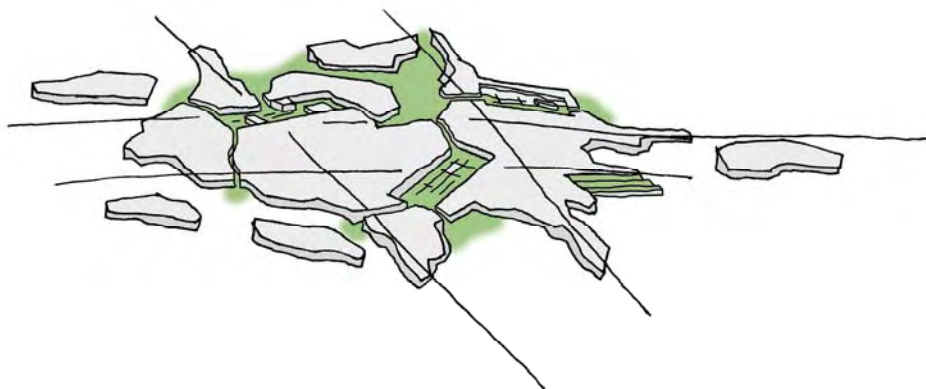
V kontekstu diplomske naloge je predvsem pomembna spremenjena vloga krajine v postindustrijskem mestu.

Kot je bilo že omenjeno, je teorijam urbanizma industrijske dobe skupno, da so krajini v mestu pripisovale predvsem sanacijske, scenske, »kamuflačne« in rekreacijske vloge. Kučanova (1995) v svojem pregledu razvoja vloge zelenih površin v mestu navaja, da je bil poudarjen zgolj antropološki vidik mestnega zelenja, katerega glavni cilj je bil zadovoljevanje človekovih potreb in izboljšanje življenjskih pogojev v mestu. V tem pogledu je manjkala ekološka vloga mestnega zelenja, ki bi dopuščala razvoj narave same po sebi. Le-ta je postala pomembna šele v mestu postmoderne dobe. Z okoljskega vidika je postal najpomembnejši element mesta njegov zeleni sistem. V jeziku krajinske ekologije, ki sta ga razvila Forman in Godron (1986), mestni zeleni sistem tvorijo zelene zaplate in koridorji, »vrezani« v grajeno mestno tkivo. Osnovna, sociološka vloga urbanih zelenih površin je v sodobnem mestu torej nadgrajena, tako da mestno zelenje nastopa še v funkciji narave (ekološka vloga).

Danes je, kot so v predgovoru zbornika konference »Stanovanjske krajine: trendi, perspektive« zapisali Gazvoda, Koželj in Simoneti (2006), zaradi socialne, funkcionalne, okoljske, oblikovalske in morfološke vloge, načrtovanje odprtega prostora v mestu vsekakor enakovredno načrtovanju grajenega tkiva. Trditev o nujnosti enakovrednega oblikovanja tako grajenega kot odprtega prostora (mestne krajine) je Gazvoda izpostavil že prej. V svojem članku o krajinskem načrtovanju kot nepogrešljivem delu sodobnega urbanizma pravi, da krajina predstavlja predpogoj oziroma prostorski okvir, v katerega je postavljeno grajeno mestno tkivo. Poleg tega, da pogojuje zgradbo mestnega zelenega prostora, lahko pogojuje tudi izbor urbanega vzorca in forme, oziroma vpliva na izoblikovanost in razvoj mestne oblike. Prav slednje pa postavlja odprt prostor ob bok arhitekturnemu (Gazvoda, 1999). Podobno razmišljajo tudi avtorji nekaterih esejev v zbirki *The landscape urbanism reader* (Waldheim, 2006; Shane, 2006; Weller, 2006), ki kot glavni poskus urejanja sodobnega mesta zagovarjajo t.i. krajinski urbanizem. Po njihovem mnenju se dandanes vloga krajine v urbanizmu veča, saj krajina v mestu nima več zgolj

»scenske« in »kamuflačne« vrednosti, pač pa postaja pomemben dejavnik in temelj razvoja mesta – t.i. infrastruktura prihodnosti. Še več, krajina lahko daje mestu identiteto, kar je danes, v času globalizacije, nadvse pomembno. To še posebej velja za industrijska mesta (kot so npr. Jesenice), ki predstavljajo primer t.i. generičnega urbanizma. Krajina dodatno nosi pomemben ekološki vidik, saj naj bi se povezave in ekološki tokovi, ki so bili nekdanj prekinjeni (zaradi industrializacije, množice infrastrukturnih povezav itd.), ponovno vzpostavili.

Ob navedenemu velja poudariti, da je zgoraj omenjene teorije na primeru zasnove zelenega sistema Ljubljane pri nas že prej razvijal Dušan Ogrin (Ogrin in sod., 1994).

Slika 8: Mestna krajina je s svojo sociološko, ekološko in morfološko vlogo v sodobnem mestu pridobila na svojem pomenu, njeno načrtovanje pa je postalo enakovredno načrtovanju grajenega mestnega tkiva

Ob koncu poglavja se obrnimo še na Jesenice in območje, ki ga obravnava diplomska naloga. Z umikom industrije se je znotraj mestnega prostora sprostilo zemljišče, ki je primerno za preureditev v odprto zeleno mestno površino. Zgoraj omenjeni teoretski pogledi na vlogo krajine v sodobnem mestu predstavljajo osnovo za načrtovanje te površine. Slednja naj bi, v skladu s potrebami prebivalstva, imela ustrezno sociološko vlogo in s tem izboljšala bivanjske pogoje v (še vedno dokaj) industrijskem mestu, ob tem pa je cilj izkoristiti še ekološki in morfološki potencial, ki ga v mestni prostor prinaša obrečna krajina Save Dolinke.

2.4 JESENICE DANES

Železarna je sledila svetovnemu razvoju praktično vse 20. stoletje, se razvila v največje slovensko železarsko središče in prispevala k hitri rasti prebivalstva. Tako je ostalo vse do zatona industrije, katerega prostorske posledice so bile že opisane. Nekaj površin bivše železarne je danes že porušenih, nekaj pa jih je tam še danes, vendar večinoma ne služijo več prvotnemu namenu. Največji ostanek nekdanje železarne dandanes predstavlja (še vedno železarsko aktiven) objekt Acroni, zgrajen v drugi polovici osemdesetih let 20. stoletja, nahaja pa se jugovzhodno od mesta, na Belškem polju. Kljub vsemu ima mesto na račun železarne še vedno industrijski značaj. Danes je mesto zdravstveno, izobraževalno, kulturno in športno središče zgornje Gorenjske in je gravitacijski center za dobrih 30.000 ljudi.

Trenutna prostorska podoba Jesenic je rezultat prej omenjenih procesov industrializacije, mestoma nenadzorovane urbanizacije in kasnejše deindustrializacije. Mesto se danes nahaja nekje na prehodu iz industrijske v postindustrijsko fazo. Pogačnikove (1996) ugotovitve glede slovenskih industrijskih in rudarskih mest (kamor po njegovem spadajo tudi Jesenice) pa so še vedno aktualne. Trdi namreč, da tovrstna mesta družijo razvrednotena industrijska krajina, stare industrijske naprave, zaprtost v ozke doline, velika zazidalna gostota in višine blokov ter stolpnic, obremenjenost z energetsko infrastrukturo, poškodbe okolja itd.

Slika 9: Današnja podoba Jesenic, ki jo v veliki meri zaznamujejo deloma opuščene nekdanje industrijske površine v sredini urbanega tkiva (Jesenice iz zraka, 2009)

3 SANACIJA RAZVREDNOTENIH INDUSTRIJSKIH OBMOČIJ

3.1 DEGRADACIJA

Leksikon Okolje (1982) degradacijo/razvrednotenje okolja razloži kot:

- slabšanje, rušenje naravnega ravnotežja ter ekološko in estetsko zmanjševanje vrednosti okolja,
- enkratno ali trajno delovanje negativnih vplivov (naravnih in antropogenih) in njihovih posledic na naravne, materialne, socialne, kulturne in psihofizične razmere v okolju.

Pojem degradirana/razvrednotena krajina (Okolje, 1982) pomeni krajino, ki je zaradi človeških dejavnosti in (ali) škodljivih naravnih sil tako izkoriščena, izčrpana in poškodovana, da jo lahko koristno uporabimo šele po povsem novem posegu.

Gazvoda in Kravanja (2005, cit. po Finale, 2008) negativne vplive razvrednotenja delita na:

- slabšanje kakovost bivalnega okolja (vizualna motnja, hrup, onesnaženje, prah...),
- slabšanje kakovosti naravnega okolja (negativni vpliv na naravne habitate...),
- slabšanje ekonomske rabe prostora.

Kot je bilo omenjeno v prejšnjem poglavju, je pojav razvrednotenih urbanih območij še posebej značilen za industrijska mesta v t.i. postindustrijski dobi. V večini primerov gre za nekdanja industrijska, železniška ali pristaniška zemljišča, ki pa danes, zaradi začasnega ali trajnega opuščanja dejavnosti, ne služijo več svojemu prvotnemu namenu. Tovrstna območja ponavadi sestavljajo: propadajoča grajena struktura nekdanjih industrijskih objektov, nezasedena zemljišča, ki so prepuščena spontanemu zaraščanju, odlagališča odpadkov (jalovišča) itd. Poleg samega opuščanja zemljišč je v luči industrijskega mesta potrebno opozoriti še na ekološke posledice dolgotrajnega tehnološkega onesnaževanja okolja. Kot izpostavlja Koželj (1998), dodaten problem razvrednotenih urbanih območij predstavlja dejstvo, da se njihov degradacijski vpliv v večini primerov širi tudi na neposredno okolico in s tem na celoten mestni predel. Tako postane razvrednoteno urbano območje fizična in funkcionalna ovira tudi za razvoj sosednjih območij ali izpeljavo planov rekonstrukcije na ravni mesta.

Območje, ki ga diplomska naloga obravnava, sodi med kompleksna degradirana območja ter ima negativen vpliv na kakovost bivalnega okolja prostora Jesenic, naravno okolje obsavskega prostora in ekonomsko rabo prostora. Območje ima naslednje lastnosti, ki ga uvrščajo med industrijska degradirana urbana območja:

- opuščena dejavnost, zapuščenost industrijskega kompleksa,
- tehnološka zaostalost stavb in naprav,
- slaba prehodnost oziroma neprehodnost območja,
- onesnaževanje: odlagališče odpadkov,
- lokacija, ki predstavlja zarezo urbanem tkivu in deli mestni prostor,
- neprilagojenost prostorskih meril: velika monofunkcionalna cona znotraj mestne površine.

3.2 DEGRADACIJA KOT RAZVOJNA PRILOŽNOST

Ugotovitev o razvrednotenosti nekega območja ima v ozadju že predpostavko, da je na tem območju mogoče vzpostaviti neko boljše stanje. Po Koželju (1998) gre torej za oceno obstoječega stanja v odnosu do zelenega stanja ter oceno neizkoriščenosti potencialov in prednosti tega območja. Glede na povedano, je moč degradirana urbana območja razumeti tudi kot razvojno priložnost za mesta in širše, celotne regije. Ker gre v večini primerov industrijskih degradiranih območij za zaokrožena, monofunkcionalna, enovita, malo zazidana in strnjena zemljišča, jih je mogoče gospodarno pripraviti in preurediti za poljubno novo rabo. »Degradirana urbana območja so tudi edinstvena priložnost za celosten preustroj mest z rekonstrukcijami velikega merila, so novo odprta možnost za preustroj mestnih središč, za nove prometne povezave med območji in za razrešitev specifičnih funkcionalnih problemov v njihovi neposredni okolici« (Koželj, 1998: 25).

3.3 SANACIJA

Priročni slovar tujk (2005) opredeli sanacijo kot izboljšanje, ureditev in preprečitev ponovnega poslabšanja razmer (npr. v okolju).

Gazvoda in Kravanja (2005, cit. po Finale, 2008) opredelita sanacijo kot ukrep, ki se nanaša na izboljšanje in ureditev obstoječega stanja prostora ter na odpravljanje negativnih posledic, ki so rezultat delujočih oziroma opuščenih dejavnosti v prostoru. Osnovni cilj urejanja in sanacije razvrednotenih območij je torej vzpostavitev boljšega in sprejemljivejšega stanja. To pomeni, da se s fizičnimi posegi, tehnološko rešitvijo ali prepuščanjem naravnim procesom popravi stanje degradiranega območja, odstrani se vir razvrednotenja oziroma dozdajšnja dejavnost, v prostoru pa se načrtuje nove vsebine in rabe.

Pod pojmom sanacija je moč razumeti vrsto ukrepov, ki jih je moč razdeliti na: organizacijske ukrepe, prostorsko-ureditvene ukrepe ter tehnološke ukrepe (Golobič, 2006). Sanacijo, obravnavano v tej diplomski nalogi, torej lahko v duhu povedanega razumemo kot programsko in prostorsko prestrukturiranje območja Jesenic. Predvsem gre za prostorsko ureditvene ukrepe, manj pa se naloga ukvarja s tehnološkimi vidiki sanacije (odstranjevanje morebitnih virov onesnaženja, utrjevanje tal itd.).

Ker je cilj sanacije pogosto povrnitev prostora v neko stanje pred razvrednotenjem, je potrebno v tem kontekstu omeniti še proces renaturacije. Renaturacija pomeni povrnitev prostora v prvotno naravno stanje, kakršno je bilo pred posegom. V primeru naloge diplomskega dela ne gre za renaturacijo, čeprav bi ta bila možna. Ker gre za mestni prostor, cilj naloge ni povrnitev območja v stanje, kakršno je bilo pred prihodom človeka, pač pa oblikovanje novega programa in krajine, ki sicer zadovoljuje ekološke potrebe, vendar ima predvideno ustrezno sociološko in morfološko vlogo.

V postopku sanacije je za razvrednoten prostor najpomembneje določiti zeleno, ciljno stanje, ki naj bo s sanacijo doseženo. To stanje je bilo za primer, ki ga diplomska naloga obravnava, izraženo v uvodnem poglavju naloge.

3.4 SANACIJA TAL ODLAGALIŠČA ODPADKOV

Ker del območja, ki ga obravnava diplomska naloga, zaseda odlagališče inertnih odpadkov, je treba nekaj besed nameniti tudi sanaciji oziroma površinskemu zapiranju tovrstnih odlagališč.

Na odlagališče, ki je del območja obravnave diplomske naloge se odlagajo predvsem odpadki, povezani s proizvodnjo jekla. Šlo naj bi za žlindro, katere lastnosti (morebitna vsebnost težkih kovin, različni parametri onesnaženost itd.) ustrezajo predpisom Uredbe o odlaganju odpadkov na odlagališčih (2006) za odlaganje na odlagališčih za inertne odpadke. Če povzamem 5. točko 2. člena omenjene uredbe, štejemo med inertne odpadke tiste odpadke, ki se fizikalno, kemično ali biološko bistveno ne spreminjajo, ne razpadajo, ne zgorijo ali drugače kemijsko ali fizikalno ne reagirajo. Odpadki tudi niso biološko razgradljivi in ne vplivajo škodljivo na druge snovi ob stiku z njimi na način, ki povečuje obremenitev okolja ali je zdravju škodljiv. Vsebnost parametrov onesnaženosti v izlužku inertnih odpadkov in ekotoksičnost izcedne vode ne ogrožata kakovosti površinske ali podzemne vode (Uredba ..., 2006).

Kljub zgoraj naštetim dejstvom, bi bilo treba pred kakršnokoli uvedbo nove rabe, tla odlagališča dodatno analizirati in preveriti. Na podlagi rezultatov bi se izbrala ustrezna tehnična rešitev za izvedbo pokrova odlagališča. S tem je predvsem mišljeno število, vrsta in debelina posameznih plasti, ki so morebiti potrebne za zaprtje površine odlagališča (npr. tesnilna plast, drenažna plast, rekultivacijska plast itd.). Način izvedbe zaporne plasti je odvisen tudi od naklonov in dolžin brežin odlagališča, hidroloških in klimatskih razmer predvsem pa od načrtovane nove rabe prostora odlagališča. Torej bi bila sanacija že usmerjena v oblikovanje površja v skladu z novim programom.

Poleg morebitne onesnaženosti se pri odlagališčih odpadkov pojavlja tudi problem nosilnosti tal. Zaradi slabe nosilnosti tla odlagališč odpadkov ponavadi niso primerna za gradnjo objektov, razen enostavnih. To dejstvo je bilo upoštevano tudi pri načrtovanju predloga nove ureditve obravnavanega območja.

3.5 PRIMERI SANACIJ DEGRADIRANIH OBMOČIJ

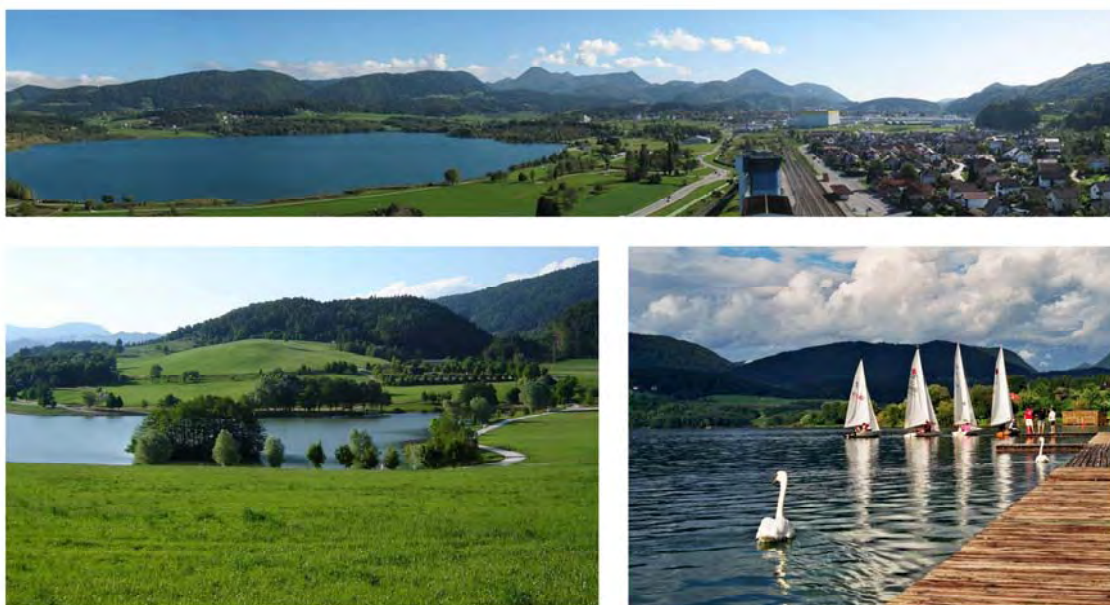
To poglavje najprej izpostavlja primer dobre sanacijske prakse iz domačega okolja, drugi del poglavja pa predstavlja in opiše nekaj teoretskih naborov in metod sanacije oziroma reaktivacije pasivnega stanja, ki so primerni tudi za prenovo obravnavanega območja na Jesenicah. Opis teoretskih metod je podprt z nekaterimi primeri uspešne sanacije iz tujine.

3.5.1 Sanacija ugrezninskega območja premogovnika Velenje

Enega boljših in najbolj znanih slovenskih primerov izboljšanja stanja razvrednotenega okolja najdemo v Šaleški dolini. Gre za sanacijo ugrezninske krajine premogovnika Velenje. Kot posledica nekdanjega prostorsko nenačrtovanega izčrpavanja naravnih virov (izkopavanja lignita) so iz kotlinskega dna Šaleške izginila nekatera kmetijska, gozdna in poselitvena območja, novo prostorsko podobo pa so, poleg nastanka treh Šaleških jezer,

zaznamovala še odlagališča pepela in sadre, onesnaževanje vod in zraka itd. Zaradi onesnaženosti in neurejenosti so bila jezera, ki danes bržkone predstavljajo največjo kakovost območja, obravnavana predvsem kot »poškodba« v krajini.

Prvi prostorski načrti za sanacijo omenjenega območja so se začeli izdelovati leta 1980, dobrih sto let po odprtju rudnika. Izvedba raznih projektov v okviru revitalizacije širšega območja Šaleških jezer pa zaradi še vedno aktivnega rudarstva, poteka še danes. V okviru celovite prostorske sanacije so bili načrtovani in izvedeni številni ukrepi za zmanjšanje onesnaženosti jezer in njihove okolice, nov prostorski razvoj območja pa so načrtovale številne krajinske zasnove in načrti zunanjih ureditev, izbor lokacije za odlaganje sadre, ureditveni načrt za odlagališče produktov odžvepljevanja itd. Vnašanje novih rab se je nanašalo predvsem na potencial, ki ga predstavljajo jezera s svojo obalo. Tako je bila sanacija usmerjena v izboljšanje bivanjske kakovosti za prebivalce Velenja in okoliških krajev (rekreacijska ponudba) ter v zagotavljanje turistične ponudbe. V tem okviru so bile načrtovane sprehajalne in kolesarske poti, razna športna igrišča (golf, tenis, košarka itd.), jezera pa ponujajo možnosti za ribolov, jadranje, čolnarjenje ter so nenazadnje primerna tudi za kopanje. Poleg tega ne gre pozabiti ekološke vrednosti jezer. Sekundarni biotopi, ki so se razvili v jezerih in ob njih, prispevajo k večji pestrosti rastlinskih in živalskih vrst ter videznega doživljanja prostora. Nekdaj razvrednotenemu ugrezninskemu območju premogovnika so se torej z ukrepi sanacije izboljšale ekološke, sociološke, ter nenazadnje tudi oblikovne vrednosti (Šterbenk in sod., 2004; Ugrezninsko območje ..., 2009).

Slika 10: Sanacija je izkoristila rekreacijski, turističen in okoljski potencial Šaleških jezer (Šaleška jezera, 2009)

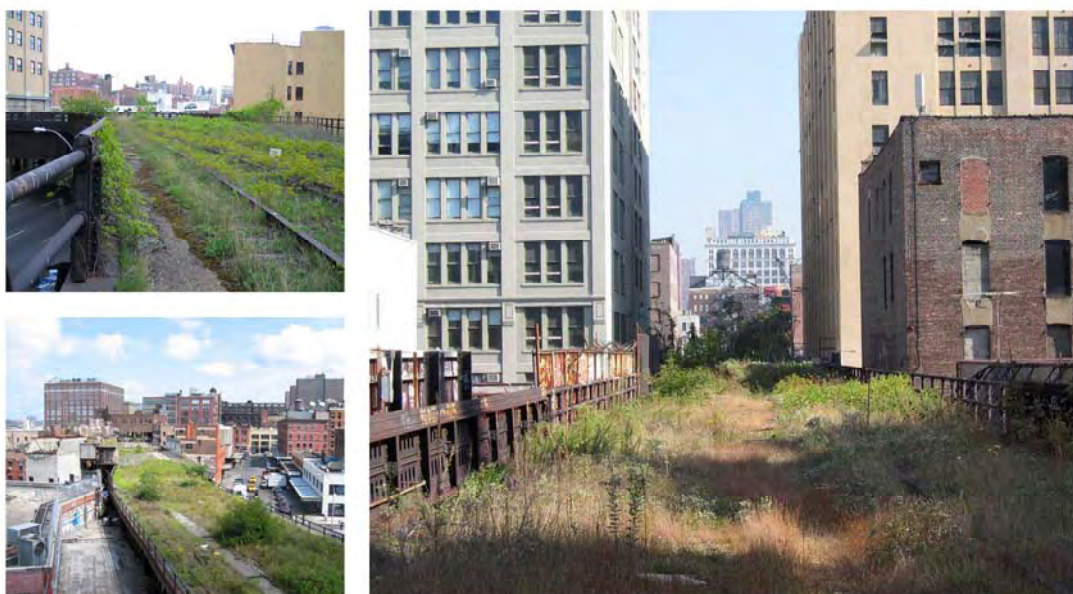
3.5.2 Metode in primeri reaktiviranja pasivnega stanja degradiranih urbanih območij

Izmed množice metod sanacije oziroma reaktivacije pasivnega stanja so spodaj izpostavljene le tiste, ki so ustrezne tudi za prenovo obravnavanega območja na Jesenicah. Navedenih je tudi nekaj uspešnih primerov njihove uporabe v praksi.

- ***Nadomeščanje obstoječe pasivne rabe z vnašanjem različnih oblik nove uporabe ter izboljšanje dostopnosti območja z vnašanjem javnega prostora in novimi povezavami***

Logična posledica opustitve rabe zemljišč je uvajanje novih programov, ki jih mesto potrebuje ali pa prispevajo k večji kvaliteti mestnega življenja. Če se mesto sooča z deindustrializacijo in prehodom v storitveno stopnjo, ima to ponavadi za posledico izgradnjo območja namenjenega poslovno-komercialni dejavnosti oz. trgovini in storitvam. Po drugi strani se v postindustrijski dobi pri prebivalcih večja zavest o pomenu kakovostnega bivalnega okolja. Od tu prihaja potreba po novih javnih odprtih površinah (trgi, parki, sprehajališča, igrišča, športnorekreacijske površine itd.) ter območjih namenjenih kulturni dejavnosti.

Primer preobrazbe zapuščenega (degradiranega) območja v javni prostor je nedavno odprt New York High Line Park, nastal na podlagi projekta birojev James Corner Field Operations in Diller Scofidio + Renfro. Park se nahaja na trasi nekdanje nivojske železnice v New Yorku. Na odseku do nedavnega opuščenega območja železniške proge se danes nahaja ozelenjen javni prostor – park z osrednjo potjo ter območji za počitek, igro itd. Sama lokacija na trasi nekdanje nivojske železnice in mestoma ohranjeni elementi železniške infrastrukture dajejo parku dodatno vrednost. Kljub novi rabi in vlogi območja v mestu, je namreč ohranjen spomin na prejšnjo dejavnost, s tem pa je ohranjena tudi prepoznavnost prostora (New York's High ..., 2009).

Slika 11: Opuščeno območje nekdanje nivojske železnice v New Yorku (New York's High ..., 2009)

Slika 12: Območje nekdanje nivojske železnice po vzpostavitvi nove rabe (New York's High ..., 2009)

- ***Delitev enovitih in strnjenih območij, cepitev monofunkcionalnih con***

V primeru razvrednotenih območij gre mnogokrat za obsežna zemljišča, ki jih zaseda ena sama raba – npr. industrijska. Zato se v sklopu sanacije na tovrstnih območjih ponavadi razvijajo mešane rabe in kombinacije različnih programov, predvsem v skladu z javnim interesom, potrebami mesta in okoliša, pričakovanji lastnikov zemljišč ter interesi novih vlagateljev. Kot pravi Koželj, programska pestrost zmanjšuje rizičnost vlaganja v prestrukturiranje degradiranega urbanega območja in ustvarja razmere za kasnejšo samoregulacijo in samovzdrževanje območja (Koželj, 1998).

- ***Ohranitev obstoječih stavb, naprav in prostorskih prvin v funkciji nove rabe***

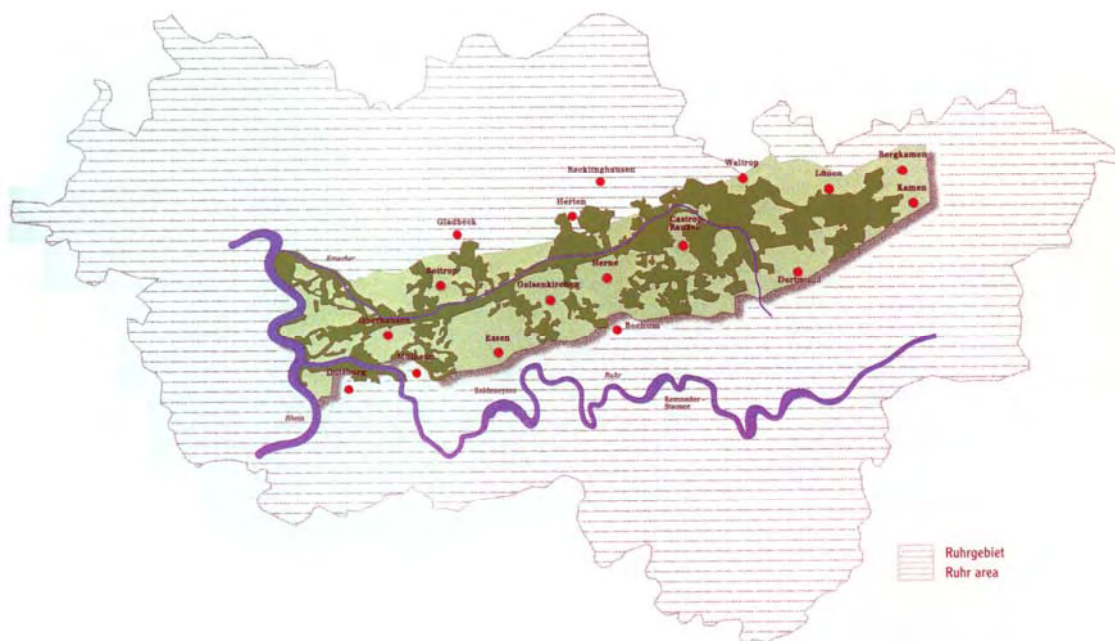
Najodmevnejši primer uveljavljanja tovrstnega principa je sklop projektov IBA Emscher Park iz let 1989 – 1999. IBA (Internationale Bauausstellung), po slovensko mednarodna gradbena razstava, v nemška mesta že vrsto let prinaša razvojne impulze. V omenjenih letih (1989-1999) je bil cilj razvojnih projektov strukturna preobrazba celotne regije Emscher v nemški zvezni deželi Porenje-Vestfalija (Nordrhein-Westfalen), ki je nekdanj veljala za enega največjih industrijskih območij Evrope. Skupek projektov, narejenih jih je bilo preko 120, predstavlja enega najbolj znanih primerov ohranjanja opuščenih industrijskih elementov, objektov in prostorskih prvin v funkciji nove prostorske rabe območja (parkovne, rekreacijske, stanovanjske itd.). S tem, ko so se osnovne prostorske prvine območja ohranile, se je ohranil tudi spomin na rabo, ki je širšemu območju dolgo dajala glavni pečat. Prav tako so se ohranili glavni prostorski poudarki, ki omogočajo orientacijo v prostoru, prostor zapolnjen z novim programom pa je ohranil prepoznavnost (Diedrich, 1999; IBA – A selection ..., 1999; Kohler, 1999).

Slika 13: IBA Emscher Park. Nekdanje industrijske prostorske prvine (npr. opuščeni industrijski objekti in naprave, kupi jalovine...) so večinoma ostale ohranjene ter uporabljene v funkciji nove rabe (nova parkovna in stanovanjska območja, prostori za kulturne in rekreacijske dejavnosti, »landmark art« itd.) (IBA – A selection ..., 1999)

- ***Urejanje novih zelenih površin ter povezovanje območja s krajinskim sistemom v merilu mesta oziroma regije***

Kot primer bom zopet navedel Emscher Park. Skupek projektov IBA Emscher park je bil zasnovan tako, da so se zelene površine vseh novih ureditev (parkov, poselitvenih območij ter območij dela itd.), nastalih s preoblikovanjem in sanacijo bivših industrijskih območij, povezale v regijski zeleni sistem, ki povezuje zelene površine 17 mest v dolžini 70 km. Tako so bili ponovno vzpostavljeni ekološki koridorji in tokovi, ki so bili v procesu urbanizacije in industrializacije prekinjeni (Schwarze-Rodrian, 1999).

Slika 14: Regionalno gledano je projekt IBA Emscher Park med seboj povezal zelene površine 17 mest in jih združil v 70 km dolg zeleni sistem celotne regije Emscher (Kohler, 1999)

- **Renaturacija rečnega toka in obrečnega prostora**

Uspešen primer predstavlja preoblikovanje »kanaliziranega« toka reke Isar v območju mesta München. Načrt renaturacije dotlej kanalizirane struge reke Isar v dolžini 8 km skozi mesto München se je začel izvajati leta 2000. Cilji projekta so bili naslednji: izboljšati zaščito pred poplavami, reki in obrečnemu prostoru povrniti naraven videz, obnoviti ekološko vlogo obrečnega prostora, izboljšati kakovost vode ter utrditi sociološko vlogo ozelenjene obrečne krajine znotraj mestnega prostora. Glavni princip za doseganje omenjenih ciljev je bil razširitev območja toka reke. Strmi utrjeni rečni bregovi so bili odstranjeni, rečna struga pa je bila razširjena. Rečni prostor je tako s spreminjajočo širino, položnimi prodnatimi obalami in številnimi manjšimi prodnatimi otoki dobil povrnjen svoj naravni videz, naravno dinamiko ter s tem tudi primarno ekološko vrednost. Nevidno utrjeni bočni varovalni nasipi so bili odmaknjeni stran od obal, tako da reka s svojo dinamiko znotraj nadzorovanega območja prosto poplavlja in s tem sama izoblikuje svoj tok. Prodnate obale in poplavne ravnice omogočajo mestnemu prebivalstvu izvajanje prostočasnih in rekreacijskih dejavnosti v naravnem okolju obrečnega prostora (Arzet in Joven, 2009).

Slika 15: Struga reke Isar skozi München pred in po renaturaciji (Arzet in Joven, 2009)

4 PREDSTAVITEV ZNAČILNOSTI TER PROSTORSKA ANALIZA OBMOČJA OBRAVNAVE

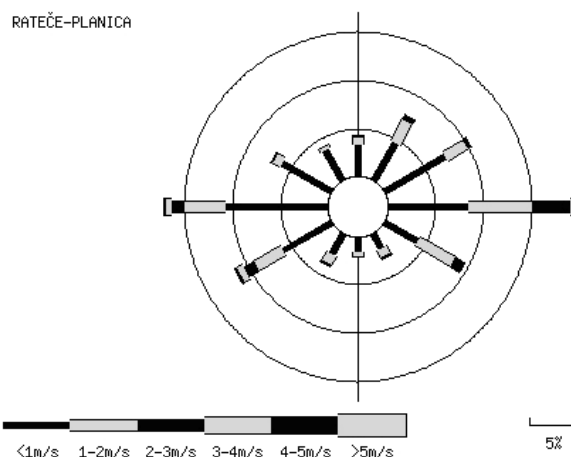
4.1 GEOGRAFSKE ZNAČILNOSTI ŠIRŠEGA OBMOČJA

Jesenice se nahajajo v Gornjesavski dolini. Gre za ledeniško oblikovano ozko U-dolino, ki poteka v smeri Z-V in SZ-JV, po njenem dnu pa teče Sava Dolinka. Rob doline tvorijo Karavanke na severni in Julijske Alpe ter zakrasela gozdnata planota Mežakla na južni strani. Sava Dolinka ima s strani Karavank šestnajst manjših pritokov, katerih vršaji so pomembno vplivali na razvoj poselitve in kmetijstva Gornjesavske doline. S strani Julijcev je tovrstnih pritokov šest. Dno doline pokrivajo rečno-ledeniški nanosi (Bregant, 2007).

Slika 16: Gornjesavska dolina

Za podnebje Gornjesavske doline je pomembna njena zavetrna lega. Vetrna roža za samodejno meteorološko postajo Rateče - Planica kaže, da se v dolini pojavljajo predvsem šibki vetrovi, ki pihajo vzporedno s smerjo poteka doline. V območju Jesenic se vetrovi pravokotno na dolino praktično sploh ne pojavljajo (ERICo, 2004). Za dolino Save Dolinke je značilen veter tudi severni fen. Gre za izjemno močan in sunkovit veter, ki pa v povprečju zapiha manj kot enkrat na leto (Podnebne ..., 2006).

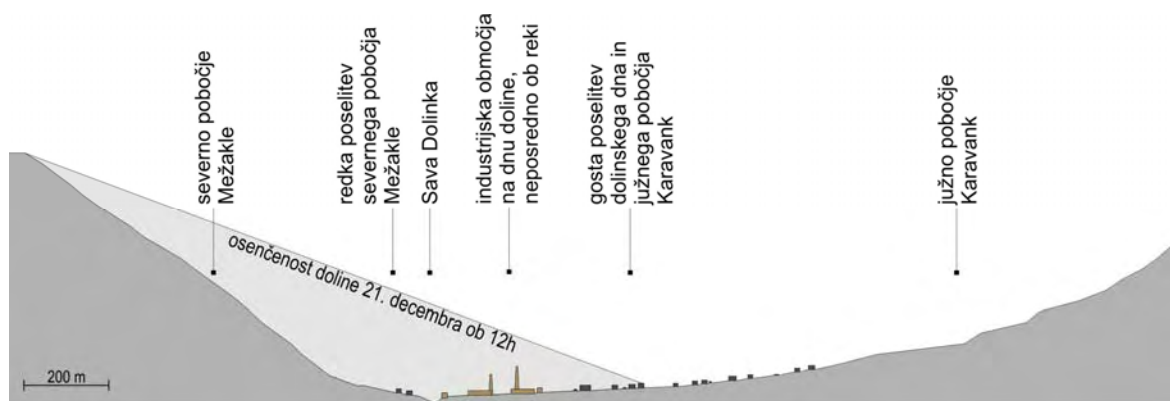

Slika 17: Vetrna roža za samodejno meteorološko postajo Rateče – Planica za obdobje 2000 – 2003. Prevladuje smer vetra vzporedno s smerjo poteka Gornjesavske doline (Agencija Republike ..., 2009)

Na dnu doline pade letno od 1550 do 1650 mm padavin, kar je na primer kar 1200 mm padavin manj kot na južni strani Julijcev. Ostro podnebje se kaže v povprečnih zimskih in

letnih temperaturah. Povprečna temperatura januarja je 0,6 °C (v Ljubljani 2 °C, ob morju pa 4,9 °C), julija pa 15,7 °C (Ljubljana 19,9 °C, Portorož 22,6 °C). Dni s snežno odejo je na Jesenicah povprečno devetinpetdeset na leto (Bregant, 2007).

Ko govorimo o geografskih značilnostih širšega območja obravnave, je treba posebno pozornost nameniti tudi osončenosti Gornjesavske doline. Visoki hribi in gore na južnem robu doline namreč pozimi, ko je sonce nizko, povzročijo, da dolina večji del dneva ostane v senci. Zato prva znana naselja v dolini (Rateče, Dovje) niso nastala na dolinskem dnu, pač pa so rahlo dvignjena na južno pobočje Karavank. Tudi tipična razporeditev mestnih območij Jesenic je posledica zahtev po osončenosti. Največ stanovanjskih stavb se nahaja na južnem pobočju Karavank, medtem ko je poselitev desnega brega Save Dolinke redka. Stavbe na Jesenicah pozimi dobijo direktno sonce večinoma le v dopoldanskih urah, popoldan pa je večji del mesta, razen stavb, ki ležijo najvišje na pobočju Karavank, v senci. Zato je treba biti pri morebitnem umeščanju stanovanjskih objektov na Jesenicah še posebej pozoren na zagotavljanje vsaj minimalne zahtevane direktne osončenosti.

Slika 18: Značilni prerez skozi Gornjesavsko dolino v območju mestnega jedra Jesenic in osončenost doline dne 21. decembra, ko je sonce najnižje

4.2 PROSTORSKA UMESTITEV OBMOČJA OBRAVNAVE

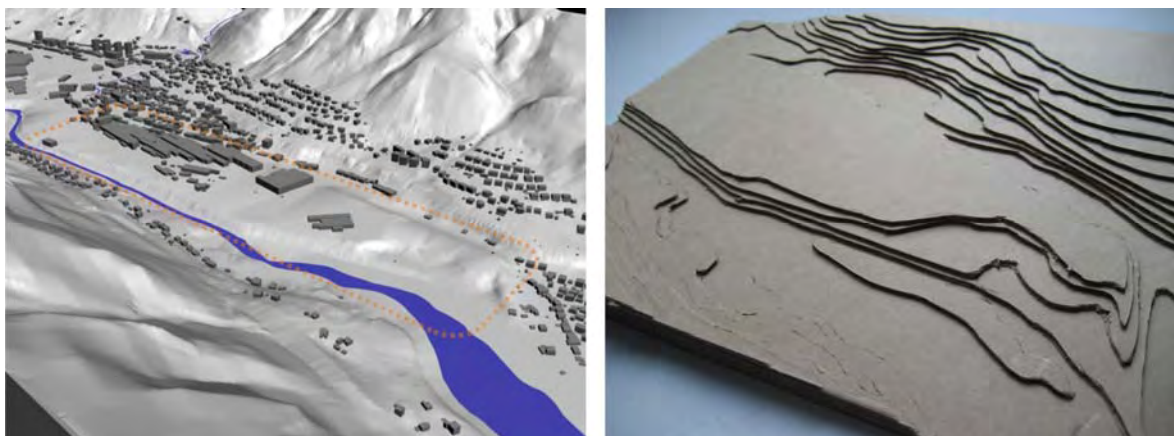
Območje obravnave se nahaja znotraj jeseniškega »someslja« na levem bregu Save Dolinke, med predeloma Sava na zahodu in Slovenski Javornik na vzhodu. Gre za del nekdanjega velikega zemljišča železarne, ki je zasedal dno doline, obdajala pa sta ga reka na eni strani in stanovanjska območja na drugi strani. Območje ima obliko nekakšnega pomola dolžine dobrih 1300 m in širine dobrih 250 m, njegova skupna površina pa meri 37,5 ha. Večina območja je dvignjena nad Savo in predele Jesenic, ki ga obdajajo. Umetitev v prostor Jesenic, nekdanja monofunkcionalna raba, prometna (ne)povezanost in reliefna samosvojost so dejstva, ki delajo območje enovito.

Slika 19: Umestitev območja obdelave v širši prostor Jesenic (kartografska podlaga Geopedia, 2009)

4.3 GEOMORFOLOGIJA IN TOPOGRAFIJA OBMOČJA

Kot že omenjeno, gre za večinoma raven plato, ki je nastal zaradi nasipavanja materiala. Plato ima obliko pomola in leži nad okoliškimi deli Jesenic. Reliefna struktura kljub legi znotraj Jesenic nakazuje določeno samosvojost območja ter hkrati povzroča njegovo fizično in vizualno izoliranost. Razgiban in neravninski je zgolj skrajno vzhodni del »pomola«, kjer se nahaja odlagališče inertnih odpadkov. Gre torej za reliefne oblike, katerih nastanek je posledica človekove dejavnosti v tem prostoru.

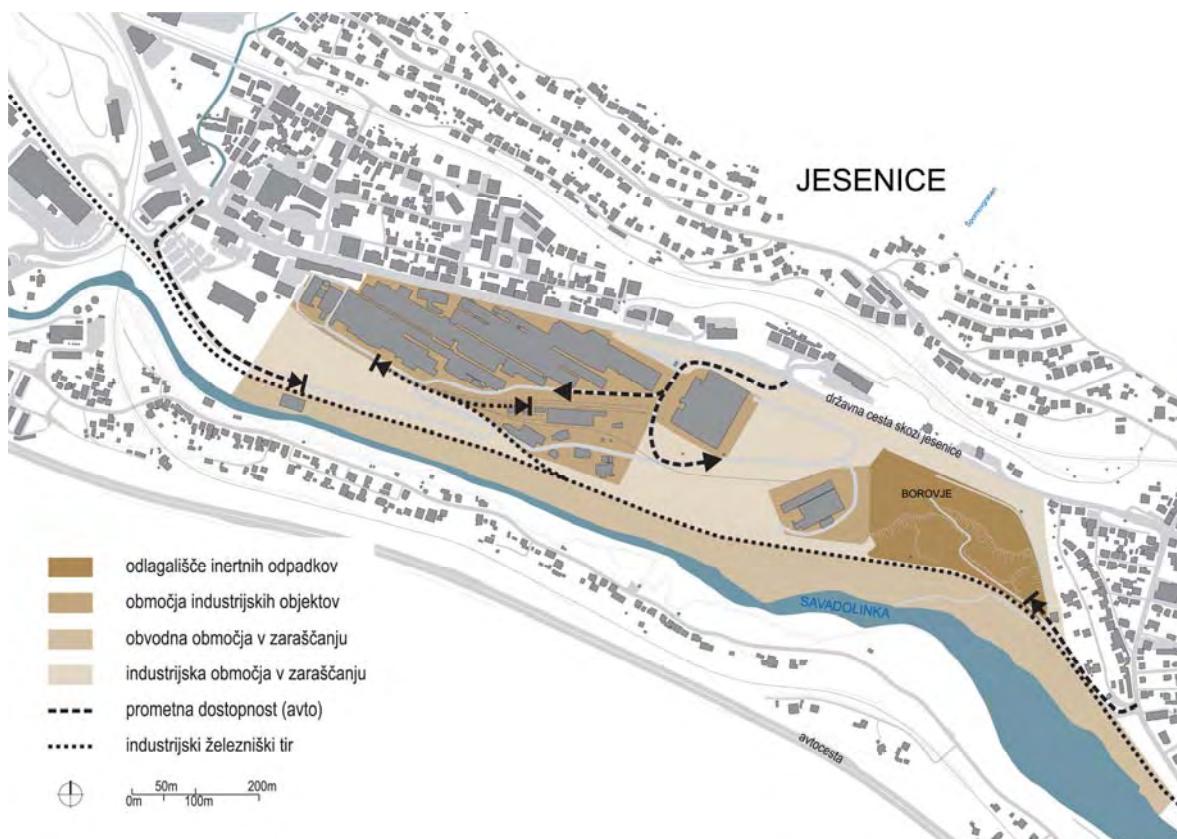

Slika 20: Prostorski prikaz (3d model in maketa terena) območja obdelave. Vidne so tri izrazite višinske ravni/terase

4.4 RABA TAL IN TRENUTNO STANJE

Tretjina skupne površine območja, dobrih 12,5 ha od skupnih 37,5 ha, je trenutno namenjena industriji. Skrajno vzhodni del obravnavanega zemljišča je v rabi za odlagališče

inertnih odpadkov, njegova površina pa meri slabe 4 ha. 8,5 ha veliko zemljišče, ki se nahaja neposredno ob Savi Dolinki in je od ostalega območja ločeno z železniškim tirom, je prepuščeno naravnim procesom razraščanja vegetacije. Med industrijskimi objekti je ogromno (12,5 ha) neizkoriščenih zemljišč, ki so prav tako prepuščena procesu spontanega zaraščanja.

Slika 21: Karta rabe tal in prometne dostopnosti območja obdelave²

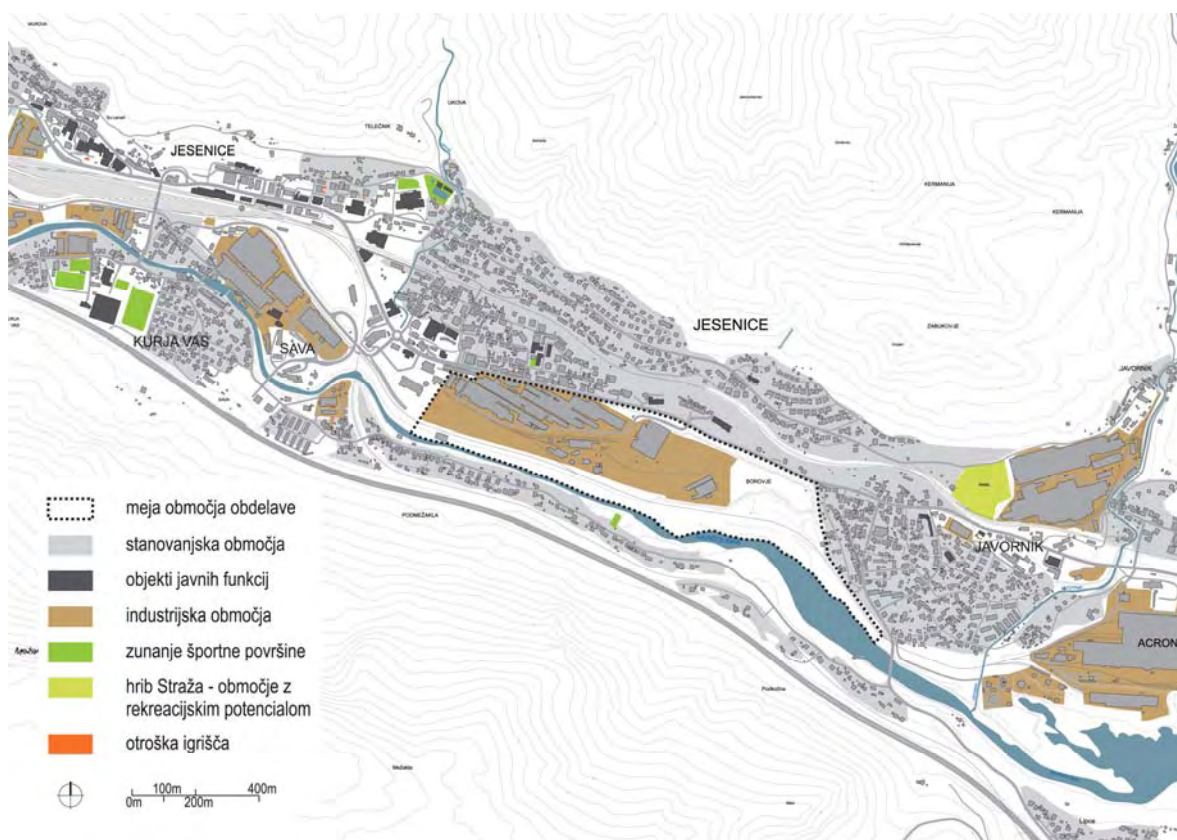
4.5 KONTEKST/UMESTITEV OBRAVNAVANEGA OBMOČJA V PROSTOR JESENIC

4.5.1 Navezava na okoliška stanovanjska območja ter prometna vpetost v mestni prostor

Območje obdelave je pretežno obdano s stanovanjskimi območji. Posebno to velja za območje Slovenskega Javornika. V smeri nekdanje vasi Sava oz. v smeri današnjega centra Jesenic se med stanovanjskimi objekti pojavlja vse več storitvenih in javnih funkcij, kar je logično za center mesta. Območje obdelave bi glede na svojo prostorsko umestitev med posameznimi mestnimi predeli lahko predstavljalo nekakšen prehodni koridor. Vendar trenutno stanje območja povezovanje onemogoča. Relief, dvignjen nad okoliške dele Jesenic in prometna izoliranost, v območje vodita le dve slepi prometnici, sta glavna vzroka za neprehodnost. Zaradi industrijske preteklosti tudi ni kolesarskih in peš povezav,

² Kartografska podlaga pri slikah 21, 22, 29, 34, 36, 44, 45, 46 in 47 je digitalni topografski načrt pridobljen na Občini Jesenice.

pač pa preko območja vodi tovorni železniški tir, ki povezuje še vedno delujoč obrat železarne Acroni z glavno železniško postajo Jesenice.

Slika 22: Karta stanovanjskih, industrijskih in rekreacijskih površin okolice območja obdelave

4.5.2 Navezava na reko Savo Dolinko

Območje zaradi svojega značaja v kontekstu mesta trenutno predstavlja urbano »zarezo«, ki onemogoča stik stanovanjskih območij s prostorom reke. V zahodnem delu obravnavanega območja predstavljajo dodatno oviro za dostopnost Save umetno oblikovane strme brežine, ki so reko potisnile v manjši »kanjon«. Poleg tega je problem tudi množica infrastrukturnih povezav (ceste, železniške proge), ki tečejo le vzdolžno s smerjo doline in predstavljajo oviro pri prečnem povezovanju delov Jesenic ter otežujejo dostopnost Save.

Slika 23: Fotografija in značilni prerez Gornjesavske doline v območju obdelave na območju odlagališča inertnih odpadkov

4.6 ANALIZA GRAJENIH STRUKTUR OBMOČJA OBDELAVE IN NJEGOVE OKOLICE

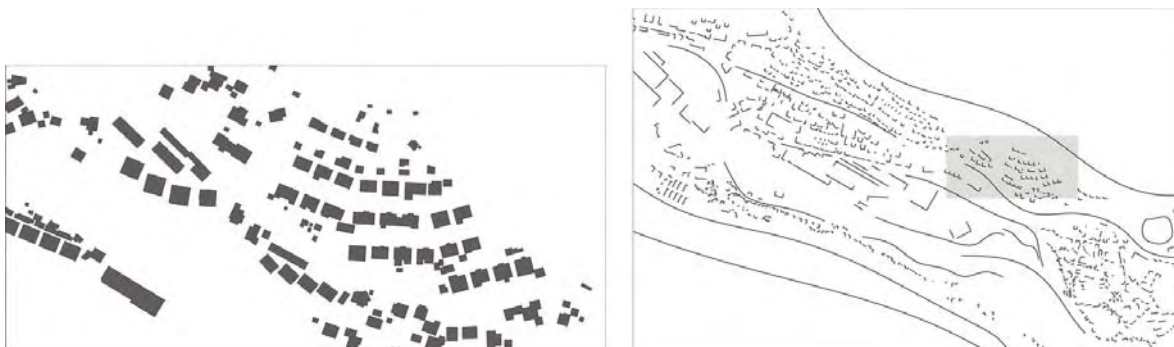
Na zrnatost in glavne smeri grajenih struktur mestnega prostora Jesenic je imela, poleg same lege v ozki dolini, še največji vpliv množica infrastrukturnih povezav, ki se vije skozi to prostorsko omejeno območje. Glavna orientacija objektov zato sledi smeri doline, le na ravninskih predelih dna doline se glavna smer objektov nekoliko izgubi.

Slika 24: Strukturna karta območja obdelave in njegove neposredne okolice

4.6.1 Območje na pobočju

Območje zaznamujejo prostostoječi eno- in večstanovanjski objekti z obdajajočimi vrtovi. Ker se območje nahaja na pobočju, njegova tipologija sledi reliefu. Zaradi višje nadmorske višine imajo tukajšnji stanovalci dober pregled nad celotno dolino, dobra pa je tudi osončenost objektov (južno pobočje Karavank). Območje ima močan videzni stik z območjem obdelave.

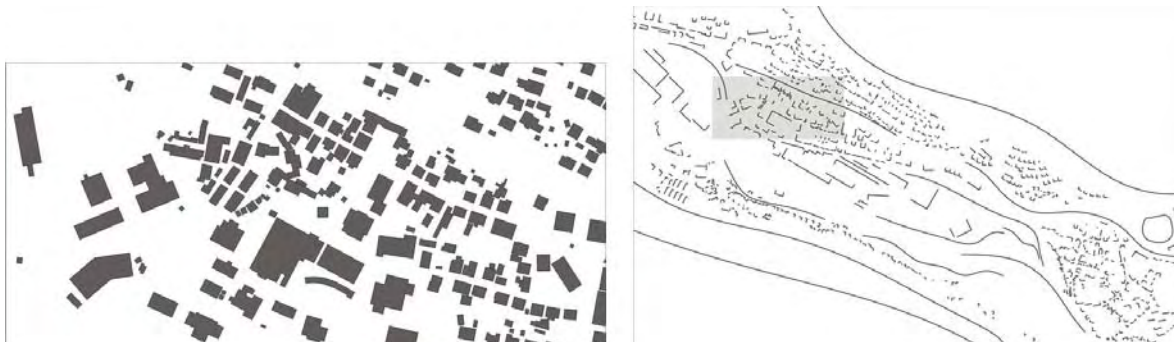

Slika 25: Karta grajenih struktur na južnem pobočju Karavank

4.6.2 Območje mestnega jedra

To je območje mestnega jedra današnjih Jesenic. Gre za nekakšno stihijsko mešanico objektov iz različnih časovnih obdobj. Tu najdemo stare kolonijske objekte, objekte povojne urbanizacije Jesenic, nekaj industrijskih objektov, objekte, ki so pripadali nekdanji železarni (npr. objekt nekdanje uprave železarne, ki je danes sedež občine) ter tudi nekaj

novih stanovanjskih objektov. Splošno pravilo in red postavitve objektov je zaradi nenehnih posegov v to območje težko razbrati.

Slika 26: Karta grajenih struktur na dolinskem dnu v območju mestnega jedra Jesenic

4.6.3 Območje obravnave

Gre za tipične industrijske objekte, katerih velikost in usmeritev v prostoru sta posledici njihove funkcije. Izstopajo še poteze železniških tirov. Industrijski objekti so vzporedni smeri poteka Gornjesavske doline (V-Z), kar je posledica prilagajanja infrastrukturnim povezavam. Rahla zamaknjenost objektov glede na prevladujočo smer doline je verjetno posledica zahtev po dostopnosti z železnico. Dolgi industrijski objekti onemogočajo fizičen in pa predvsem vizualen stik okoliških območij z obalnim območjem Save. Smer objektov onemogoča povezave prečno na smer doline.

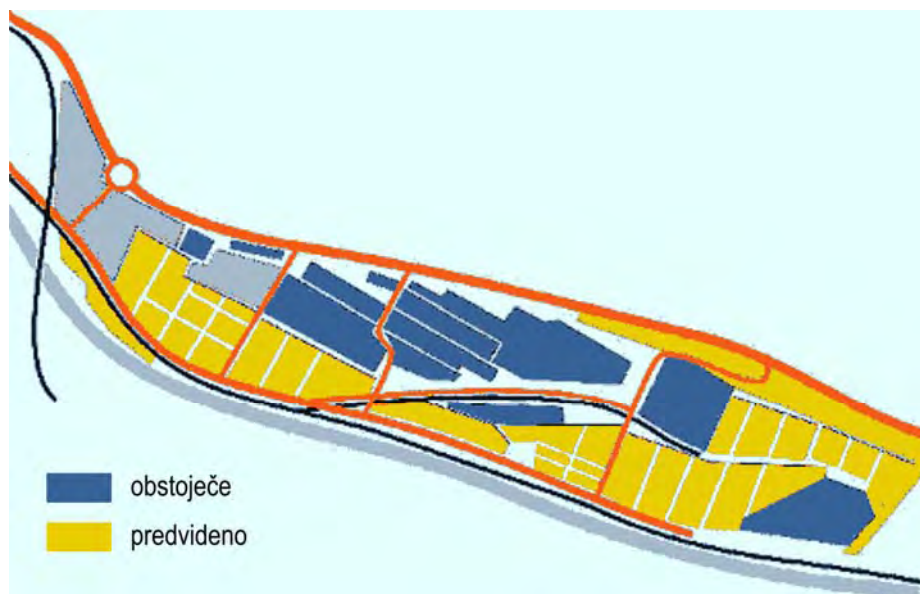
Slika 27: Karta grajenih struktur v območju obdelave

4.7 OBMOČJE OBDELAVE V OBČINSKIH PROSTORSKIH NAČRTIH

Občinski načrt (Odlok o občinskem zazidalnem ..., 2002) za območje obdelave predvideva izgradnjo t.i. »poslovne cone Jesenice«. Ta predvideva revitalizacijo obstoječih industrijskih objektov, ki bi jih dopolnjevali poslovni, obrtni oziroma manjši industrijski programi. Nov program bi zasedel prostor trenutno izpraznjenega bivšega industrijskega zemljišča. Ob železniški povezavi je v okviru načrta predvidena nova prometna povezava.

Skozi območje obdelave občinski načrt (Odlok o občinskem lokacijskem ..., 2006) predvideva tudi potek kolesarske poti. Le-ta je del oziroma nadaljevanje daljinske kolesarske poti iz Kranjske Gore in Gozda Martuljka. Za potrebe omenjene kolesarske poti

je na začetku zadrževalnega bazena HE Moste, v neposredni bližini odlagališča inertnih odpadkov, ki je del obravnavanega območja, predviden nov most preko Save.

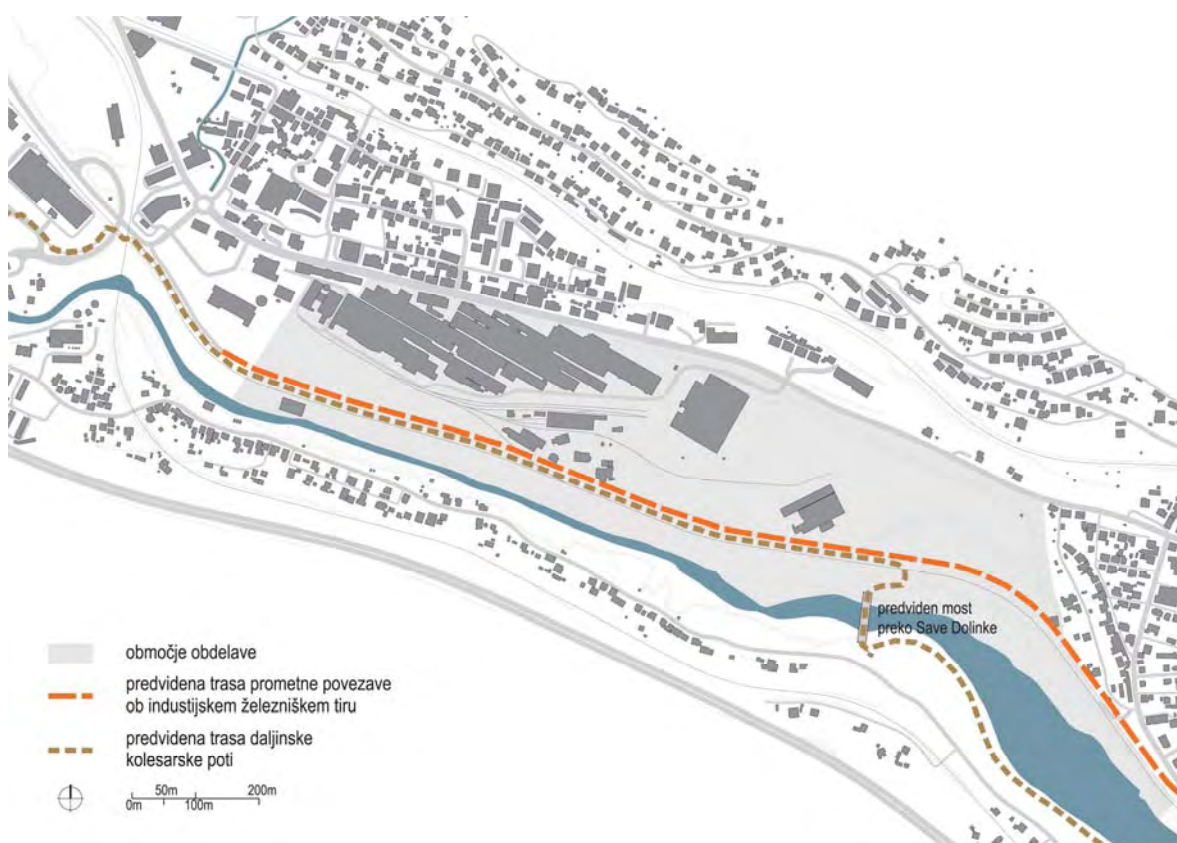

Slika 28: Shematski prikaz načrtovane poslovne cone Jesenice. Jasno je viden način zapolnjevanja izpraznjenega bivšega industrijskega prostora (Poslovna cona Jesenice, 2003)

Poslovna cona Jesenice lahko programsko oživi obravnavano degradirano območje in občini prinese neposredno ekonomsko korist. Vendar se v primeru občinskih prostorskih načrtov pojavi dvom v smiselnost rezervacije celotnega zemljišča za potrebe poslovne cone. Tovrsten program bi namreč, v primeru, da zasede celotno območje obravnave, v veliki meri ohranil obstoječe prostorske probleme povezane s slabo dostopnostjo obal Save Dolinke in slabo vključenostjo območja v mestno strukturo Jesenic. Poleg tega pa ne gre za program, ki bi dejavno prispeval k izboljšanju kakovosti mestnega prostora in posledično tudi mestnega življenja.

Zgoraj omenjena načrtovana prometnica ob tovornem železniškem tiru bi omogočila boljšo vzdolžno mestno komunikacijo in vključila del dosedanjega izoliranega območja v mestni prostor Jesenic. Vendar po drugi strani predstavlja še en infrastrukturni koridor, ki dodatno zapira dostop do Save in obvodni prostor »odreže« od mesta. To pa bi le še bolj poudarilo dosedanje »ignoranco« do vodnega toka. Navezava mesto – reka bi se še poslabšala.

Daljinska kolesarska pot predstavlja potencial, ki bi dodatno prispeval k vključenosti območja obravnave v prostor Jesenic. Prav tako tudi načrtovan kolesarski most preko Save Dolinke nakazuje težnjo po oživljanju rečnih bregov ter željo po boljšem prečnem povezovanju delov mesta. Vendar je treba izpostaviti dejstvo, da bi nov most pomenil še en dodatni infrastrukturni element, ki bi »prerezal« ozek pas naravne obrečne krajine. Trasa daljinske kolesarske poti bi lahko Savo Dolinko prečkala tudi po obstoječem mostu, 400 m nižje ob rečnem toku.

Slika 29: Predvidena trasa cestne in kolesarske povezave v obravnavanem območju

4.8 ANALIZA MOREBITNIH POTREB PO NOVIH ŠPORTNIH POVRŠINAH NA JESENICAH

4.8.1 Stanje

Jesenice se s svojo populacijo, približno 21.000 prebivalcev, uvrščajo med srednje velika mesta v Sloveniji. Hkrati predstavljajo gravitacijski center za precej širše območje (predvsem za občini Kranjska Gora in Žirovnica), ki ga naseljuje približno 30.000 prebivalcev.

Po podatkih Zavoda za šport Jesenice (Predlog razvojnega programa..., 2004), naj bi bilo na Jesenicah za potrebe različnih športov namenjenih dobrih 30.000 m² uporabnih zunanjih površin in dobrih 8.000 m² notranjih vadbenih prostorov. Pri notranjih športnih prostorih je največ šolskih malih in srednje velikih telovadnic, pri zunanjih prostorih pa je največ večnamenskih zunanjih igrišč, največkrat v velikosti rokometnega igrišča (~20 m x 40 m).

V različni literaturi je glede priporočljivega obsega športnih površin na prebivalca moč najti različne podatke. V arhitekturnem priročniku (Neufert, 2000) je npr. za mesto z 20.000 prebivalci predlaganih 80.000 m² zunanjih športnih površin. To znaša 4 m² na posameznega prebivalca. Leskovec (1999) govori o tem, da je v dolgoročnih usmeritvah predloga Nacionalnega programa športa v Sloveniji omenjen cilj zagotoviti 5 m² nepokritih športnih površin in 0,5 m² pokritih športnih površin na prebivalca Slovenije.

Jesenice so danes v vsakem primeru daleč od zgoraj omenjenih števil, saj delež zunanjih površin na prebivalca znaša približno $1,5 \text{ m}^2$ (upoštevano zgolj število prebivalcev Jesenic) oz. 1 m^2 (upoštevano celotno gravitacijsko območje Jesenic). Delež notranjih vadbenih površin na prebivalca znaša približno $0,4 \text{ m}^2$ oz. $0,27 \text{ m}^2$. Jesenice v tem pogledu precej zaostajajo tudi za slovenskim povprečjem. Leskovec (1999) namreč navaja, da je že leta 1991 povprečen delež nepokritih športnorekreacijskih površin na prebivalca Slovenije znašal $2,72 \text{ m}^2$, leta 1995 pa $2,99 \text{ m}^2$.

4.8.2 Ugotavljanje potreb

Najprej je bilo zamišljeno, da bo programska zasnova območja (kar zadeva športne površine) določena s pomočjo lokalnih športnih društev. Na Zavod za šport Jesenice sem naslovil tudi vprašalnik glede morebitnih potreb, želja programskih ciljev in želja v zvezi z dodatnimi športnimi površinami na Jesenicah, vendar odziva ni bilo. Zato sem manjkajoči športni program določil večinoma zgolj na teoretski osnovi. S pomočjo urbanistične literature sem ugotovil priporočila glede števila in vrste športnih objektov, ki naj bi bili prisotni v gravitacijskem centru reda velikosti Jesenic. Glede na teoretska priporočila in obstoječe stanje sem nato določil delež ter vrsto manjkajočih športnih objektov. Nekaj osnovnih informacij glede potreb po športnih površinah sem dobil tudi iz dokumenta Predlog razvojnega programa občine Jesenice za šport 2004 – 2007 (2004), ki ga je izdal Zavod za šport Jesenice.

Pogačnik (2005) navaja, da naj bi se v manjših mestih z nekaj tisoč prebivalci načrtovalo v okviru športno-rekreacijskega centra zlasti atletski in nogometni stadion, igrišča za košarko, odbojko in roket, teniška igrišča, telovadnico, balinišče, letno kopališče in večnamenski travnat prostor. Srednje velika mesta z okoli 10 tisoč prebivalci naj bi poleg naštetega nudila še večnamensko športno dvorano, zimsko kopališče ter posamezna specializirana športna igrišča (squash, badminton, kegljišče, strelišče itd.). V sklopu športnih terenov naj bi bilo priporočljivo urediti še otroško igrišče in pa okrepevalnico (bife). Za vsak posamezen tip športnega igrišča Pogačnik navaja tudi število prebivalcev, ki jih le-to oskrbuje.

Upošteva se obstoječe športne površine in zgoraj omenjena priporočila, manjkajo na Jesenicah naslednje športne površine oz. objekti:

- večnamenska športna dvorana, ki bi oskrbovala gravitacijski prostor približno 30.000 ljudi,
- 400m atletska steza oziroma stadion z atletsko stezo,
- sodoben nogometni objekt oziroma stadion,
- »in line« hokej zunanje igrišče oz. kotalkališče,
- vsaj 4 tenis igrišča,
- vsaj 4 košarkarska igrišča,
- večnamenska zelenica (lahko v okviru urbane zelene parkovne površine).

Znotraj mreže športnih središč Slovenije uvršča Leskovec (1999) Jesenice med »regionalna športna subsredišča« z gravitacijo 30.000 – 75.000 prebivalcev za potrebe vrhunškega športa in med »regionalna rekreacijska subsredišča« z gravitacijo 15.000 – 50.000 prebivalcev za potrebe športne rekreacije. »Regionalno športno subsredišče« naj bi imelo

športne objekte in vadišča, ki zagotavljajo organizacijo in izvedbo nekaterih mednarodnih tekem in tekmovanj na nivoju države ter naj bi predstavljalo z vidika vrhunskega športa središče, ki zadovoljuje potrebe ožje regije. Velikosti mesta in njegovi gravitaciji ustrezno naj bi imeli nekateri športni objekti in vadišča tudi prostor za gledalce.

Izmed nabora športnih površin, ki naj bi jih »regionalno športno subsredišče« vsebovalo (Leskovec, 1999), se da zopet izpostaviti naslednje objekte, ki jih na Jesenicah ne najdemo:

- športna dvorana za igre z žogo dim. 28 m x 48 m s prostorom za 10.000 gledalcev,
- atletski stadion steza 400 m, 8 stez, dim. 100 m x 200 m s prostorom za 3.000 gledalcev,
- igrišče - stadion za veliki nogomet - veliko dim. 90 m x 120 m s prostorom za 3.000 - 5.000 gledalcev.

Iz dokumenta Predlog razvojnega programa občine Jesenice za šport 2004 – 2007 (2004) je moč razbrati, da na Jesenicah obstaja vse večje zanimanje za naslednje športe, ki do sedaj tam niso bili prisotni v večji meri: razni borilni športi, kolesarstvo, atletika, plavanje, tenis, ples, »in line« hokej, »floorball« itd.

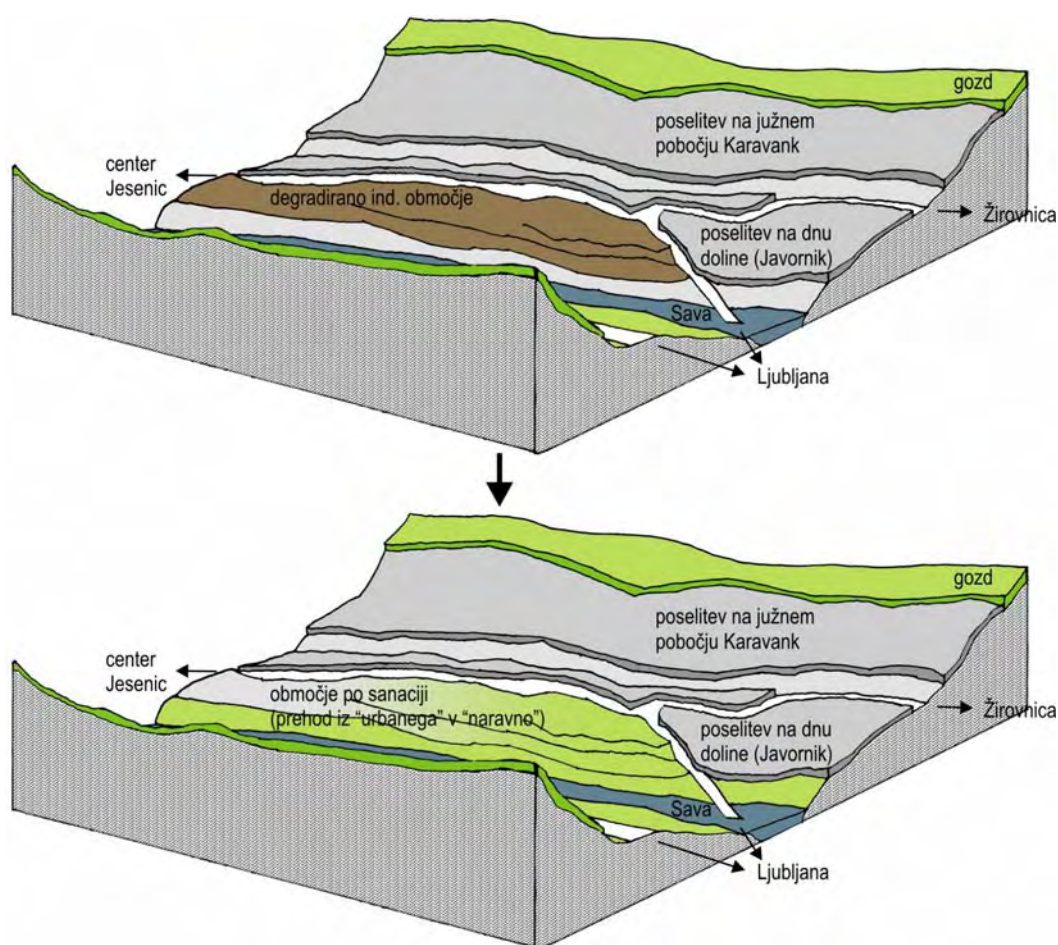
Poleg navedenih specifičnih potreb po novih športnih površinah na Jesenicah, velja pri oblikovanju športnega programa upoštevati tudi nekatere splošne napovedi, ki jih glede pričakovanih premikov na področju športa v Sloveniji poda Leskovec (1999):

- povečevanje deleža redno športno aktivnih prebivalcev,
- večji interes za individualne športne zvrsti in športne zvrsti, ki se odvijajo v naravnem okolju,
- razvoj dobro dostopnih športnorekreacijskih parkov blizu večjih mest vezanih na aktivnosti v naravnem okolju,
- povečano zanimanje za t.i. »doživljajske« športne zvrsti,
- vse večjo vlogo kolesarskega prometa ne le v funkciji transporta temveč zlasti v njegovi rekreacijski vlogi,
- povečano zanimanje za rekreacijo ob in na vodi,
- izgradnja športnih objektov namenjenih kakovostnemu in vrhunskemu športu,
- izgradnja poligonov za tki. »urbane« športne zvrsti (rolkanje, bmx, deskanje idr.) blizu stanovanjskih aglomeracij.

Pri izdelavi športnega programa za območje obdelave sem skušal v čim večji meri upoštevati zgoraj omenjene potrebe. Vendar velja poudariti, da zaradi prostorskih omejitev območja in primarne potrebe po športnih objektih namenjenih rekreaciji, v program ni umeščenih nekaterih večjih športnih objektov za vrhunski šport – predvsem atletskega in nogometnega stadiona. V skladu z navedenimi splošnimi napovedmi glede razvoja športa v Sloveniji, načrtovan športni program izkorišča lokacijo obravnavanega območja ob reki in ob daljinski kolesarski poti, hkrati pa zagotavlja tudi možnosti za razvoj »urbanih« športnih zvrsti.

5 IZHODIŠČA RAZVOJA OBMOČJA OBDELAVE

Osnovno izhodišče za razvoj območja obravnave je vključitev delno opuščenega in doslej izoliranega mestnega industrijskega »otoka« v obstoječo urbano strukturo Jesenic. To je moč v prvi vrsti doseči z novo programsko zasnovo območja, ki temelji na mestnih potrebah, hkrati pa predstavlja tudi nadgradnjo v smislu kakovosti bivanja v mestu. Nov program mora biti preko komunikacijskih povezav (promet, peš in kolesarske poti) dobro dostopen in s tem dobro vpet v obstoječo mestno strukturo. Pri tem je treba upoštevati lego območja na dnu doline med reko in okoliškimi pretežno stanovanjskimi urbanimi površinami. Nove programe je treba smiselno prostorsko razporediti med »naravno« območje ob Savi Dolinki in urbanizirano območje mestnega jedra.

Slika 30: Koncept spremembe industrijskega značaja obravnavanega območja

5.1 PROGRAMSKE SMERNICE

Kot je bilo že omenjeno, občina Jesenice v svojih prostorskih načrtih za programsko zapolnitev obravnavanega območja predlaga oživitev in nadaljevanje razvoja obrtnih oziroma industrijskih dejavnosti. To je ena izmed možnosti nadaljnjega razvoja, vendar bi se s tem v mestnem prostoru Jesenic ohranila industrijska »zareza«, problemi, ki jih industrijski »otok« v prostor vnaša, pa bi ostali nerešeni. Zato diplomska naloga za

območje obravnave skuša določiti nov program, ki je po svojih značilnostih bolj vezan na lokacijo blizu središča mesta in ima večji potencial za prispevek k izboljšanju kakovosti mestnega prostora in posledično tudi življenja v mestu. Hkrati nova programska zasnova temelji na predpostavki, da območje ne ostane monofunkcionalno, pač pa ga zasede program, ki je bolj raznovrsten in omogoča zapolnitev prostora z različnimi mestotvornimi dejavnostmi.

Glede na to, da se Jesenice dandanes nahajajo na prehodu iz industrijske v postindustrijsko fazo, je logično razvijati programe, ki odgovarjajo t.i. terciarizaciji družbe, kjer storitveni sektor postaja glavni zaposlovalec. Poleg trgovine in storitev bi bilo smiselno razvijati še programe, ki odgovarjajo naraščajočim potrebam prebivalstva po bolj kakovostnem bivanjskem okolju: npr. stanovanja, športno-rekreacijski program, kultura itd.

Omeniti je treba še potenciale, ki jih v prostor obdelave vnašata reka in načrtovana daljinska kolesarska pot. Obrečni prostor ponuja priložnost za vzpostavitev površin namenjenih priložnim dejavnostim in rekreaciji, daljinska kolesarska pot pa nudi potencial za razvoj turistične ponudbe.

Ob vseh zgoraj navedenih programskih izhodiščih je treba upoštevati še dejstvo o splošnem staranju prebivalstva. Zato je logično razmišljati o potrebah te specifične populacijske skupine.

Vsak nov program zahteva tudi nadgradnjo obstoječega prometnega režima oziroma dostopnosti območja.

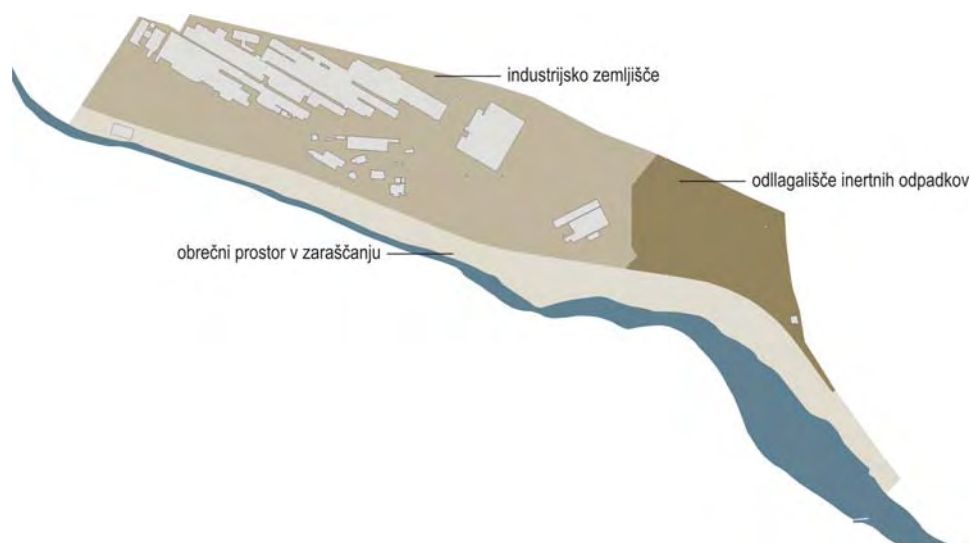
Slika 31: Diagram oblikovanja programa

5.2 PROSTORSKE SMERNICE

Območje obdelave bi v grobem lahko razdelili na tri dele:

1. industrijsko zemljišče z delno opuščenimi industrijskimi objekti ter vmesnimi prostori v zaraščanju,
2. odlagališče inertnih odpadkov in
3. obrečni prostor v zaraščanju.

Vsak od omenjenih delov že ponuja določene prostorske potenciale za nadaljnji razvoj območja.

Slika 32: Tri prostorske enote območja obdelave

Kot je bilo že omenjeno, je območje obdelave trenutno slabo dostopno, samosvoje pa deluje tako v programskem (industrija), kot tudi prostorskem oziroma reliefnem smislu (»pomol« nad okoliškimi deli Jesenic). Ker koncept razvoja območja predvideva njegovo popolno programsko preobrazbo, je smiselno, da se vsaj na ravni nadaljnega prostorskega razvoja v določeni meri ohrani njegovo prepoznavnost. Zato je vredno preveriti ali je mogoče katere izmed prostorskih prvin oziroma elementov, ki jih je za seboj pustila industrija (npr. glavne smeri postavitve objektov, relief, tovorni železniški tiri ipd.), uporabiti kot osnovo za oblikovanje nove rabe.

Pri odlagališču inertnih odpadkov je treba poudariti, da na tem območju ni mogoča gradnja večjih objektov, po drugi strani pa območje že ponuja določeno reliefno razgibanost (terasasta zasnova), ki lahko predstavlja dobro osnovo za nadaljnje oblikovanje nove mestne površine.

Za ozelenjen prostor ob Savi Dolinki je bistvenega pomena, da postane javno dostopen in s tem vključen v mestni prostor Jesenic. Ohraniti velja njegov naravni videz, ki deluje kontrastno glede na obdajajoč urbani prostor.

6 CELOSTNO PREOBLIKOVANJE OBMOČJA OBDELAVE – PREDLOG UREDITVE

6.1 PROGRAMSKI PREDLOGI

Na podlagi občinskih usmeritev nadaljnjega razvoja in na podlagi programskih smernic izraženih v prejšnjem poglavju te naloge, je bil za območje izdelan naslednji program:

- storitvene dejavnosti,
- stanovanja,
- urejene mestne zelene površine,
- športno-rekreacijske površine (zunanje in pokrite),
- površine namenjene urbanemu vrtičkarstvu,
- dom starejših občanov,
- mladinski hotel,
- urejena obala reke,
- daljinska kolesarska pot,
- ohranitev vitalnih delov obstoječe proizvodne dejavnosti,
- prometne površine.

6.2 VREDNOTENJE PROGRAMSKIH PREDLOGOV

6.2.1 Storitvene dejavnosti

Storitvene dejavnosti so ob prehodu v postindustrijsko družbo potrebne za omogočanje t.i. »terciarizacije« mesta, kjer storitveni sektor postaja najpomembnejši ponudnik zaposlitev. Sem bi lahko prišteli nastanek novih, ustvarjalnih podjetij ali drobnih obrtnikov, raznih visoko specializiranih ali preprostejših osebnih storitev in podobno.

6.2.2 Stanovanja

Tudi na Jesenicah se izražajo potrebe po gradnji novih stanovanj. Iz občinskega dokumenta Stanovanjski program občine Jesenice za obdobje 2008 – 2014 (2008) je mogoče razbrati, da bi bilo treba z intenzivnejšo gradnjo novih stanovanj (z urejenimi funkcionalnimi površinami in pripadajočo infrastrukturo) omogočiti občanom lažji dostop do stanovanj in izboljšati kvaliteto bivanja v občini ter s tem povečati privlačnost občine za bivanje. Na tem mestu velja omeniti tudi naraščajočo potrebo po t.i. varovanih stanovanjih. Gre za stanovanja, ki so prilagojena gibalno oviranim osebam in opremljena z napravo za klic v sili. Namenjena so starejšim občanom, ki jim zdravstvene razmere omogočajo samostojno bivanje in še ne potrebujejo institucionalnega varstva v domu za starejše.

6.2.3 Urejene mestne zelene površine

Problem pomanjkanja urejenih mestnih zelenih površin na Jesenicah je bil v tej nalogi že izpostavljen. V primeru obravnavanega območja bi pod širok pojem urejanja mestnih zelenih površin lahko prišteli: ureditev nove stanovanjske krajine, ureditev novih mestnih

parkov in otroških igrišč, ureditev zunanjih rekreacijskih površin, ureditev vrtičkarskih območij ter ureditev obrečnega prostora.

6.2.4 Zunanje in pokrite športno-rekreacijske površine

»Program in prostorski obseg športno-rekreacijskih centrov sta odvisna od velikosti mesta ter njegovih prevladujočih funkcij, od gravitacijskega zaledja in od specifičnih naravnih pogojev za rekreacijo na prostem.« (Pogačnik, 2005: 157). Analiza podatkov o obstoječih športnih površinah je, ob upoštevanju števila prebivalstva za katere Jesenice predstavljajo gravitacijski center, pokazala, da na Jesenicah primanjkuje športnih površin – tako zunanjih kot notranjih. Del v analizi izpostavljenih potreb bi bilo mogoče zadovoljiti z ureditvijo novega športnega parka in umestitvijo nove športne dvorane. Vseh potreb po novih športnih površinah pa zaradi prostorskih omejitev na območju obravnave ni mogoče zadovoljiti. Tu sta mišljena predvsem atletska steza s 400 m krogom in nogometni stadion.

6.2.5 Urbano vrtičkarstvo

Območja urbanega vrtičkarstva predvsem zaradi svoje večnamenske uporabe in koristi predstavljajo vse bolj pomemben element v zasnovi zelenih površin sodobnega mesta. Howe, Viljoen in Bohn (2005) v svojem članku o urbanem kmetijstvu poudarjajo pomen vrtičkarstva zlasti v smislu t.i. družbene rasti. Pod tem so mišljene poleg ekonomskih koristi še koristi v smislu prebujanja družbene zavesti, manjšanja diskriminacije ter reševanja problematike kriminala. To je za Jesenice še posebej pomembno, kajti zavedati se je treba problemov in težav, ki jih je za mesto, zraslo na temeljih industrije, prinesel prehod v postindustrijsko družbo.

Pri urbanem kmetijstvu je smiselno poudariti tudi zdravstveni vidik. Poleg nadzorovane pridelave hrane, ukvarjanje z vrtičkarstvom poskrbi tudi gibanje in vadbo. To je še posebej pomembno v današnjih časih, ko se vse več ljudi srečuje s problemom pomanjkanja fizične aktivnosti. Vadnal in Alič (2008) izpostavljata še, da ima »udejstvovanje v vrtičkarstvu in hortikulturi« pozitiven učinek na mentalno zdravje ljudi. Poznani so npr. različni terapevtski projekti, ki s pomočjo udejstvovanja v vrtičkarstvu itd., pomagajo zdraviti ljudi z različnimi duševnimi boleznimi. V primeru obravnavanega območja Jesenic, bi lahko občina del zemljišč namenjenih vrtičkom, dala v uporabo in oskrbo domu starejših občanov. Ti vrtički bi v okviru doma služili kot nekakšni terapevtski vrtovi.

Pri temi t.i. urbanega kmetijstva je nujno poudariti tudi problem onesnaženosti tal. To je še posebej pomembno za območja, kakršno obravnava diplomska naloga, kjer se je nekdanj nahajala industrija. Tovrstna tla je treba pred vzpostavitvijo vrtičkarstva preveriti ter jih v primeru prekomerne onesnaženosti odstraniti in zamenjati s plastjo neonesnažene zemljine. Možno je tudi prekrivanje obstoječih tal s plastjo neonesnažene prsti ali pa izdelava t.i. dvignjenih gredic.

6.2.6 Dom starejših občanov

Dom starejših občanov bi predstavljal odgovor na splošno staranje prebivalstva v Sloveniji in še bolj na Jesenicah. Njegovo umestitev v območje obdelave je mogoče utemeljiti z

bližino mestnega središča Jesenic in neposredno bližino načrtovanih zelenih mestnih površin. V okviru ali v bližini doma starejših občanov bi bilo mogoče urediti tudi območja vrtičkov in t.i. terapevtske vrtove.

6.2.7 Mladinski hotel / kulturni center / dijaški dom

Mladinski hotel bi lahko popestril in dopolnil turistično ponudbo ob evropski daljinski kolesarski poti, lahko pa bi služil tudi kot kulturni center za lokalno prebivalstvo. V primeru izvensezonske nezasedenosti bi lahko del hotela služil tudi kot dijaški oziroma študentski dom.

6.2.8 Urejena obala reke

Dejstvo je, da je obala Save Dolinke v območju obdelave trenutno slabo dostopna in prepuščena spontanemu zaraščanju. Zato bi bila ureditev rečne obale usmerjena predvsem v oblikovanje javno dostopne mestne zelene površine, ki bi zadovoljevala prostočasne in rekreacijske potrebe lokalnega prebivalstva.

6.2.9 Daljinska kolesarska pot

Ta program sloni na občinskih prostorskih načrtih (Odlok o občinskem lokacijskem ..., 2006), ki skozi območje obravnave predvidevajo potek daljinske kolesarske poti. Kolesarska pot bi pomenila še dodaten potencial oziroma možnost za povezovanje in vključevanje novih mestnih programov v prostor mesta in širše tudi v prostor regije.

6.2.10 Ohranitev vitalnih delov obstoječe proizvodne dejavnosti

Tudi ta program se nanaša na občinske načrte (Odlok o občinskem zazidalnem ..., 2002), ki za območje obdelave predvidevajo obnovitev obrtnih, proizvodnih in poslovnih programov. Nekatero obstoječo proizvodno objekte bi bilo mogoče vpeti v novo prostorsko zasnovo območja. Objekti bi bili tako umeščeni v »prijaznejše« neindustrijsko okolje, s tem pa bi tamkajšnja podjetja že navzven, na simbolni ravni krepila svojo podobo.

6.2.11 Prometne površine

Prometne površine so »podprogram«, ki je nujno potreben za funkcioniranje zgoraj naštetih programov. Naloga novih prometnih površin je v prvi vrsti podpiranje novih programskih območij, njihovo medsebojno povezovanje in omogočanje njihove vpetosti v obstoječo mestno strukturo. Poleg tega bi nove prometne povezave omogočale tudi boljše povezovanje delov Jesenic, ki ležijo neposredno ob območju obdelave.

6.3 PROSTORSKE ZAHTEVE NOVIH PROGRAMOV

Izmed zgoraj naštetih programov bom tu izpostavil zgolj tiste s specifičnimi prostorskimi zahtevami, ki jih je bilo treba upoštevati pri njihovi umestitvi v prostor obravnave.

Za **storitvene dejavnosti** je smiselno, da se nahajajo v bližini obstoječih mestnih območij oziroma v bližini obstoječega mestnega jedra. Dodaten pomen nosi tudi lega blizu mestne vpadnice.

Za **stanovanja** je dobro, da se nahajajo blizu mestnih zelenih površin (parkov, rekreacijskih območij itd.) in blizu mestnemu jedru, kjer se nahaja večina centralnih dejavnosti. Bivanjska kakovost se izboljša, če se stanovanjske površine dopolnjujejo s kakovostno stanovanjsko krajino. Pomembna je tudi dobra prometna dostopnost (vključno s parkirišči) ter vpetost stanovanjskih površin v sistem mestnih peš in kolesarskih poti. Posebno pozornost pri umestitvi stanovanj v prostor je treba posvetiti osončenosti. V skladu s sanitarno - higienskimi priporočili mora biti zagotovljena minimalna osončenost najmanj 5 ur v poletnem solsticiju, najmanj 3 ure v ekvinokciji ter najmanj 1 ura v zimskem solsticiju. Na to je treba biti še posebej pozoren v območjih, ki se, tako kot območje obravnave diplomske naloge, nahajajo v ozkih dolinah.

Športno-rekreacijske površine imajo specifične prostorske zahteve, ki so vezane predvsem na standarde glede velikosti in usmeritve športnih igrišč. Bistveno jih je umestiti v bližino stanovanjskih območij, prav tako kot pri stanovanjih pa je pomembna njihova dobra prometna dostopnost (vključno s parkirišči) ter njihova vpetost v sistem mestnih peš in kolesarskih poti. Kot dopolnilni program je v okviru športno-rekreacijskih površin smiselno načrtovati še prostor za otroško igrišče in gostinsko ponudbo.

Za **dom starejših občanov** je dobro, da se nahaja v bližini mestnega središča in v bližini mestnih zelenih površin. Prav tako kot pri stanovanjih je treba biti pozoren na zadostno osončenost objekta. **Mladinski hotel** se mora, kot del turistične ponudbe, nahajati v bližini trase daljinske kolesarske poti. Dobro je, če se nahaja v bližini mestnega središča.

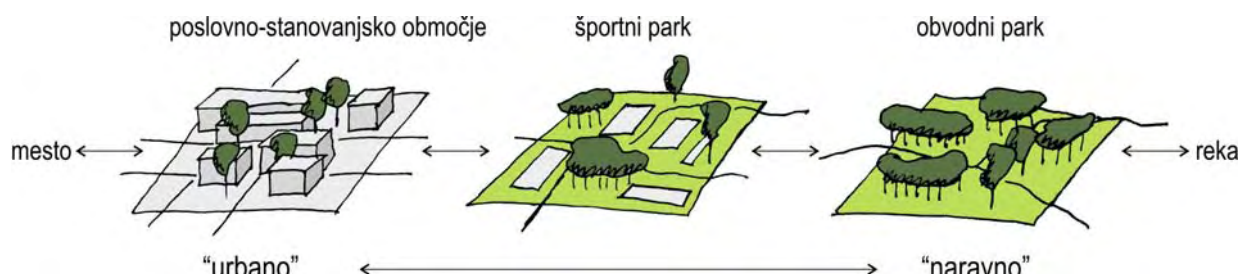
Za dobro funkcioniranje vseh **mestnih zelenih površin** (mestnega parka, otroških igrišč, območja vrtičkov in športno-rekreacijskega parka) je pomembna njihova dobra dostopnost ter njihova umestitev v neposredno bližino območij stanovanj in dela. Umestitev mestne zelene površine je lahko, tako kot to velja za ureditev obale Save Dolinke, pogojena tudi s potenciali, ki jih v prostor vnaša naravna krajina.

Preglednica 1: Preglednica prostorskih zahtev predlaganih programov

		prostorske zahteve					
		bližina mestnega jedra	bližina mestnih zelenih površin	bližina stanovanjskih območij	ustrezna osončenost objektov	dobra prometna dostopnost	vpetost v sistem peš in kolesarskih poti
programi	storitvene dejavnosti	✓				✓	✓
	stanovanja		✓		✓	✓	✓
	mestne zelene površine (parki, vrtički, igrišča itd.)			✓		✓	✓
	športno - rekreacijske površine			✓		✓	✓
	dom starejših občanov	✓	✓		✓	✓	✓
	mladinski hotel / kulturni center	✓			✓	✓	✓

6.4 UMEŠTITEV NOVIH PROGRAMOV V PROSTOR OBRAVNAVE

Diplomska naloga obravnava območje, ki je umeščeno med urbani prostor mestnega jedra Jesenic in naravnim procesom zaraščanja prepuščen obrečni prostor Save dolinke. Zato je smiselno nove programe prostorsko razporediti tako, da območje obdelave v strukturi mesta ne bi več delovalo kot zareza, pač pa kot povezovalni prostor, ki bi omogočal počasen prehod iz urbanizirane krajine mestnega jedra v ozelenjen obvodni prostor - in obratno. Konfiguracija terena z najvišje ležečim industrijskim platojem, terasasto oblikovanim odlagališčem inertnih odpadkov in najnižje ležečim obvodnim prostorom, predstavlja še dodaten razlog v prid omenjenega počasnega prehoda, saj nudi priložnost za gradacijo in sosledje od »urbanega« k »naravnemu« tudi po višinskih ravneh. Zato skuša naloga bolj urbane programe (poslovni objekti, stanovanja) umestiti bližje mestnemu jedru, na nekdanji industrijski plato, obvodni prostor pa skuša preoblikovati v park s čimbolj naravnim, mestoma tudi divjim videzom. Ostali programi (športni park, območje vrtičkov itd.) se smiselno umeščajo med oba omenjena dela.

Slika 33: Koncept zasnove novega značaja obravnavanega območja. Sosledje po višinskih ravneh

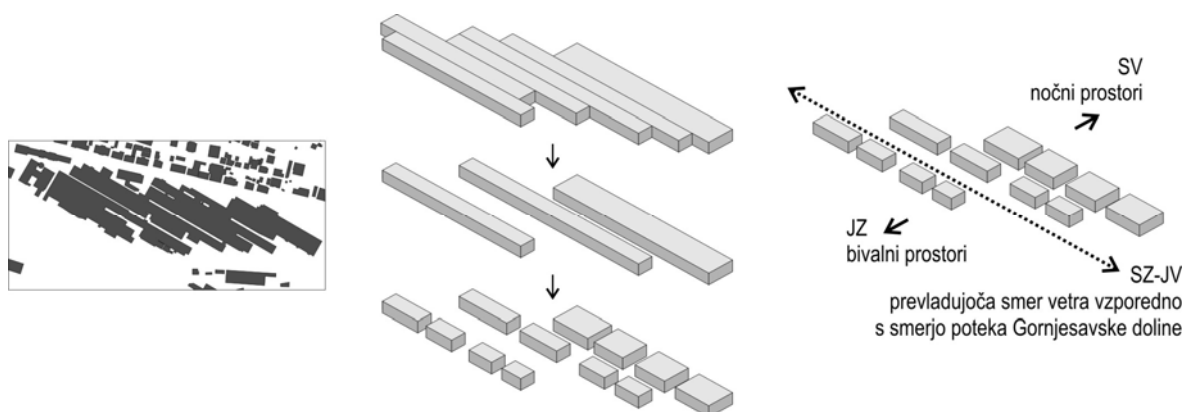
Podrobnejša razmestitev programov je vezana na specifične prostorske značilnosti posameznih delov obravnavanega območja, kot so npr. osončenost, nosilnost terena, obstoječi prostorski elementi itd. Pri poslovno-stanovanjskem območju je njegov jugozahodni del namenjen pretežno poslovni dejavnosti, stanovanja pa se umeščajo v severovzhodni del. Takšna razmestitev je posledica boljše osončenosti severovzhodnega dela. Na južnem robu poslovno-stanovanjskega območja se nahaja nov mestni park, t.i. železniški park, nastal na območju nekdanjih industrijskih železniških tirov in železniškega objekta, ki ga nova zasnova preuredi v mladinski hotel. Železniški park se preko območij vrtičkov povezuje s športnim parkom. Športni park sestavljata dve terasi. Zgornja, bližje centru Jesenic, zaradi svoje zasnove še vedno daje občutek t.i. »urbaniziranosti«, medtem ko spodnja zaradi svoje manjše programske intenzivnosti predstavlja nekakšen blag prehod v območje obvodnega parka.

Slika 34: Predlagana razmestitev programskih območij

6.4.1 Stanovanjsko-poslovno območje

Območje stanovanjskih in poslovnih objektov se nahaja na severozahodnem robu obravnavanega zemljišča, na njegovem prehodu v mestno jedro. Objekti nosijo smer in osnovno formo nekdanjih industrijskih objektov, obenem pa se s svojo strukturo ter zrnatostjo navezujejo na obstoječe okoliško mestno območje. Obstoječa »industrijska« smer postavitve blokov omogoča dobro orientacijo stanovanjskih enot. Bivalni del gleda na jugozahod, nočni prostori stanovanj pa na severovzhod. Temu primerna je tudi členitev fasad objektov in razporeditev stanovanjskih enot v blokih.

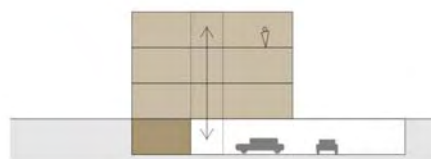
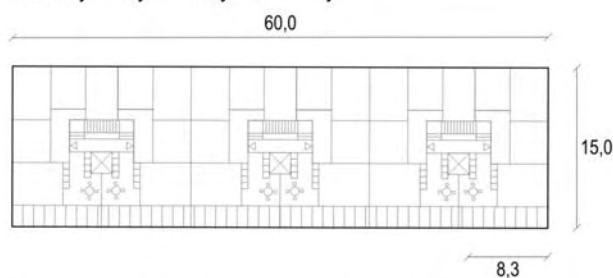

Slika 35: Struktura, smer in razvrstitev stavb poslovno-stanovanjskega območja izhajajo iz postavitve nekdanjih industrijskih objektov. Takšna razmestitev omogoča ugodno orientacijo stanovanjskih enot, hkrati pa je ustrezna tudi glede na prevladujočo smer vetra

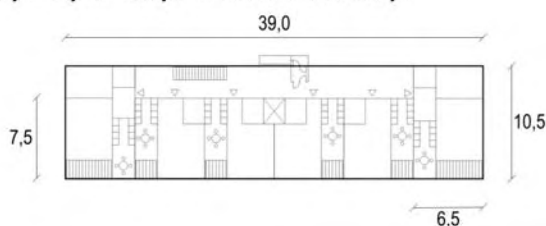
Stanovanjsko-poslovno območje sestavlja dvajset objektov. Prvih osem objektov, v jugozahodnem delu območja, je v celoti namenjenih poslovni oziroma komercialni dejavnosti. Njihova višina ne presega višin opuščenih industrijskih objektov, ki se na območju nahajajo danes, prav tako pa ne presega višin objektov obstoječih okoliških območij. Objekti so večinoma sestavljeni iz kletne etaže, pritličja in dveh nadstropij (K+P+2), trije objekti pa imajo dele, ki so še za nadstropje višji (K+P+3). Poleg parkiranja v garažah so zagotovljene še zunanje parkirne površine za obiskovalce. Pred in med poslovnimi objekti se nahaja več manjših trgov.

Severovzhodno polovico poslovno stanovanjskega območja sestavlja dvanajst stavb, ki so večinoma stanovanjske. Štiri izmed teh, najbližje vstopu v obravnavano območje, imajo pritličje namenjeno poslovni dejavnosti. Stanovanjski objekti so različnih velikosti. V šestih objektih se nahajajo večja, družinska stanovanja velikosti približno 80 – 90 m², ostale bloke pa sestavljajo manjša ter t.i. varovana stanovanja velikosti 45 in 65 m². Tudi stanovanjski objekti imajo kletno garažo in niso višji od dveh nadstropij (K+P+2). Znotraj stanovanjskega območja so zagotovljene dodatne zunanje parkirne površine za obiskovalce, med bloki pa so urejene skupne zelene površine, ki se preko peš in kolesarskih poti navezujejo na eni strani na mestno jedro Jesenic, na drugi strani pa na novo zasnovane zelene površine železniškega parka, območja vrtičkarjev in športno-rekreacijskega parka.

stanovanjski objekt - večja stanovanja

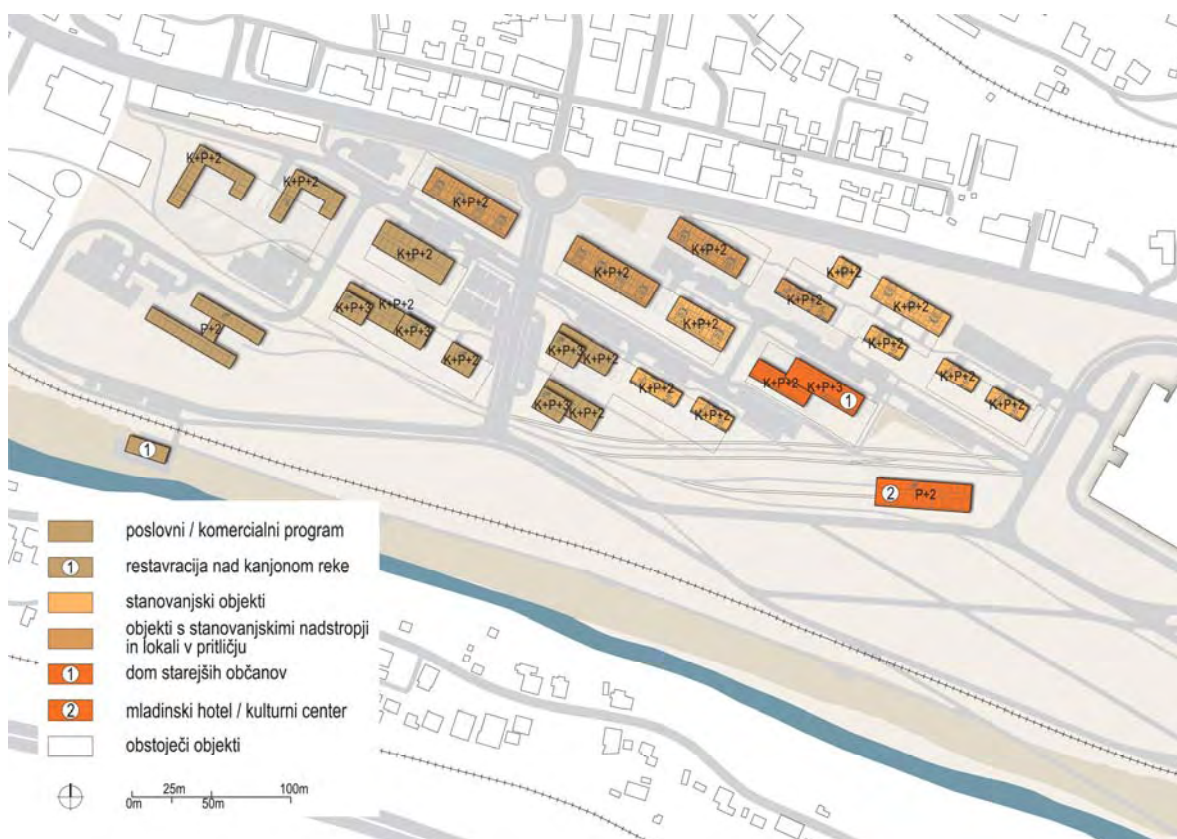

stanovanjski objekt - manjša in varovana stanovanja

2m 5m 10m

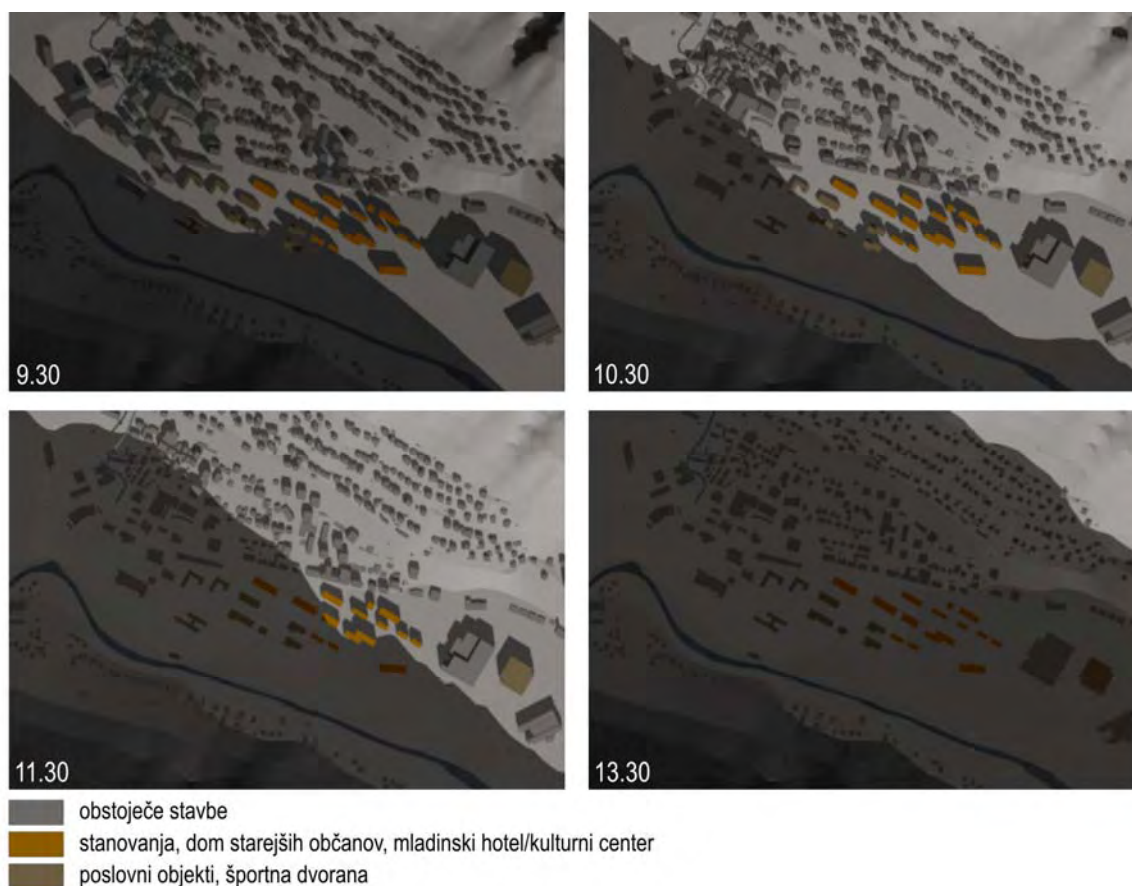
Slika 36: Shematski prikaz tlorisov značilnih etaž objektov z večjimi stanovanji in objektov z manjšimi oziroma varovanimi stanovanji. Na desni je shematski prerez bloka z večjimi stanovanji

Slika 37: Programska razmestitev ter višine novih objektov v poslovno-stanovanjskem območju in njegovi neposredni okolici

Že v poglavju z analizami je bilo omenjeno, da je pozimi dolinsko dno v območju Jesenic večji del dneva v senci, stavbe pa večino direktne sončne osvetlitve dobijo v dopoldanskem času. Zato razmestitev poslovnih in stanovanjskih enot znotraj območja temelji predvsem na zahtevah po ustrezni osončenosti objektov. Bližje Savi Dolinki in bližje mestnemu jedru

Jesenic se pojavlja več poslovnih objektov, bolj stran od reke, v severovzhodni del območja, pa so umeščene stanovanjske stavbe. Na ta način dobijo stanovanja v zimskem času več direktnega sončnega obsevanja, zagotovljena pa je vsaj minimalna zahtevana osončenost ene ure v času zimskega solsticija. Osončenost stavb v času poletnega solsticija (minimalno 5 ur) in v času ekvinokcija (minimalno 3 ure) ni problematična.

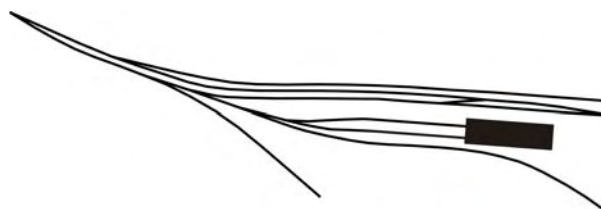

Slika 38: Osončenost širšega območja poslovno-stanovanjske cone ob 9.30, 10.30, 11.30 in 13.30 dne 21. decembra, ko je sonce najnižje

Faktor izrabe (FSI) za celotno območje poslovno-stanovanjske cone je nekoliko manj kot 0,6. Nizek faktor izrabe je posledica dejstva, da so razmiki med posameznimi objekti namenoma nekoliko večji. Omeniti velja dva glavna razloga za takšno odločitev. Prvi dejavnik je slabša osončenost lokacije. Kot je bilo omenjeno zgoraj, predlagana lokacija z vidika osončenosti ni idealna, zato so, z namenom zagotavljanja boljše osončenosti, razmiki med objekti večji. Drugi razlog pa se nanaša na že izpostavljeno splošno pomanjkanje urbanih zelenih površin znotraj Jesenic. V nasprotju z značajem obstoječih mestnih struktur je cilj, da se v predlagani zasnovi v večji meri upošteva element krajine. Takšna ureditev omogoča, da se naravna obrečna krajina preko ozelenjenega prostora poslovno-stanovanjske cone približa mestnemu jedru Jesenic.

6.4.2 Železniški park

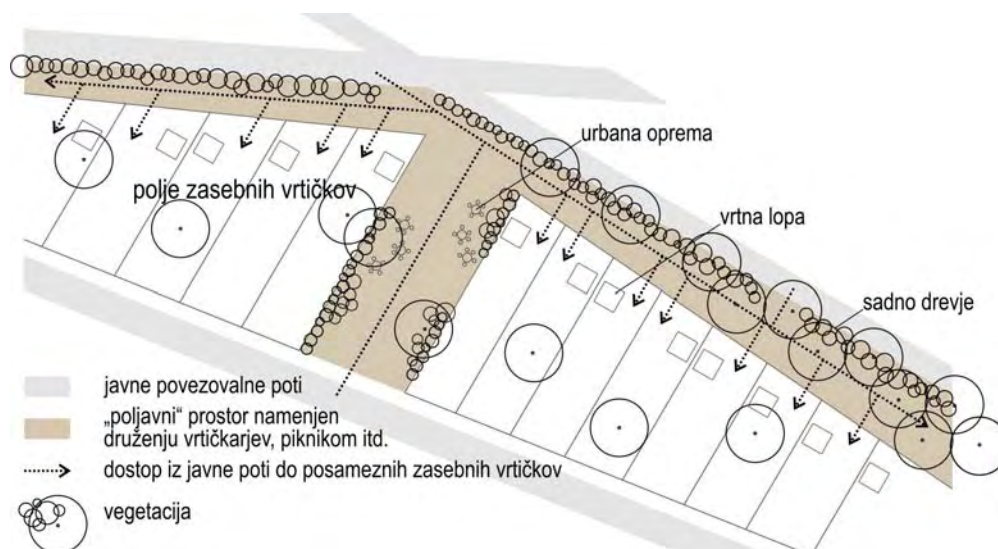
Gre za nov mestni park, ki predstavlja vmesno cono med stanovanjskim delom in območjem vrtičkarjev ter športnorekreacijsko cono. Ker je park zasnovan na območju nekdanjih industrijskih železniških tirov, slednji ostajajo osnovni strukturni element novega parka in so tudi simbolno povezani z imenom parka. Večina nekdanjih tirov je v predlogu ureditve spremenjenih v sprehajalne oziroma povezovalne poti, nekaj tirov pa je ohranjenih. Na ohranjene tire so postavljene premične parkovne klopi, vmes pa so v nekakšni muzejski vlogi razstavljeni še stari vagoni in lokomotive. V severnem delu parka, ki meji na območje stanovanj, se nahaja tudi otroško igrišče. V območju parka se nahaja nekdanji železniški objekt, ki pa je, v smislu dopolnjevanja turistične ponudbe ob daljinski kolesarski poti, preoblikovan v mladinski hotel in kulturni center. Vzpostavitev nove rabe in programov je v tem primeru nastala na osnovi prejšnje rabe zemljišča.

Slika 39: Strukturna zasnova železniškega parka temelji na obstoječih železniških tirih in obstoječem železniškem objektu

6.4.3 Vrtičkarska območja

Območje namenjeno vrtičkarski dejavnosti se nahaja v sredini prostora obravnave. Umeščeno je med poslovno-stanovanjsko cono z železniškim parkom in obvodni park ter športni park. Območje je sestavljeno iz t.i. vrtičkarskih polj. Vsako polje vsebuje več najemnih zasebnih vrtičkarskih zemljišč opremljenih z vrtnimi lopami enotnega videza in skupno (»poljavno«) zemljišče, ki je namenjeno druženju vrtičkarjev. Skupno zemljišče je ustrezno opremljeno (urbana oprema, sanitarije itd.), zasajeno pa je s sadnim drevjem.

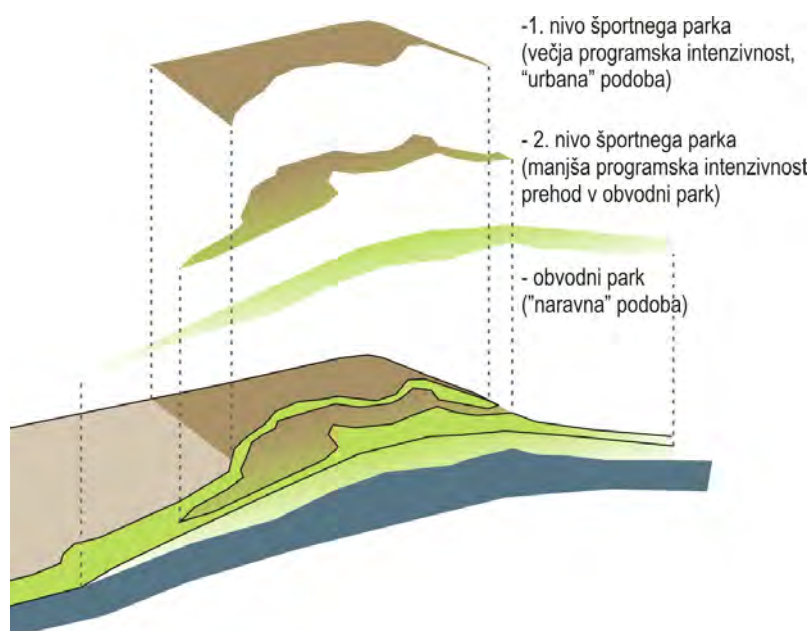

Slika 40: Shematski prikaz značilne umestitve polja z vrtički

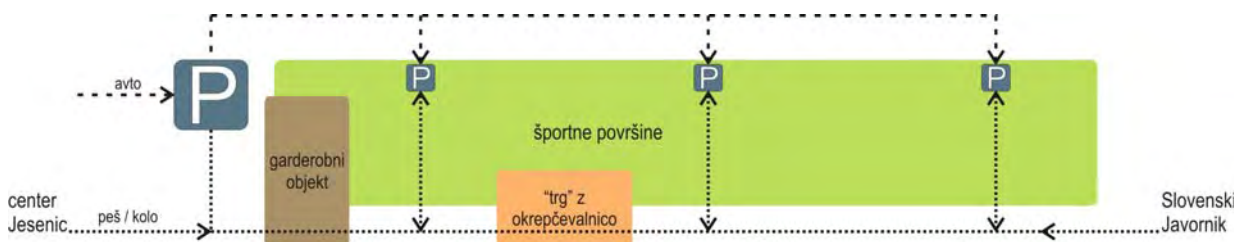
Vrtičkarjem je namenjeno veliko parkirišče na skrajnem vzhodnem delu območja vrtičkov. Parkirišče (s svojo bližnjo okolico) je gosto zasajeno z vegetacijo, saj služi tudi kot nekakšna »varovalna« oziroma blažila cona, ki onemogoča videzni stik med območjem vrtičkov in bližnjim objektom proizvodnih dejavnosti.

6.4.4 Športno-rekreacijski park

Športni park se nahaja v skrajnem vzhodnem delu obravnavanega območja, na zemljišču nekdanjega odlagališča inertnih odpadkov. Reliefna struktura parka je bila v grobem začrtana na podlagi terena odlagališča, zato je park razdeljen na dve terasi. Le-ti se razlikujeta po svoji programski intenzivnosti.

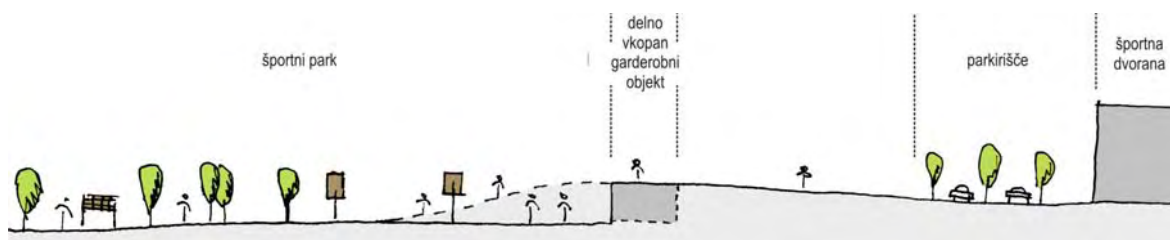

Slika 41: Shematski prikaz terasaste zasnove območja športnega in obvodnega parka

Slika 42: Shema zasnove dostopnosti in razporeditve območij športnega parka

Zgornja terasa, bližje mestnemu jedru ter novim in obstoječim stanovanjskim površinam, je programsko zelo intenzivna. Na njej se nahaja večina igrišč: igrišče za »in line« hokej, dve tenis igrišči, dve balinišči, dve košarkarski igrišči, dve odbojgarski igrišči ter igrišče za rokomet oz. mali nogomet. Zraven spadata še garderobni objekt s prostori za vzdrževalca parka in paviljon z gostinsko ponudbo. Garderobni objekt je umeščen med parkirišče in športne površine, paviljon z gostinsko ponudbo pa se nahaja na nekakšnem osrednjem »trgu« športnega parka, ki predstavlja prostor za druženje uporabnikov športnih površin.

Slika 43: Shematska prerez območja dostopa v športni park. Delno vkopan garderobni objekt je umeščen med parkirišče in športne površine

Južno od trga, na južnem robu zgornje terase se nahaja še otroško igrišče. Dostop do zgornje terase parka je omogočen z avtomobilom (parkiranje na severozahodnem delu športnega parka ob športni dvorani), peš ali s kolesom. Povezovalna pot skozi park poteka po južnem robu zgornje terase, tako da so omogočeni razgledi proti spodnji terasi parka in v obvodnem parku.

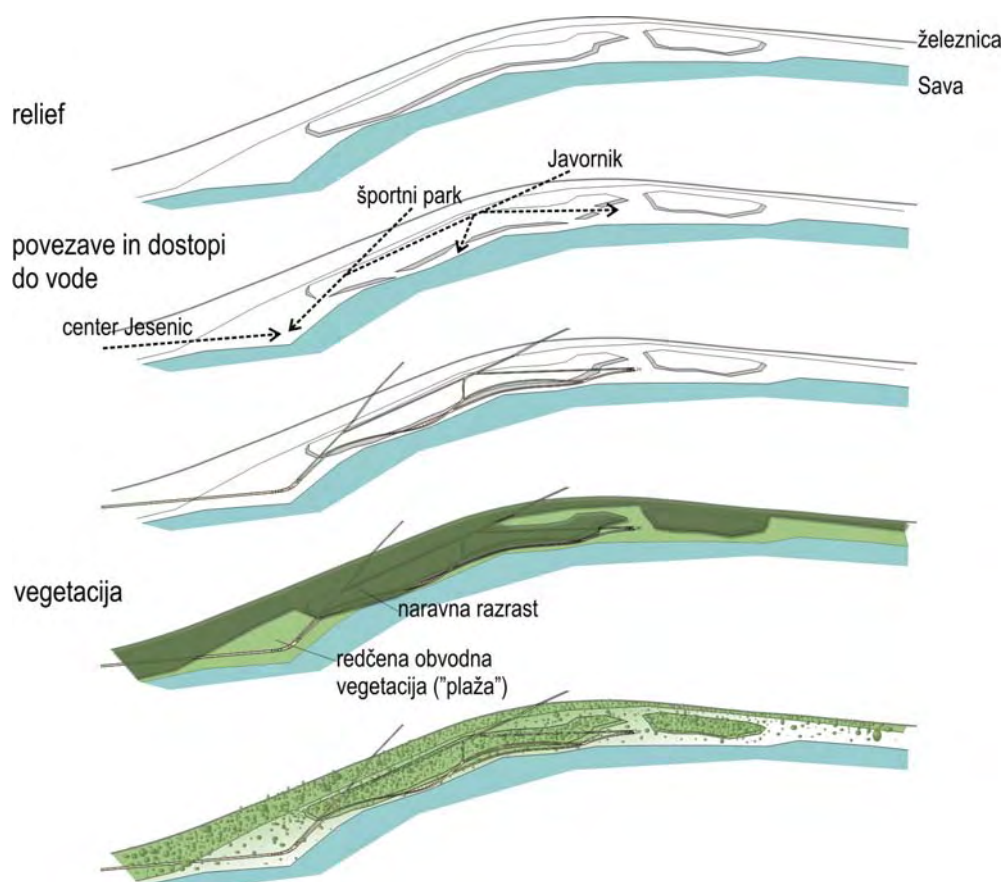
Med obema parkovnima terasama se nahaja brežina, ki nosi vlogo nekakšne naravne tribune za opazovanje dogajanja na spodnji terasi parka. V zimskem času lahko služi tudi kot sankališče.

Spodnja terasa parka je v smislu športnega programa manj intenzivna in je bližje vlogi mestnega parka, ki zadovoljuje dejavnosti kot so: igra v parku (frizbi, nogomet, žoganje...), sprehod, počitek itd. Program te terase ponuja dve prosti večnamenski travnati površini ter več počivališč in razgledišč s klopmi. Poleg tega je tu še steza za bmx in dve manjši umetni plezališči – visoka stena, ki zahteva plezanje z varovanjem ter nizka stena za prečno plezanje. Nizka stena je umeščena pod klančino, ki povezuje zgornjo in spodnjo teraso parka, visoka stena pa se nahaja v skrajnem jugovzhodnem delu parka, blizu vstopa iz smeri Slovenskega Javornika. Po južnem robu območja parka poteka tudi trasa daljinske kolesarske poti.

6.4.5 Obvodni park

Reka Sava in spremljajoč obvodni prostor predstavljata v urbanem območju Jesenic neizkoriščen potencial. Kot pravi Ogrin (1995: 206): »Na zemlji praviloma ni nikjer druge najti življenjskih razmer, v katerih bi na tako majhnem območju nastajali tolikanj različni ekosistemi, kot v prostoru rek. Enkratnost tega pojava je v tem, da se na ozki, vzdolžni potezi vode in obrečne kopnine kopiči množica različnih življenjskih situacij s številnimi prehodi, v katerih se z veliko dinamiko razvijajo številne biotične vrste in oblikujejo zanimivi krajinski sistemi.«. Našteto poleg biotske raznovrstnosti ponuja tudi niz pestrih prostorskih doživetij.

Ureditev obvodnega parka po svoji zasnovi nima namena konkurirati ureditvi športnega parka. Ohranila naj bi se čimbolj »divja« oz. naravna podoba obvodne krajine in njene vegetacije. »Divji« videz parka predstavlja protiutež oziroma kontrast mestni podobi.

Slika 44: Shematski prikaz zasnove obvodnega parka

Obvodni park sestavljajo sprehajalne poti, ki se dobro navezujejo na okoliška območja: novo stanovanjsko-poslovno območje in območje vrtičkarjev v smeri centra Jesenic, nov športni park ter območje Slovenskega Javornika. Poti se v obalnih območjih parka iztečejo v naravno prodnato »plažo« s klopmi in počivališči. Zaraščanje plaže z naravno vegetacijo je nadzorovano³. Ambient plaže je tako sestavljen iz prepleta odprtih prostorov (kjer je vegetacija zredčena) in intimnih kotičkov v zavetju naravne obvodne vegetacije.

6.4.6 Dom starejših občanov

Dom starejših občanov je umeščen v osrednji del stanovanjskega območja in meji na ozelenjen prostor t.i. železniškega parka. Lokacija je vpeta v sistem pešpoti ki povezujejo mestno jedro Jesenic in zasnovane zelene mestne površine, hkrati pa se dobro povezuje z bližnjim območjem vrtičkov, ki jih dom lahko najame in uporablja v terapevtske namene. Višina objekta doma ne presega okoliških stavb - severni del objekta je trinadstropen (K+P+3), južni pa je za nadstropje nižji (K+P+2). Parkiranje za obiskovalce in zaposlene je omogočeno v kletni garaži.

³ Nadzorovana razrast je mišljena kot redčenje naravne obvodne vegetacije. Redčenje vegetacije bi bilo npr. možno organizirati v obliki javnih del.

6.4.7 Športna dvorana

Večnamenska športna dvorana se nahaja v neposredni bližini novega športnega parka, s katerim koristi tudi skupno parkirišče. Kontekst in smer postavitve tega objekta v prostor se nanašata na prostorsko umestitev ohranjenega proizvodnega objekta v neposredni bližini. Velikost objekta je primerljiva z velenjsko Rdečo dvorano (dimenzije 66 x 66 m), ki zadovoljuje potrebe podobnega števila prebivalcev. Takšna dvorana poleg osrednjega igrišča vsebuje še vadišča kot so: plezalna stena, igrišča za badminton, tenis, namizni tenis in squash, dvorano za ples in borilne veščine itd. Pred dvorano se nahaja trg, ki je namenjen zbiranju obiskovalcev.

6.4.8 Otroška igrišča

Nova zasnova območja vključuje štiri otroška igrišča. Prvo igrišče leži v osrednjem delu poslovnega območja in je sestavni del skupnega ozelenjenega prostora med dvema poslovnima objektoma. Dve igrišči se nahajata v neposredni bližini stanovanjskih objektov. Eno med bloki v severovzhodnem delu stanovanjskega območja in eno v t.i. železniškem parku. Večje otroško igrišče je umeščeno tudi v območje športnega parka. Nahaja se na zgornji parkovni terasi v neposredni bližini balinišča in osrednjega »trga« v športnem parku.

6.4.9 Restavracija nad kanjonom reke

Tudi v tem primeru gre za novo programsko zapolnitev objekta, ki se na tej lokaciji že nahaja. Objekt ima lego na robu rečnega kanjona, visoko nad reko. Zaradi razgledne lege je bila objektu dodana zunanja terasa. Restavracija predstavlja eno izmed možnosti za povečanje pogostosti obiskov prostora ob reki.

6.4.10 Razgledna pot nad kanjonom reke

Pot poteka po robu kanjona reke med objektom restavracije na zahodu in obvodnim parkom na vzhodu območja. Na treh mestih se pot razširi v nekakšen »razgledni balkon«, ki omogoča poglede na reko.

6.4.11 Ohranjena proizvodna objekta

Predlog nove prostorske zasnove ohranja dva aktivna proizvodna objekta. Dejavnost je v teh dveh zgradbah vezana zgolj na notranjost objektov in, po meni dostopnih informacijah, ni hrupna. Predlog ureditve prometne dostopnosti skuša proizvodna objekta čimbolj vpeti v sistem posodobljenih prometnic in mestoma (južni objekt) tudi v sistem pešpoti.

Če bi v prihodnosti prišlo do umika obeh proizvodnih obratov, bi se na njuno mesto lahko umestilo kakšnega od večjih športnih objektov, ki jih Jesenice (glede na analize) potrebujejo, niso pa vključeni v prostorsko zasnovo, predstavljeno v tej diplomski nalogi (npr. nogometno igrišče).

6.5 UREDITEV DOSTOPNOSTI IN PROMETA

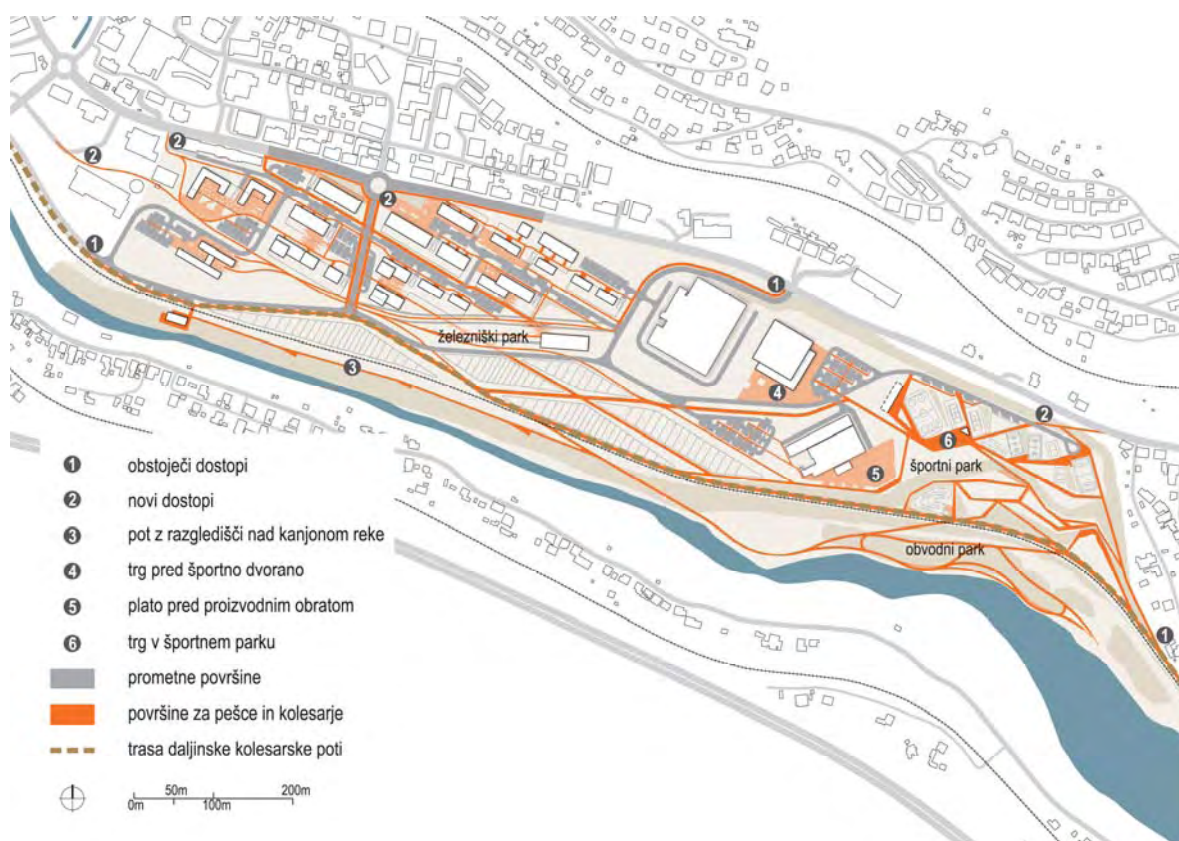
Pri zasnovi avtomobilskega, kolesarskega in peš prometa sta v nadaljevanju predstavljeni dve različici ureditve – varianti A in B. Slednji se razlikujeta le v območju južno od poslovno-stanovanjske cone. V varianti B je namreč tja namesto vrtičkarskega polja umeščena nova prometnica in nov most preko Save Dolinke, ki bi omogočil boljše povezovanje delov mesta v smeri pravokotno na orientacijo Gornjesavske doline.

6.5.1 Peš / kolo

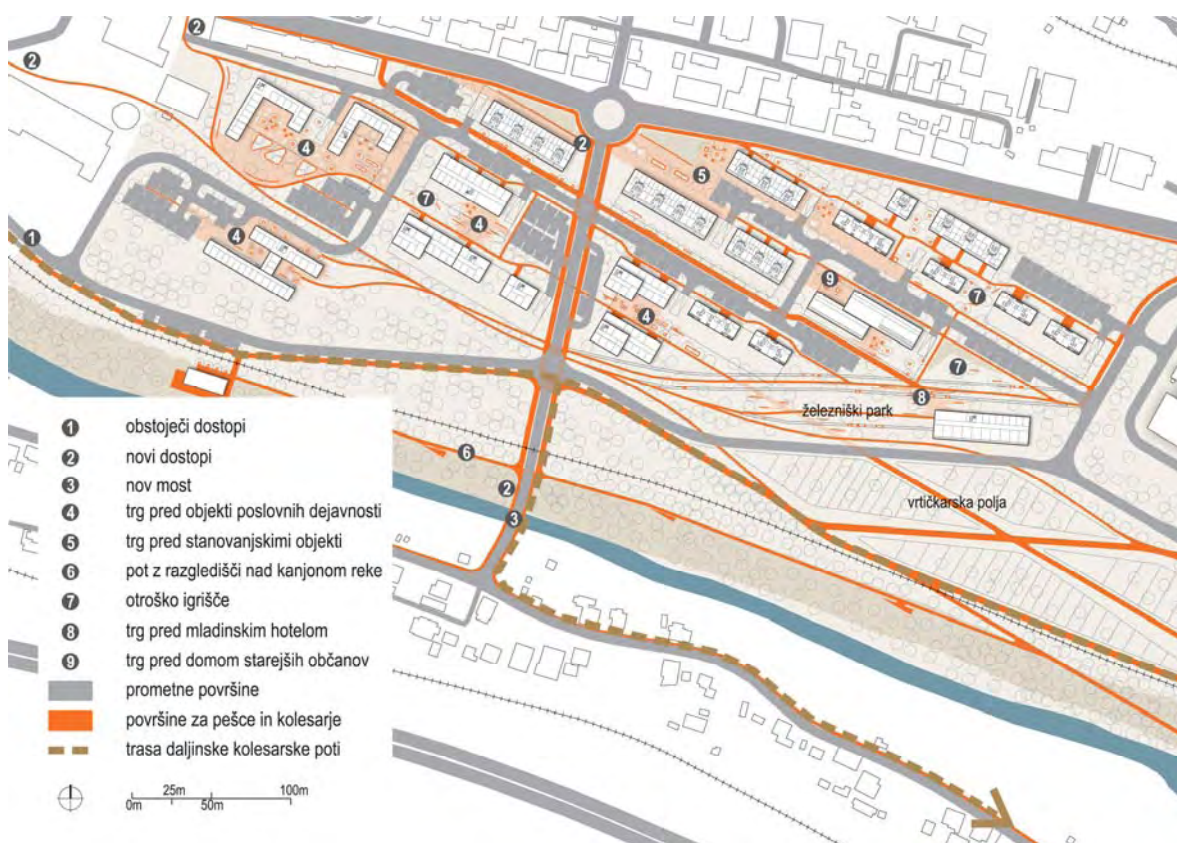
Obe različici prometne ureditve omogočata prehodnost celotnega območja in povezanost mestnih predelov med seboj in z obalnim območjem Save Dolinke. Prav tako je omogočena že načrtovana trasa evropske daljinske kolesarske poti, ki se pri obeh različicah od občinskih načrtov razlikuje v lokaciji prečkanja reke. Kot je bilo že omenjeno pri analizah občinskih prostorskih načrtov, slednji predvidevajo umestitev mostu za kolesarje v območju predvidenega obvodnega parka, južno od sedanjega odlagališča inertnih odpadkov. V varianti A predlagana ureditev ne predvideva gradnje novega kolesarskega mostu, pač pa kolesarsko pot spelje preko obstoječega mostu 100 m jugovzhodno od roba območja obdelave. V varianti B lahko daljinska kolesarska pot prečka reko tudi preko predvidenega novega mostu (slika 46). Na ta način se kolesarska trasa še bolj približa občinskemu načrtu, le da je most umeščen nekoliko bližje mestnemu jedru Jesenic. Ta lokacija mostu je z vidika nove ureditve primernejša od tiste, ki je predlagana v občinskih načrtih. Most, kot nov infrastrukturni element v prostoru, namreč na ta način ne bi presegal območja »plaže« v obvodnem parku.

6.5.2 Avto

Temelj prometnic je pri obeh različicah obstoječa prometna ureditev. Tu je mišljena predvsem ohranitev dveh do sedaj glavnih prometnih vhodov v območje obravnave. V območju poslovno-stanovanjske cone je urejen nov uvoz, ki se s krožiščem neposredno navezuje na državno cesto skozi Jesenice. Nov uvoz je pri varianti A namenjen zgolj dostopu do poslovno-stanovanjske cone, pri varianti B pa se ta uvoz preko prometnice navezuje še na nov most preko Save Dolinke. Torej ima varianta B en, južni prometni dostop več. To pomeni boljšo prečno povezanost mestnih območij Jesenic in boljšo dostopnost območja obravnave. Po drugi strani pa predstavlja dodatno tranzitno pot skozi poslovno-stanovanjsko cono in posledično več prometa. Za razliko v varianti A preko območja obdelave ne pelje nobena nova tranzitna pot, pač pa so vse poti namenjene izključno dostopnosti oziroma povezovanju novih programov območja obdelave. Prometna ureditev v obeh različicah omogoča dostopnost in parkiranje v neposredni bližini stanovanjskih, poslovnih, parkovnih in športnih površin.

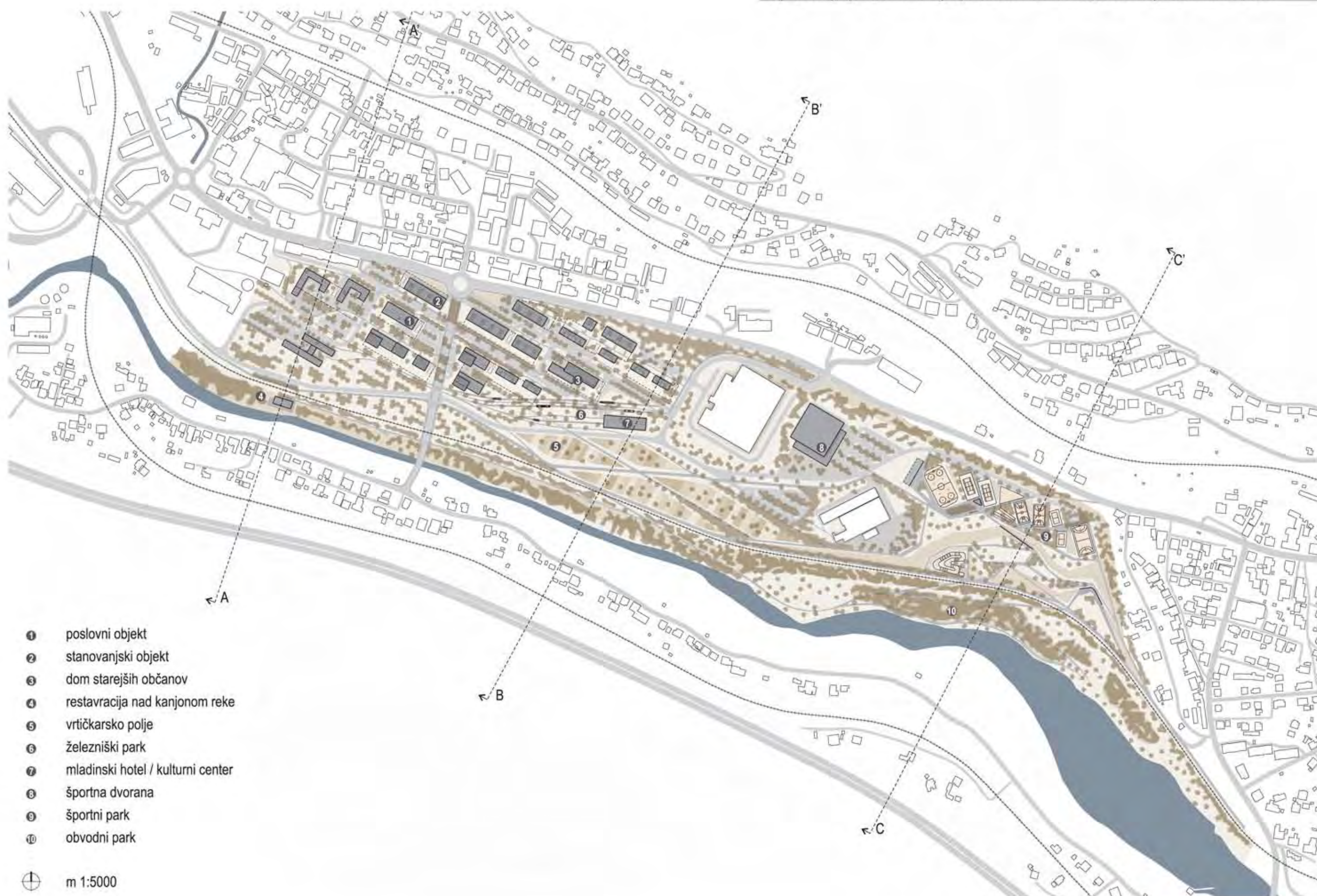
Slika 45: Karta zasnove prometnih površin ter površin za kolesarje in pešce – varianta A

Slika 46: Karta zasnove prometnih površin ter površin za kolesarje in pešce v širšem območju poslovno-stanovanjske cone – varianta B

6.6 KONČNI PREDLOG UREDITVE

Končni predlog ureditve je v pomanjšanem merilu (1 : 5000) prikazan v sliki 47. Slika vključuje prometno ureditev različice B, z novim mostom preko Save Dolinke. Podrobnejši prikaz ureditve, s prometno zasnovo varianta A, je prikazan v merilu 1 : 2000 v prilogi. V prilogah so predstavljeni tudi značilni prerezi in prostorski prikazi.

Slika 47: Predlog ureditve (s prometno zasnovo varianta B) M 1:5000

7 SKLEP

Diplomska naloga se ukvarja s programskim in prostorskim prestrukturiranjem degradiranega območja znotraj Jesenic, katerega nastanek je posledica zatona in umika železarske dejavnosti. Razvrednotenost območja se kaže v njegovi zmanjšani programski, videzni, ekonomski in okoljski vrednosti. Območje s svojo prisotnostjo ovira oziroma zavira razvoj in ureditev mestnega prostora Jesenic.

Železarska industrija, ki vse od druge polovice 19. stoletja, predstavlja gospodarski temelj razvoja Jesenic, je v obdobju svojega vrhunca sredi 20. stoletja zasedala obsežna mestna zemljišča na dolinskem dnu, ob levem bregu Save Dolinke. Industrijska zemljišča so se v obliki traku raztezala v skorajda celotni dolžini mestnega prostora Jesenic. Takšno podobo so Jesenice obdržale vse do zadnjih dvajsetih let 20. stoletja, ko je sprememba ekonomskih in političnih okoliščin povzročila upad železarske industrije. Proizvodnja se je krčila in hkrati v celoti preselila na eno lokacijo – na Belško polje jugovzhodno od mesta. Tako so znotraj mesta nastala območja opuščenih industrijskih zemljišč in objektov, ki trenutno v pretežnem delu niso v uporabi. Eno od takšnih območij je predmet obdelave diplomske naloge. Poleg zmanjšane programske vrednosti, njegova prisotnost predstavlja še prostorsko vrzel v mestni strukturi Jesenic. Trenutni značaj območja pomeni oviro v smislu fizičnega povezovanja posameznih območij znotraj Jesenic, hkrati pa od mestnega prostora ločuje tudi obale Save Dolinke.

Z izgubljanjem osnovne funkcije in posledičnim razvrednotenjem obravnavanega območja pa se je začela pojavljati tudi priložnost za njegovo sanacijo - rešitev prostorskega problema, ki zajema programsko prestrukturiranje oziroma revitalizacijo in vključitev trenutno izoliranega območja v mestno strukturo Jesenic.

S pomočjo prostorskih analiz ožjega in širšega območja obravnave ter zlasti iz proučevanja uspešnih primerov reševanja sorodnih prostorskih problemov je bilo moč zaključiti, da je za prostorsko sanacijo območja pomembno upoštevati naslednja izhodišča oziroma smernice:

- Preoblikovanje območja mora prispevati k boljšemu povezovanju obstoječih mestnih površin in boljšemu povezovanju površin mesta in reke. Pri tem je treba odstraniti ali ustrezno preoblikovati obstoječe prostorske elemente, ki onemogočajo vključitev območja v mestno strukturo.
- Na obsežnem monofunkcionalnem zemljišču je treba razvijati mešano prostorsko rabo in ga zapolniti s kombinacijo različnih programov. Novi programi morajo ustrezati potrebam družbe in hkrati izkoriščati potencial, ki ga nudita centralna pozicija znotraj mesta in pozicija ob rečnem toku.
- Za doseganje boljše vključitve območja v prostor mesta mora biti, v nasprotju z dosedanjim značajem območja, poudarek nove ureditve na javni rabi prostora.

Zgoraj navedene smernice so dokaj splošne in bi jih bilo mogoče uporabiti tudi pri sanaciji drugih industrijsko razvrednotenih urbanih območij. Široko zastavljena izhodišča urejanja se zato dopolnjujejo z veliko bolj specifičnim in s konkretnim območjem obdelave povezanim oblikovanjem programskih predlogov. Programski okviri so bili namreč

določeni na podlagi proučitve lokalnih prostorskih potreb, želja in problemov ter analize obstoječih razvojnih načrtov Jesenic. V načrtu so bile zato upoštevane naslednje predpostavke:

- Potreba po dodatnih javnih urbanih zelenih površinah ter športnih in rekreacijskih površinah.
- Potreba po ureditvi javnega dostopa do obal Save Dolinke.
- Potreba po dodatnih stanovanjskih in poslovnih površinah ter površinah za socialne funkcije (dom starejših občanov).
- Ohranitev vitalnih delov trenutno aktivne dejavnosti v prostoru.

Umestitev novih programov v območje je sledila njihovim prostorskim zahtevam, hkrati pa je upoštevala značilnosti, potencialne in omejitve obravnavanega prostora (npr. morfološki in ekološki potencial obrečnega prostora, omejitve glede oblikovanja prostora nekdanjega odlagališča inertnih odpadkov itd.). Na tej osnovi je bil izdelan končni predlog ureditve. Od zgoraj omenjenih splošno veljavnih smernic za sanacijo degradiranih območij znotraj urbanega tkiva pa je smiselno, prav zaradi specifičnih značilnosti obravnavane lokacije, pod vprašaj postaviti osrednjo predpostavko o mešani prostorski rabi (druga alineja).

Zato je prav na tem mestu smiselno poudariti, da je v nalogi predstavljena zgolj ena od možnosti programske in prostorske prenovе obravnavanega degradiranega urbanega območja. Le-ta v večjem delu temelji na občinskih načrtih, ki za območje obdelave predvidevajo vzpostavitev poslovno-obrtne oziroma industrijske cone. Že znotraj naloge je podan dvom v smiselnost tovrstne programske usmeritve, vendar naloga občinski predlog v določeni meri vseeno upošteva. To velja predvsem v smislu zagotavljanja novih prostorov za manjša inovativna in tehnološko napredna podjetja, manj pa so v predlogu ureditve upoštevane obrtne dejavnosti, ki za svoje delovanje potrebujejo velike proizvodne objekte. Nov poslovni program je v predlogu smiselno dopolnjen z območji stanovanj. Seveda so možni tudi drugačni predlogi nove programske zasnove obravnavanega območja. Ob spremenjenih globalnih ekonomskih okoliščinah in ob dejstvu, da na območju Jesenic obstaja veliko objektov (carinskih), ki danes ne nosijo več prvotne vloge, je namreč dvom v upravičenost gradnje nove poslovne cone še bolj na mestu. Zato je kot odgovor na vprašanje, kako preurediti degradirano območje v luči sodobne ekonomsko okoljske problematike, prikazan alternativni predlog končne ureditve, ki ne predvideva gradnje poslovno-stanovanjske cone (glej sliko 48). V tem predlogu je celotno obravnavano območje namenjeno ozelenitvi in športno-rekreacijski rabi. Odstranjeni so vsi proizvodni objekti, v območje med mestom in reko pa so zaporedno umeščeni: delno pogozden sukcesijski pas, t.i. železniški park, vrtičkarsko območje, pas intenzivne rekreacije in sukcesijski obvodni pas. Današnji industrijski del obravnavanega območja se po odstranitvi industrijskih objektov delno pogozdi z zasaditvenimi jedri, ki nakazujejo glavne prostorske smeri, ostalo območje se prepusti sukcesiji oziroma spontanemu zaraščanju. Tako se na mestu nekdanje industrije v končni fazi razvije gozd. Gre za relativno poceni in učinkovit princip sanacije industrijske krajine, ki je bil uporabljen tudi v že omenjenem projektu IBA Emscher Park. V ostalih delih alternativne ureditve glede na osnovno predlagano končno ureditev ni večjih razlik, razen v rekreacijskem območju, ki je v alternativnem predlogu še bolj intenzivno namenjeno športni dejavnosti. Na mestu dveh obstoječih proizvodnih objektov sta v območje umeščena nogometni park z manjšimi atletskimi objekti (steza za šprint, skok v daljino...) ter zimski bazen.

Slika 48: Alternativni predlog ureditve M 1:5000

Pri novi programski zasnovi obravnavanega območja je treba poudariti, da bi bilo z boljšim sodelovanjem z občino in ostalimi interesnimi skupinami (npr. športna društva) zagotovo mogoče doseči še bolj ustrezne programske rešitve. Ob utemeljenem dvomu v kakovost in aktualnost občinskih razvojnih načrtov za obravnavano območje (razvoj poslovne cone Jesenice), je moč predvidevati, da programska zasnova območja, ki je predlagana v tej nalogi, z občinskega vidika vključuje premalo ekonomsko privlačnih in preveč javnih programov. Izvedba javnega programa bi najbrž zahtevala precejšnja finančna sredstva, občina pa od tega ne bi imela neposredne ekonomske koristi. Odtod verjetno tudi želje občine po vzpostavitvi nove poslovne cone v celotnem prostoru obravnavanega območja. Vendar že primer iz domače prakse (sanacija ugrezninske krajine rudnika Velenje) nakazuje možnosti sanacije in revitalizacije območja tudi z vpeljavo programov, ki so z ekonomskega vidika na prvi pogled manj zanimivi. Je pa res, da je velenjska industrija v primerjavi z jeseniško še vedno zelo vitalna, medtem ko na Jesenicah obratuje le še del nekdanj obsežne železarske industrije. Primarni cilj občine je zato verjetno iskanje novih zaposlitvenih možnosti za svoje prebivalce. Toda po drugi strani prebivalci za kakovostno življenje poleg zaposlitve potrebujejo še možnost rekreacije, stik z naravo, otroška igrišča in druge, na prvi pogled manj donosne, vendar nujne programe za zadovoljevanje temeljnih življenjskih potreb.

Nastanek razvrednotenih urbanih območij, kakršno je območje obravnave, je značilen pojav za vsa industrijska mesta v postindustrijski dobi. Prostorski problemi, povezani s prisotnostjo degradiranih območij pa se zaradi omejenega prostora za mestni razvoj še izraziteje odražajo v industrijskih mestih, ki se nahajajo v ozkih dolinah. Izpostaviti bi se dalo, da sta ključnega pomena za revitalizacijo tovrstnih degradiranih območij dobra dostopnost ter umestitev javnih površin. Seveda pa je treba bistvene programske in prostorske značilnosti prilagoditi specifičnim lokalnim razmeram. Ob tem velja dodati, da lahko navidezen razvojni korak nazaj, kakršnega na primer predstavlja v zgoraj opisanem alternativnem predlogu ureditve predlagana »vrnitev k naravi« s pogozdenim sukcesijskim pasom, v duhu vzdržnega razvoja pomeni tudi korak naprej.

8 POVZETEK

Naloga se na primeru Jesenic ukvarja s problematiko pojava degradiranih urbanih območij v industrijskih mestih v postindustrijski dobi. Predmet obravnave je programsko, ekonomsko in vizualno razvrednoteno bivše industrijsko zemljišče, ki s svojo prisotnostjo ovira oziroma zavira razvoj in ureditev mestnega prostora Jesenic. Naloga se ukvarja z reševanjem tega problema in skuša nakazati smernice ter programske in prostorske rešitve za nadaljnji razvoj območja obdelave.

Prvi del naloge je sestavljen iz pregleda splošnih značilnosti prostorskega razvoja industrijskih mest od časov industrijske revolucije naprej. Vzporedno je prikazano, kako se je tovrstni razvoj odražal v prostoru Jesenic. Posebej je obravnavana tudi spreminjajoča se vloga mestne krajine skozi celotno opisano obdobje. Bistveni del tega dela naloge je predstavitev ekonomskih in družbenih sprememb, ki so od sredine 70. let prejšnjega stoletja dalje v Evropi sprožile deindustrializacijo in s tem prestrukturiranje industrijskih mest. Nastanek prostorskih problemov kot je ta, ki ga obravnava naloga, je neposredna posledica pojava deindustrializacije.

Drugi del obravnava teoretska izhodišča sanacije in revitalizacije industrijskih degradiranih urbanih območij. Z namenom ugotavljanja osnovnih izhodišč in smernic urejanja so predstavljeni nekateri primeri uspešnega programskega in prostorskega razvoja bivših razvrednotenih območij.

Sledi premik na konkretno območje obravnave. S pomočjo prostorskih analiz je bila ugotovljena trenutna problematična vloga obravnavanega prostora v mestni strukturi. Ugotovljeni so bili tudi problemi povezani s trenutno rabo tal in nedostopnost ter neprehodnost območja obravnave, izpostavljeni pa so bili njegovi prostorski potenciali, ki se v prvi vrsti nanašajo na lego ob reki. Del poglavja je namenjen še preučevanju in vrednotenju občinskih razvojnih načrtov za območje obravnave, analize pa se zaključijo s pregledom stanja na področju športnorekreacijske infrastrukture na Jesenicah. Ugotovljena je bila količina in vrsta športnih objektov in površin, ki jih v mestnem prostoru primanjkuje. Večina analiz je podprtih z grafično predstavitevjo ugotovitev.

Na podlagi analiz so podana osnovna programska in prostorska izhodišča za urejanje območja obravnave. Ta izhodišča predstavljajo temelj za izdelavo predloga nove prostorske zasnove. Zadnji del naloge sestavlja podrobnejši opis predloga ureditve. Nalogo zaključi grafična predstavitev zasnove območja, ki obsega pregledno karto ureditve, značilne prereze in prostorske prikaze.

9 VIRI

- Agencija Republike Slovenije za okolje. 2009. Vetrne rože in statistična obdelava hitrosti vetra. Rateče – Planica 2000 – 2003.
http://www.arso.gov.si/cd/izbrani_meteo_podatki/amp/P134.html (27. Jan. 2010)
- Arhiv Slovenije. 2009. Reambulančni kataster za Kranjsko (1867 – 1882).
http://sigov3.sigov.si/cgi-bin/htqlcgi/arhiv/enos_isk_kat.htm (8. Dec. 2009)
- Arzet K., Joven S. 2009. The Isar Experience – Urban River Restoration in Munich.
http://www.wwa-fs.bayern.de/projekte_und_programme/isarplan/doc/the_isar_experience.pdf
(7. Dec. 2009)
- Bole D. 2008. Ekonomska preobrazba slovenskih mest. Ljubljana, Založba ZRC: 232 str.
- Bregant B. 2007. Jesenice: mesto jekla in cvetja. Jesenice, Občina Jesenice: 149 str.
- Choay F. 1978. Urbanizam, utopija i stvarnost. Beograd, Građevinska knjiga: 379 str.
- Čerpes I. 2008. Urbanistično načrtovanje: raba prostora, tipologija stanovanjske gradnje, promet, parcelacija. Ljubljana, Univerza v Ljubljani, Fakulteta za arhitekturo: 216 str.
- Diedrich L. 1999. No politics, no park: the Duisburg-Nord model. Topos: European Landscape Magazine, 26: 69-78
- ERICo Velenje. 2004. Program varstva okolja za občino Jesenice.
<http://www.jesenice.si/dokument2.asp?id=1630&tip=pdf> (4. Nov. 2009)
- Finale R. 2008. Golfgrišče kot sanacija odlagališča odpadkov na Ljubljanskem barju. Diplomsko delo. Ljubljana. Biotehniška fakulteta, Oddelek za krajinsko arhitekturo: 55 str.
- Fisher B. 2004. Remaking the urban waterfront. Washington, Urban Land Institute: 237 str.
- Forman R. T. T., Godron M. 1986. Landscape ecology. New York, Wiley: 619 str.
- Gazvoda D. 1999. Krajinsko načrtovanje – nepogrešljivi del sodobnega urbanizma. V: Seminar Urbanistično načrtovanje za nove družbene razmere, Ljubljana, 6. – 7. oktober 1999. Ljubljana, Društvo arhitektov: 37-41
- Gazvoda D., Koželj J., Simoneti M. 2006. Predgovor. V: Stanovanjske krajine: trendi, perspektive: zbornik predavanj in prispevkov ob Konferenci Stanovanjske krajine, 31. marca 2006, Ljubljana. Gazvoda D., Simoneti M. (ur.). Ljubljana, Biotehniška fakulteta, Oddelek za krajinsko arhitekturo, Trajekt, zavod za prostorsko kulturo: [1]

Geopedia. 2009.

<http://www.geopedia.si/> (7. Dec. 2009)

Golobič M. 2006. Študijsko gradivo pri predmetu Upravljanje okolja. Nova Gorica, Univerza v Novi Gorici, Fakulteta za znanosti o okolju, Univerzitetni študijski program Okolje

<http://raziskovalci.urbinstitut.si/mojcag/upravljanje/uo06-11sanacije.pdf>

(7. Dec. 2009)

Howe J., Viljoen A., Bohn K. 2005. New cities with more life: Benefits and obstacles. V: Continuous productive urban landscapes: designing urban agriculture for sustainable cities. Viljoen A. (ur.). Oxford, Burlington: Architectural Press: 56-64

IBA – A selection of projects. 1999. Topos: European landscape magazine, 26: 97-121

Jesenice iz zraka. 2009.

http://www.el-tec-mulej.si/data/upload/jesenice_iz_zraka.jpg (7. Dec. 2009)

Kohler D. 1999. The IBA Emscher Park – a typically German project? Topos: European Landscape Magazine, 26: 24-30

Košir F. 1987. Razvoj oblikovanja industrijskih območij in objektov na Slovenskem v 19./20. st. Ljubljana, Univerza Edvarda Kardelja v Ljubljani, Fakulteta za arhitekturo, gradbeništvo in geodezijo, VTOZD arhitektura: 119 str.

Koželj J. 1998. Degradirana urbana območja. Ljubljana, Ministrstvo za okolje in prostor, Urad RS za prostorsko planiranje: 252 str.

Koželj J. 2008. Arhitektura mesta = urbanistično oblikovanje, delovno gradivo za nova skripta. Ljubljana, Univerza v Ljubljani, Fakulteta za arhitekturo: 1 zv.

Kučan A. 1995. Zeleni sistem Ljubljane kot razvojni in varovalni dejavnik. V: Varstvo narave zunaj zavarovanih območij: zbornik mednarodne konference ob evropskem letu varstva narave 1995 pod okriljem Sveta Evrope. Ogrin D. (ur.). Ljubljana, MOP, Urad Republike Slovenije za prostorsko planiranje, Biotehniška fakulteta, Inštitut za krajinsko arhitekturo: 225-240

Kučan A. 1998. Krajina kot nacionalni simbol. Ljubljana, Znanstveno in publicistično središče: 224 str.

Leskovec B. 1999. Šport v prostoru. Ljubljana, Ministrstvo za okolje in prostor, Urad RS za prostorsko planiranje: 73 str.

Mušič V. 1980. Urbanizem - bajke in resničnosti. Ljubljana. Cankarjeva založba: 374 str.

Neufert E. 2000. Architects' data. 3rd ed. Oxford, Blackwell Science: 636 str.

New York's High Line Park in the Sky Opens Today. 2009.

<http://www.inhabitat.com/2009/06/09/new-yorks-high-line-park-in-the-sky-opens-today/> (7. Dec. 2009)

Odlok o občinskem lokacijskem načrtu daljinske kolesarske poti v Občini Jesenice. Ur. l. RS št. 73/06

Odlok o občinskem zazidalnem načrtu poslovna cona Jesenice. Ur. l. RS št. 119/02

Ogrin D., Marušič J., Kučan A., Simoneti M., Kopač M., Doležal M. 1994. Zeleni sistem Ljubljane: zasnova. Ljubljana, Biotehniška fakulteta, Oddelek za agronomijo: 97 str.

Ogrin D. 1995. Dileme v načrtovanju za varstvo narave: primer reke Mure. V: Varstvo narave zunaj zavarovanih območij: zbornik mednarodne konference ob evropskem letu varstva narave 1995 pod okriljem Sveta Evrope. Ogrin D. (ur.). Ljubljana, MOP, Urad Republike Slovenije za prostorsko planiranje, Biotehniška fakulteta, Inštitut za krajinsko arhitekturo: 203-224

Okolje. 1982. Sluga M. (ur.). Ljubljana, Cankarjeva založba: 275 str.

Podnebne razmere v Sloveniji (obdobje 1971 – 2000). 2006. Agencija Republike Slovenije za okolje.
http://www.arso.gov.si/vreme/podnebje/podnebne_razmere_Slo71_00.pdf
(27. Jan. 2010)

Pogačnik A. 1983. Urbanizem Slovenije: Oris razvoja urbanističnega in regionalnega prostorskega načrtovanja v Sloveniji. Ljubljana, Univerza Edvarda Kardelja v Ljubljani, Fakulteta za arhitekturo, gradbeništvo in geodezijo, VTO gradbeništvo in geodezija: 296 str.

Pogačnik A. 1996. Varstvo in usmerjanje oblikovne podobe slovenskih mest. Ljubljana, Ministrstvo za okolje in prostor, Urad RS za prostorsko planiranje: 207 str.

Pogačnik A. 2005. Urbanistično planiranje: univerzitetni učbenik. 3. izdaja. Ljubljana, Univerza v Ljubljani, Fakulteta za gradbeništvo in geodezijo: 252 str.

Poslovna cona Jesenice. 2003.

http://www.jesenice.si/default.asp?pdr_id=12352&lang_id=1060&obc_id=41
(12. Nov. 2009)

Predlog razvojnega programa občine Jesenice za šport 2004 – 2007. 2004. Zavod za šport Jesenice.

<http://www.zsport-jesenice.si/Datoteke/PROGRAM%20%20RAZVOJA%20%20%8APORTA%20%202004.doc> (20. Dec. 2009)

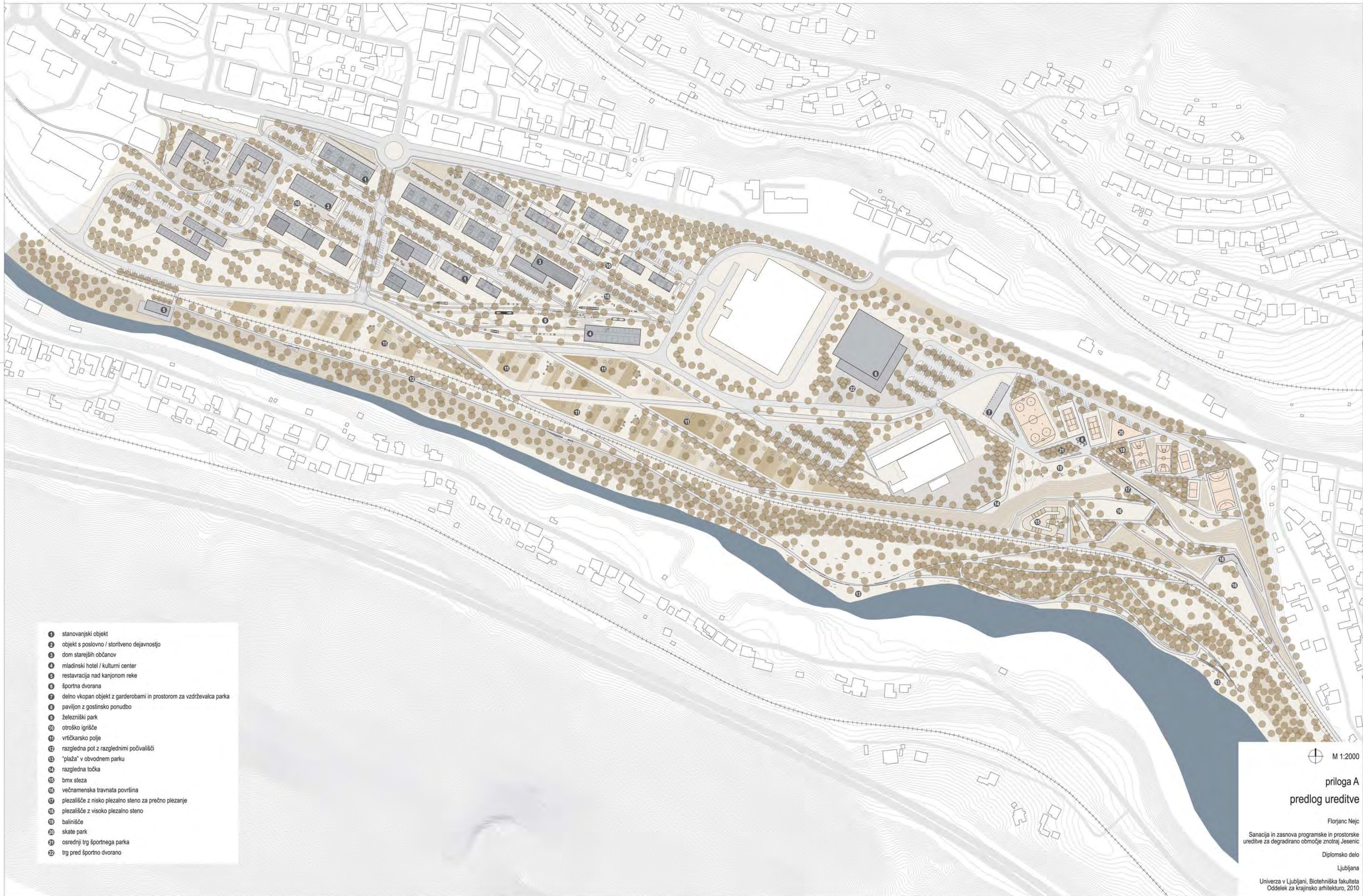
- Priročni slovar tujk. 2005. Beranek M. (ur.). Ljubljana, Cankarjeva založba: 904 str.
- Schwarze-Rodrian M. 1999. Intercommunal co-operation in the Emscher Landscape Park. *Topos: European Landscape Magazine*, 26: 53-59
- Shane G. 2006. The emergence of landscape urbanism. V: *The landscape urbanism reader*. Waldheim C. (ur.). New York, Princeton Architectural Press: 55-67
- Stanovanjski program občine Jesenice za obdobje 2008 – 2014. 2008. Občina Jesenice. <http://www.jesenice.si/dokument2.asp?id=2272&tip=pdf> (20. Dec. 2009)
- Šaleška jezera. 2009. <http://www.velenje.si/651> (7. Dec. 2009)
- Šterbenk E., Ževart M., Ramšak R. 2004. Jezera, o katerih bomo še slišali. *Geografski obzornik*, 2004, 1: 4-12
http://zgds.zrc-sazu.si/obzornik/1_2004.pdf (22. Dec. 2009)
- Šumi N. 1994. Naselbinska kultura na Slovenskem: urbana naselja. Ljubljana, Viharnik: 291 str.
- Ugrezninsko območje premogovnika Velenje. 2009. <http://www.dkas.si/?id=5,17,336&author=38> (22. Dec. 2009)
- Uredba o odlaganju odpadkov na odlagališčih. Ur. l. RS št. 32/06
- Vadnal K., Alič V. 2008. Mestno kmetijstvo – oblike in izkušnje. *Acta agriculturae Slovenica*, 91, 1: 191-212
<http://aas.bf.uni-lj.si/maj%202008/16vadnal.pdf> (22. Dec. 2009)
- Waldheim C. 2006. Landscape as urbanism. V: *The landscape urbanism reader*. Waldheim C. (ur.). New York, Princeton Architectural Press: 35-53
- Waterfronts in post-industrial cities. 2001. Marshall R. (ur.). New York, London, Spon Press: 194 str.
- Weller R. 2006. An art of instrumentality: thinking through landscape urbanism. V: *The landscape urbanism reader*. Waldheim C. (ur.). New York, Princeton Architectural Press: 69-85

ZAHVALA

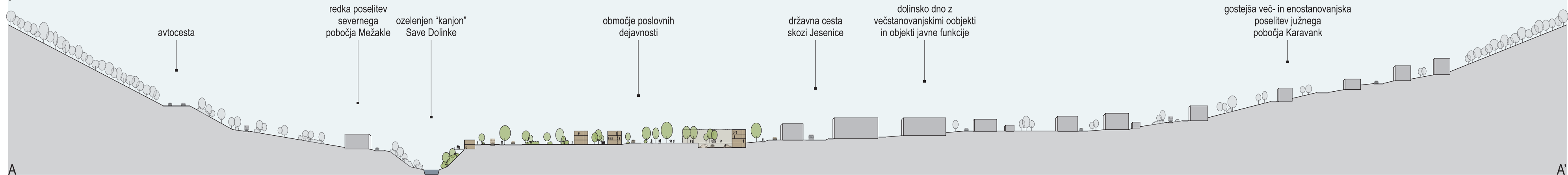
Mentorici, prof. dr. Ani Kučan se zahvaljujem za vztrajno vodenje in usmerjanje pri izdelavi diplomske naloge. Za poučne komentarje se zahvaljujem tudi recenzentu, prof. Alojziju Drašlerju.

Te diplome seveda ne bi bilo brez podpore moje družine. Tatjani hvala za pomoč in vztrajno vzpodbujanje, Fofotu pa za vse iskrive pripombe. Hvala Luku in Katji, ki sta mi pokazala, da je prostor vrednota.

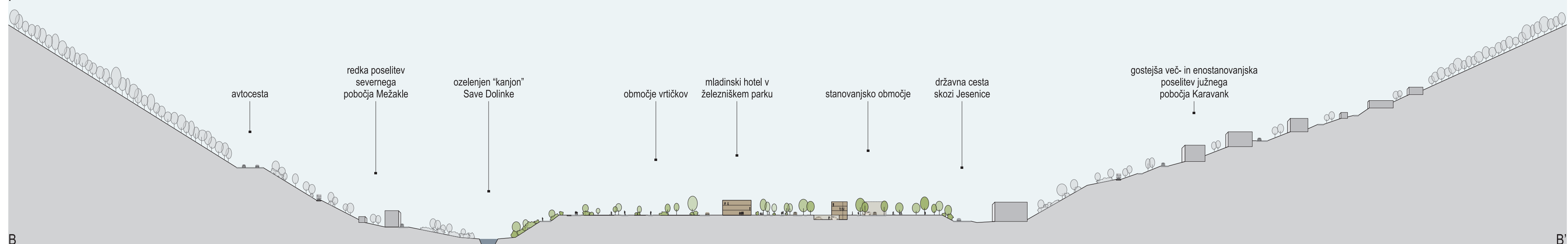
Urši hvala za vse spodbudne besede in barvanje včasih sivih dni.

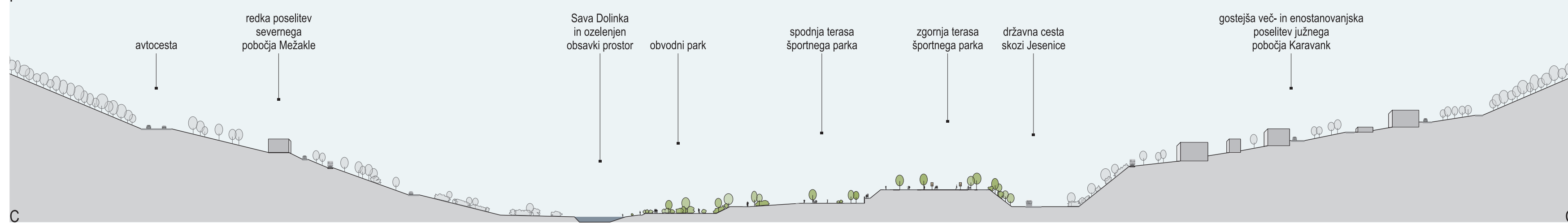
prerez AA'

prerez BB'

prerez CC'

M 1:2000

priloga B

značilni prerezi

(glej sliko 47)

Florjanc Nejc

Sanacija in zasnova programske in prostorske ureditve za degradirano območje znotraj Jesenic

Diplomsko delo

Ljubljana

Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta
Oddelek za krajinsko arhitekturo, 2010

Pogled na trg v območju poslovne cone.

priloga C prostorski prikazi

Florjanc Nejc

Sanacija in zasnova programske in prostorske
ureditve za degradirano območje znotraj Jesenic

Diplomsko delo

Ljubljana

Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta
Oddelek za krajinsko arhitekturo, 2010

Železniški park je zasnovan na območju nekdanjih industrijskih železniških tirov, ki ostajajo osnovni strukturni element parka.

Zgornja terasa športnega parka. Igrišča imajo močan vizualni stik s stanovanjskimi območji na južnem pobočju Karavank.

Plezališče in večnamenska travnata površina na spodnji terasi športnega parka. V ozadju se vidi območje Slovenskega Javornika.

“Plaža” v območju obvodnega parka.